COLUMBIA LIBRARIES OFFSITE
CU56471645
34631 Elet- unt bety ar, 1

THE LIBRARIES
COLUMBIA UNIVERSITY

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

AZ

ÉLET-ÚNT BETYÁR

IRTA

BESZE JÁNOS.

1849 -- 1850.

Ára 80 kr.

PEST, 1872.

AIGNER LAJOS.

Pest, 1872. — Kiadta Herz János magyar királyi udvari könyvnyomdája

Digitized by Google

Digitized by Google

AZ

ÉLET-ÚNT BETYÁR

IRTA

BESZE JÁNOS.

1849 — 1850.

PEST. 1872.

NYOMATTA ÉS KIADTA HERZ JÁNOS.

Digitized by Google

895.2B4631
Q

24693H

Digitized by Google

SEP 30 1903 GS

24693

Az élet-únt betyár.

I. FEJEZET.

A sárga Csikó.

I. CZIKK.

Ráviradt- és a bika viadal.

A világosi gyászos nap után múltam érzetében bujdosóvá váltam, a hortobágyi, fegyverneki, kunhegyesi, karczagi tanyák valának kipihenő helyeim — a kis és nagy kakati puszták — Rof' s madaras tanyái és igy le egész Szegedig a déli bábok országa lakói gyakran menhelyet adának. 1850-dik év junius havában a besorolás előtt félre vonult honvédek egész erélyességgel kerestettek, egy napig sem lévén sehol biztos maradhatás, pihenő helyet kerestem, és minden út nélkül neki indultam a róna sikság tengerének egy éjjelt a buzákban leheveredve a szunyogok alkalmatlankodásai között át virasztottam, az emelkedni kezdő nap első sugáraival minden czél nélküli utamnak indulva, találkoztam egy magában káromkodó, két szép lovat vezető s a harmadikon ülő legénnyel, kire hamarébb rá viradt, mintsem mint mondá, bitangon kapott lovait biztos helyre vihette volna.

Szóbeszédbe keveredve, pipa dohányt s tüzet kért tőlem és a két, egész tajtékzásig zaklatott lovat szabadon bocsátja,

Digitized by Google

mondván, nyomomba vannak azért jobb lesz kigyelmednek is láb alól félre álni, ha nincs igazsága — igy nevezik az utlevelet, — s felugrott nyerges lovára s villámként a tanyák között czikkázva tünt el; a szabadon bocsájtott két ló, a porbani meghömpörgődzés után, az árokban legelézve, helyben maradt, ösztönszerűleg én is a legény után ballagtam s egy gyalogutra kapva, a Sz.-mártonyi tanyák felé zsendiczézni indultam, széttekintvén, látom, hogy egy szamáron ugy aszonyosan féloldalt ülő legény felém billeg, közeledvén látom, hogy a szamár derekán átalvető gyanánt két csobolyó függ egy gúzsón, szokásos köszöntések után kérdem tőle, hogy mi van a csobolyókban — még semmi — de bor lesz ebbe mind a kettőbe még ma délbe, mert a félistók (felixhof) tanyára egy felföldi ispán kerekedett, ki még bika-viadalt nem látott, és gazdámnak fél akó bort igért, ha vele tudatni fogja, hogy mikor csapnak össze, már a kenderesi hires hangyás két nap óta hivogat, a fegyverneki tavaly is győztes szenyes bika pedig tegnap már felelt neki, hát ma napszálatkor a delelő táján összeütnek, azért megyek ezt tudtára adni az ispánnak és egyuttal a bort is elhozom, az én gazdám a hangyás gazdájával már fogadtak is, gazdám a szennyesre egy nagy tekercs dohányt tett, a hangyás gazdája meg két össze marok űrőm taplót és egy uj zsidó-kovát tett fel fogadásul, a bort meg majd ki örömre, ki bú felejtésre együtt iszszák meg bojtárjaikkal.

Érdekesnek találván e legény rövid előadását, egynehány kérdést intéztem hozzá, melyből kilátta, hogy még én se láttam bika-viadalt, csodálkozva nézett végig rajtam mondván, pedig azt hittem, hogy kigyelmed magyar ember — midőn bizonyitám nékie, hogy nagyapám is magyar volt, azt felelé, nem lehet azt elbeszélni, hanem estve felé tartson arra

Digitized by Google

a delelő felé majd magunkhoz kanyaritjuk annak idejében, — jó van ott leszek mondám addig majd arra megyek és abba a kis csárdába amott eltöltöm a napot, — hová? a hólyagba akar kigyelmed menni, de azt nem tanácslom, hát nem hallotta, hogy ott van ő, az az ő tanyája két hét óta, — kicsoda az az ő kérdém a már ismét szamarán ülőt, — hát nem hallotta hirét az élet-únt betyárnak, ki halni készül, de még emberére nem akadt, a hólyag az ő tanyája nincs most veszedelmet kereső legény e dülőbe, azért kerülik a holyagot mint az ördög a tőmjént, kivált mióta Bandi vele ugy megjárta.

Perczrül perczre érdekesebb kezdvén lenni a legény beszélgetése, kérdem tűle, hogy mi a becsületes neve; Pesta felelé, — nohát Pesta öcsém ha egy pár ezüst húszasra szert akar tenni beszélje el nekem, mit tud mindent arrúl az életuntnak nevezett betyárrúl, és két ezüst huszast nyujték nekie, — de Pesta azt felette, hogy csak zsidónak való a pénz, ő conventióért nem pénzért szolgál, meg faluba ugy se jár ő soha, meg hogy nem akar ő gyanuba jönni, pedig kinél pénzt látnak, mindjárt kezdődik a kérdezgetés, és nehezen végződik, azért adjon inkább egy-két pipa dohányt.

A betyárra térve előadta, hogy amint most két hét előtt hire futott, hogy egy életét megúnt betyár vetemedett a vidékre ki legényt keres a ki megmérkőzne vele, a mi első bojtárunknak a számadó gazda sógorkájának Bandinak már a pipa se esett jól, mert még minek előtte Egerbe bekerült volna se volt nálánál derékabb, és erősebb legény az egész vidéken, Egerbe, is a legénység vitte be, négy esztendővel jött ki a sora, de miólta kiszabadult is, csak Bandi volt mindég az a legény a ki előtt mindenféle fajtáju szegény legény, vagy gazdátlan cseléd meg emelte a kalapját, mert a kinek ő egyszer a derekát békap-

Digitized by Google

hatta kenegető asszonyok tették azt csak megint emberé, — és igy képzelheti kigyelméd, hogy mibe törhette Bandi a fejét, mert ha a szennyes se tűrhette, a hangyás hivogatását, pedig csak állatok, hogy tűrhetne oly legény mint Bandi magánál legényebb embert saját magunk vidéken és igy Bandiba is felforott az erkölcs, és nem birhatván magával többé, megtudta hogy napközben a betyár a Veresék árkába szokott feküdni, azt mondá nékünk, no fiúk most megyek farkas szemet nézni vele, majd hirét hozom hogy micsoda anyának a fia ökeme.

Elment Bandi, de bár — no de elbeszélem, hogy járt tűle tudom magától, mert édes anyám is kenyegeti, a pofája meg még most is olyan puffadt egyfelül mint a fogytának iramlott holdvilág — hallja hát, kigyelmed — a hogy Bandi a Veresék árkához ért az árok szélin lát heverni egy gyönyörűséges szép veres szilvafa nyelű kondásfajta baltát, a baltán félhold és csillagok voltak a nyelén a hétfejü sárkány farka kacskaringódzott keresztül — az árokban pedig ott hevert egy beesett szemű szélesváll száraz hosszú ember, perge zsiros kalapja az árkon levő mezsgyekövön volt, hosszu fekete haja szerte szét lógott és meredten mindég a mezsgekövön lévő kalapjára nézett, — Bandi meg ált előtte, de észre se vette őtet, ekkor Bandi azt mondja, hogy adj Istenföldi, — a betyár egy szót se felelt, erre azt mondja ismét Bandi hogy atyafi nálunk az adj Istenre fogadj Isten járja — még erre se felelt egy kukkot se, ekkor felfort Bandiba a becsület érzés és azt mondja köszönd annak hogy oly emelős féle állapotú ember vagy másképen megtanittanálak a magyarhoz illő emberségre — ekkor csendesen felült az árok partra a betyár és csendes hangon egész félvállrúl azt mondja Bandinak, ne hitvánkodj ember és hagy békét, vagy ha legény vagy-, ott fekszik a baltám vedd fel, és vágj agyon vele, vagy pusztúlj, mert megbánod,

Digitized by Google

erre Bandi kibujik szűribül és birkozásra hitta, mire felegyenesedik a szinte egy öles hosszu ember, át öleli Bandit bekapja derekát, egyet hengerit rajta s ugy vágta a mezsgye kőhöz, hogy ha a betyár kalapja rajta nem lett volna bizonyosan szét lottsan feje lágya, ez után felvette baltáját Bandira rá se nézve ballagott a hólyag felé, azóta a legények küldözgetnek ugyan egyet is mást is a hólyagba, de még egynek se jutott eszébe Bandi esete után a hólyagba magának dudáltatni akarni.

Isten áldja meg kigyelmedet már jó fent a nap sietnem kell, de ha valami előadná magát s este felé a bibákat meg nem nézhetné, minthogy látom hogy járatlan a pusztai dolgokba csak arra figyelmeztetem, hogy ha holnapután jártába keltébe messzünnen fűzfa galyakat lát a földbe dugdosva arra ne menjen, mert az igy körül fűzfázott kerületen a vert bika szégyenkedik, s három-négy nap még a gazdájának se tanácsos felé közeledni, és csak is ugy jut ismét gulyához, hogy négy öt nap után mintha semmise történt volna, a gulyát legelve szép csendesen arra hajtyák, ekkor fel kel a gulya közé keveredik és a tehenek közt lelógó fővel búsan erre is arra is komolykodik, de estvefelé már be falja a gazdája nyujtotta sós kenyeret. —

Meg nem álhattam, hogy meg ne kérdezzem, hogy hát a győztes bika mit csinál ellene megfutamodása után? — mit csinál felelé Pista, hát legénykedik, egy ugrással se űzi a szarvai közül kifáradttan menekültet, még utána se néz hanem egyenest a legyőzött bika gulyája felé szalad, körül futja diadalában az össze csoportosodott szinte megmeredt gulyát, egy kis idejig köztök marad, lehelgetik, nyalogatják a gulya bőgése közt a mellette lévő tehenek, osztán büszke öntudattal vissza tér saját gulyájához, hol soha másszor nem hall-

Digitized by Google

ható üdvözlő bőgésekkel fogadtatik, a bojtárok homlokát vakargatják s szeliden mint a bárány csendesen járkál, megrázza magát s sérülést kapott teste helyeit nyalogatja.

Tőlemi bucsuzása végszavai ezek voltak, ha biztos pihenő helyre lenne szüksége, amarra balra van egy korcsma, csak gyalog út viszen bele, rongyosnak hijják ott kipihenheti magát, egy özvegy vén asszony lakik benne fiastul, mi is oda járdogálunk mert ott megszoktak bennünket emberelni, sose szólitgatják az ember fiát, hogy hát mikor számolunk már, a fia ügyes ficzkó túl tud adni minden gazdátlan jószágon, melyet számodásba oda hajtogatnak vagy hordogatunk, hanem ha tanácsomat meghalgatja ne menjen a hólyagba, mert az életúnt embertől nehéz becsülettel menekülni — kezet szoritánk és Pista felült úgy mint a lóra a szamárra és ugyancsak biztatgatta csacsiját mert nem soká engedte poroszkálni, hanem vágtatásba tünt el szemeim elől.

II. CZIKK.

A rongyos.

A hazáját s családját, és mindenét vesztette emberbe, kinek jövője a képzelhető legjobb esetben is hosszas börtön, tehát kinek mindegy erre-é? vagy arra forduljon, mert búja és bánata mindnütt követi, — mindég az utólsó környülállás, helyezet vagy benyomás határoz, és igy én Pesta végszavait követve, egyenest a rongyosnak tartottam, de feltettem magamba, hogy az életúnttal meg fogok ősmérkedni, mert a szerencsétlen leginkább rokonszenvez a szerencsétlennel, hátha ő még náladnál is szerencsétlenebb, és igy vigaszt szerezve, vigaszt is nyujthatsz nékie gondolám magamba, meg hát ha ő épen véled együtt szereplő — s jó

Digitized by Google

barátod lehet, — mindezen érzelmek hullámzásainál fogvást elhatároztam felkeresését, de lehetetlen is volt ezt nem tennem, mert az oly zaklatott kebelnek, melynek minden rejteke fájdalommal tele, csak rendkivüli dolgok nyujthatnak még némi élvezetet, mely után annál inkább sovárog, mentül inkább zaklattatott — és igy gondolkozva s érezve, minden út nélkül botorkázva közelegtem a rongyoshoz.

A rongyos leirásával nem fárasztom kegyes olvasóimat, leirta azt Petőfi mondván: „ott áll a csárda fedetlen fővelmintha urával beszélne az idővel“ és csak annyit emlitek meg, hogy szokott vendégei egy nehány közelebb eső tanyák cselédségén kivül, egyedül csak gazdátlan emberek és szegény legények, — mert oly helyen omladozik, hová csakis tévedve, vagy bujdosva kerülhet ember, — észrevevén a rongyos asszonyának fia, hogy feléjük idegen ember közeledik, előmbe jött, balta a kezébe s utána egy nagy örvös nyaku bozontosan össze czigánymogyórozott farku fehér fajta juhász-kutya, a mint egy 24 éves zömök legény, látván, hogy szűröm alatt derekamkörüli szijamba két pisztoly s kezembe hosszu nyelü balta volt, egy öles s akkor még csak 39 éves izmos férfi lévén, emberét ösmervén fel bennem, fehér bárányból sapkáját egy kicsit megemelve, azt kérdi, hogy hová szándékozik kegyelmed, talán útba igazithatnám, mondván nékie, hogy czélom épen ide a rongyosba volt jutni — enni, inni, pihenni akarok — bámulva kérdé, hogy ki ember fia utasitott ide — Pesta mondám a gulyás-bojtár — nohát én nem bánom jöjjön, de anyám ma igen rosz kedvü, mert ma éjjel itt hált két gazdátlan legény a nagy lóczán, és egész éjszaka nagyon kinozták egymást, sok vérek folyt ki a fal is csupa vér éppen most agyagolja be, ilyenkor osztán, mikor belépő az átkozódásba nem sok becsületet ád a beköszöntőknek. No de azért

Digitized by Google

csak gyerünk, majd eszire hozom én, az ilyen adta dongába dűlt vén lugzóját — e szavaira megáltam mondván nékie, — hogy hijják öcse, — Marczi felelé ő — no Marczi az oly ember hajlékába ki igy beszél annyárul nem sok öröme lehet az embernek, pedig szükségem volna egykis szives látásra, azért eszén járjon Marczi és ne töltsön olajat a tüzre, — majd meg szeliditem én az anyókát, egyébirant ur szoktam lenni a csárdában érti-e marczi — értem uram — nohát folytatá Marczi várjon csak egy kicsit ideki, megmondom neki, hogy pénzzel füzető vendég érkezett, kivált ha nem Kosuth bankóval fizetne és ha huszassa volna akkor — van Marczi huszas is — egy pár percz mulva az anyók is kijött előmbe, és azt kérdi, hogy ugyan nem én vagyok-e az a hires ember, ki eddig a hólyagba tanyázott, hova még Marczi se mert, de még pillantani se. — Nem néném én nem vagyok az a szerencsétlen — de ez nem tartozik a dologhoz — enni, inni a mi van itt van előpénzül három huszas — félrehitta Marczit titkon susogtak, de Marczi a suttogásnak szavakkal vetett véget bátran, süssön belőle, vagy süsse meg mind előre most legalább készen lesz, ha Bandiék eljönnek — és az asszony dolga után látott — én az omladozó pitvar előtt egy tőkére ülve, Marczit halgattam, ki előadá, hogy ma itt náluk nagy tarakta lesz, mert Bandi boszút forral a rajta elkövetett csuffátételért, a hólyag vendége ellen — egynehány jó barátjával ma itt fognak inni és a dologban végezni, — felette álmos és fáradt lévén azt mondom Marczinak: öcsém mutass nekem helyet, hol tudnál felettem legjobban őrködni, hogy egypár óráig senki fel ne háborgasson, látod rád bizom magamat, azért ugy vigyázz rám, hogy ha felébredek megköszönhessem — e szavakra a jó érzet diadala sugárzott arczán melyet bizalmam ébresztett még egészen meg nem romlott keblében, —

Digitized by Google

jól van uram felelé Marczi jöjjön utánnam és a rongyostúl vagy kétszáz lépésnyire egy árokhoz vezetett melyben egy helyütt szalma is volt, s hova a csudafa, — nagy lapuk — és félöles bojtorványok árnyékot is adának — itt heveredjék le — megigértettem vele, hogy ha Bandiék megérkeznek felköltt — de minekelőtte eltávozott volna mondá: mindjárt kiláttam én azt, hogy kigyelmed ur lehetett, és hogy a mostani szerencsétlenek közül való. — Ő eltávozott és felette fáradt s álmos lévén gondolataim szárnyai összecsapódtak zord eszméletem mozaik darabkái szét omladozának s elaludtam. Alkonyatra hajlott már a nap, midőn Marczi felköltött, mondván, egésségére váljon a kis pihenés, bent már rendbe van minden, Bandi két pajtásával sürgetik már anyámat, tudtokra adtam, hogy vendégünk is van, azt felelék rá, hogy sok jó ember megfér együtt hát szivesen látják ahhoz a mi telik, azért csak ballagjunk be — útközben kérdem Marczit, hogy ha ugy véletlen valaki rám bukkant, s álmomba csúfá tett volna hogy érzette volna magát — az nem történhetett meg felelé Marczi mert kutyámnak azt mondtam, hogy vigyázz burkus itt feküdj, és burkus itt maradt és jelt adott volna, ha egy dűlő földön túlról is közeledett volna ember, meg magam is szemfüleskedtem.

Ezen beszélgetés közbe beértünk a szobának nevezett vályog dűlledékbe melynek közepén a földbe vert négy kis gerendának is béillő lábhoz négy keréktalp szöggel vala verve egy hidlás, mit asztalnak neveztek, mely mellett szemközt vélem belépővel három legény ült a már előttük párolgó gulyáshus előtt, melynek hagymás s paprikás illatja körül lebegte a rongyost, s megörvendeztette a meleg ételt rég nélkülöző éhes gyomrot. —

Digitized by Google

III. CZIKK.

B a n d i.

Minden iró tetőtül talpig leszokta irni a személyeket, kiket szerepeltet, nekem erre nincs szükségem mert az én szereplőim közt külsőleg kevés a külömbség, darus túzok tollas zsiros perge kalap, sarkantyús csizsma, guba vagy szűr, balta vagy fokos és hajdan veres de a bagó átbarnitotta izzadó, alig két hüvely rövid szárú de nagy kettős bojtú doboczki kupakos pipa az egész mely hőseimnél othonos — tehát ezen kellékekkel ellátott három izmos válu legényt léptem be üdvözlendő, Bandit a még mindig dagadt arczájárul azonnal megösmerve, a hogy beléptem kezet nyujtva nékie mondám, Bandi öcsém nem silány az örömem, hogy e vidék legderekabb legényével találkozhattam, adjon Isten egy közös jó napot, fogadj Isten vala rá a hármas felelet, s Bandi felállott és egy mély sohajnak nyöszörgő kiséretébe azt felelé, hogy vótam, a mi vótam, — de már most vége becsületemnek, nevemnek, jó hiremnek, mert csúfá tett egy ember — s ekkor fogait csikorgatva, nagy keservébe inkább zokogta mint mondva — veszszek inkább, mint igy tengődjek, mert igy tovább élni nem lehet — tudok mindent Pestától felelém nékie, azért majd tanácskozunk a dologról de előbb együnk és igyunk egyet, mi teljesedett is — a bor a palaczkok hiányának miatta, ocska bibiczes fületlen kancsókban állott ellőttünk, és én a magamét felemelve, ezen köszöntéssel kezdém meg a társalgást: — Bandi öcsém s kedves testvérek, azt mondja a nóta, hogy tiszántúl van egy nagy malom — bánatot őrlenek azon — nekem is van nagy bánatom oda megyek lejáratom — hej testvérek az a baj hogy hazudik a nóta, mert már én is régen a garadra ön-

Digitized by Google

töttem volna ott búmat s bánatomat pedig van illyen de nem a tisztán túl, hanem saját keblünkbe-eszünkbe-lelkünkbe- mint legszebben pitlél, a vallás mondván a miatyánkba és bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket, valamint mi is megbocsájtjuk és a többi-igaz hogy az ily bajokat felette nehéz megbocsájtani, mint minővel Bandi illettetett, de ha Bandi azt hideg vérrel megfogja gondolni, pedig fogja mert a magyar ember nagy-lelkü szokott lenni, hogy egy, — az Isten a legjobban tudja mennyire nagyon szerencsétlen embert, ki senkit se bántva fájdalmiba egy árokba vonult emelősnek nevezett, mit csak összerogyott marha felett mond az ember, akkor átfogja látni hogy ő kezdette a legénykedést, hogy pedig a másik legényebb volt, az se bűn, hiszen ő nem akart Bandival rosszat, sőt ülve mondá hogyha legény vágja agyon saját baltájával, — a mi osztán történt az emberi mindennapos dolog, hány legénynek kapta már be Bandi a derekát, azért azok a legények élnek s örvendenek életeknek — Ő nem ellensége Bandinak, mert végezhetett volna végképpen vele, de van egy nagy ellensége Bandinak, mely saját keblében a bánatot őrlő malom helyett lakik, és ezen ellenség a bosszuállás szomja, mely érzet sok becsületes derék embernek nyakára sodratta már a hurkot, azért kedves Bandi öcsém ha oly lelkes magyar vagy s jó szivű ember mint én szemeidből, s becsületérzésedből látom, hogy az vagy emeld fel a kancsót, koczins velem a bú felejtésére egyet, kivánom tehát, hogy e vidék legderekabb legbátrabb legényét, a magában száló becsületes Bandi öcsémet a magyarok Istene gazdája- uraságа- és az egész vidék örömére sokáig éltesse.

A két élyenző legény hangját a Marczié mely hatalmas tüdeje mélyébül torka szakadtáig harsogott elnémitotta, Bandi meredten szótalan állott, mit tapasztalván harsány hangon félig kiáltva mondám nékie öcse hát, te nem koczin-

Digitized by Google

tasz, — ki is érzelmei harczában küzdve földre szegzett szemekkel fuldokló hangon ezeket mondá: már miért bán igy kegyelmeg velem, mit akar belőlem csinálni? nyugodt munka szerető embert kedves öcsém mint valál folytatám, mert kinek kebele boszúval van telve, annak se nappala se éjjele — nincs áldás munkáján azért, — (válára tévén balkezemet, melyel szeliden megrázám a küzdőt) koczincs öcse hogy éljen ő — ezen lelkesedéssel mondott szavaimra csendes komolysággal azt felelé én nem bánom ha él is ekkor keblemhez öleltem, a legények éljeneztek, Marczi határtalan jó kedvébe kedves nótáján — kicsinke de tarka — az a kis madárka, melyet ugyancsak kurjangatott czifrán aprózni kezdette a frisset, a szokatlan örömre a burkus is beszaladt s két első lábával gazdájára ágaskodva vonitva ugatott, és a bőrös pecsenyét behozó anynyókot pecsenyéstül együtt forgatni kezdette, szóval: öröm volt a rongyosba csak Bandi maradt még mindég bús és szótlan.

Egy kis csend beáltával azt kérdem bizalmas gyengéd hangon Banditul, hogy szólj szivedből egész őszinte bizalommal kedves öcsém egy kérdésemre, ha felelni akarsz kérdek tőled valamit — Bandi csak ezen szavacskát felette „mit? — azt hogy ha te most azt az élet-únt embert aludva találnád mit csinálnál vele, — e kérdésre reám nézett, és oly szomorú nótaféle hangon azt feleli „felkölteném és azt mondanám — hogy ha csúfá tettél, öllj is már meg, — és igy lenne nékem legjobb.

S e szavak után elhalgatott, — de biz az nem lenne ugy legjobb felelém nékie, de ugy lenne az rendibe ha te velem együtt holnap a hólyagba jönnél, és kezet nyujtanál nékie, — Bandi öcsém láttál-e már te szárnya törött golyát, mely övéivel kedvezőbb hazába nem repülhetvén a róka a farkas

Digitized by Google

de bizonyosan a zord téli idő biztos áldozatául magányosan búsan itt maradt és a nádasokban szédeleg, — hátha ő is kit te emelősnek neveztél éppen illyen gólya ki lelke fájdalmai miatt, melyek őtet leverték társaival nem menekülhetett, s a hóhértúli undorában élet-úntan várja élte mécse elfuvatását, — gondolkozz öcsém és határozz jó szived sugalmából, de nem ám sértettnek képzelt becsületed lehetett boszúból, ugye öcse jösz vélem hozzá! Két könyökére támaszkodott lehajtott fővel halgatta mindezeket, egy kis várakozás után e szavaimra, „feleletet várok öcse“ meghatottan ezt felelte — azt nem tehetem, de én rá már nem haragszom, ha bozzá megy kegyelmed mondja meg nékie, hogy ő se haragudjék rám, és adja át nékie ajándékba tűlem ezt a sótartó szarut, melyet Egerből hoztam magammal s ekkor átnyujtott egy igen szép sőtt remek rabmunkát egy lapos puskaporos szarut, mely a Lehel kürtjét képezte, s melynek mesterséges meczései bármely kiálitásban is figyelmet gerjesztettek volna „köszönöm öcse az ő nevébe, mert jó fog neki esni ajándékod, ha mihamar kézre nem kerülök átadom neki, — hát pajtásaid vagy Marczi nem tudnának e felüle még valamit mondani kérdém őket, az egyik legény azt felelte, hogy minek előtte a hólyagba került volna megfordult a kis-kakati M-ék juhásztanyájokon is az öreg Mihálynál, de nem találta magát nála othon azért botorkázott tovább, — de nem is csuda mert Mihály egy idő óta nagyon zsottáros ta.. adóféle anyám asszonyos ember lett, s mióta a sárga csikój.. harmadszor is haza került, azóta nem is azaz ember mint a ki előbb volt, minek utána kitudtam merre keressem Mihályt eltőkéllém előbb véle egy pár szót váltani, s ugy okultabban közeledni a hólyaghoz.

Éjfél felé Bandi, egyik társával érzékeny bucsú vétel után elhagyta a rongyost, a másik társa Gyuri, minthogy a fületlen

Digitized by Google

bibiczes kancsót a kelletinél jobban emelgette, ülő helyéről a földre gurulva maradt, Marczi az apjátul rá maradt juhászbundát kiforditva az asztalra teritette, mondván, ezen pedig kipihenheti magát, sok jóravaló ember hált már ezen, mert mindég megnézem azt az embert, a kit megemberlek az anyók a mécsest fujta el, jó éj kivánása helyett mondván, jobb ezt eloltani, mert a mécses világossága gyakran csábitgat olykor is vendéget, midőn nincs rá szükség.

És én bujdolásom egy igy átélt napja, s jövőm felett gondolkodva, csak hajnal felé szenderedtem el, melyből a józanodni kezdő kitántorgó Gyurinak Marczivali hevesebb szóváltásai hajnal hasadtával már felébresztettek — a rongyos azszonyától elbucsúzva, Marczi a burkussal jó egy órányira kisért, s minekutánna a kiskakati Mihály tanyája erányát megmutatta, kitanitván, hogy hol kapok oda vezető gyalogútra, elbucsúzánk s egyenest indultam czélom felé.

IV. CZIKK.

Mihály gazda tanyája s telegraphja.

A felkelő napnak gyöngy harmattengerben megfürdött s[illegible]ngárai a szorongatott kebelben egy kis időre varázsolt üdülést ébresztenek, s a búnak fullánkja szinte ellankad, mert általa felfrissülnek a lélek hervadozó virágai és a halni készülő ember is örvend az életnek, — ily perczekben a távol eső falu hajnali imára buzditó, messzehaló harangszavára a legridegebb lelkü puszta fia keblében is oly nékie jól eső érzés emelkedik, mely véle kalapját leemelteti és őtet egy sokat jelentő sohajjal akarata nélkül bár, de buzgón senyhet adólag imádkoztatja, ezen érzet kebleink egyetlen

Digitized by Google

kincse, s emberi méltóságunkat melegitve éltető lelkünk kiojthatatlan Isteni tűzszikrája. Ily hajnal mosolygott le reám 1850-ik év julius 2-án épen születésem napján, ott áltam haza és család vesztetten, mint lefolyt munkás életemnek élősirköve az élet legtágasaeb iskolájába a magányba, az ily helyzetben pattannak ki kebleinkből leginkább azon szellemi szikrák, melyek a szivet a lélekkel összeolvasztva képesitik az embert az egész végtelen mindenséget egy tanitó könyvnek tekinthetni, melynek a nap csoportozatok csak lapjait, világtestek csak betűit képezik, e nagy könyvben buvárkodva közeledtèm kiskakat felé, hol a kis csárdábani magam jó kipihenése után Mihály tanyája felé ballagtam.

A tanyához mintegy hatszáz lépésnyire közeledve három gubanczos örvös kutya rugtatott elömbe, de szólitgatásaimból s viseletemből azonnal észrevették, hogy nem rosz dologban járok, ugatva bár, de félig megjuhászodva fogtak körül s e helyzetben mind addig kisértek, még ugatásuk hallására egy magas tisztes öreg férfi alak lehajolva ki nem emelkedett a ház alacsony ajtaján és egyet sem füttyentett, melynek hallatára mind a három kisérőm elkezdék a bojtorványoknak miatta szinte két ökölnyire göbösödött farkukat hizelgőleg csóválgatni s megszünt az ugatás s már csak is a legfiatalabb böffengetett mindég halkabban egy nehány kiengesztélődött félugatást, még ez is mormogásba átmenve meg nem szünt, — a nyikorgó kút gémvedres ostorát, a lovakat itató bojtár emelgette, a gazda engemet be sem várva az istállóba ballagott, s a mint a kuthoz értem tarka szőrkötőféken két lovat vezetett oda, melyeket szabadon bocsájtván szeretete jeléül a sárgát összefogott széles inge ujával megsimogatta, s tenyerével veregette, s mig a sárga ivott szemeit mindég rajta legeltette s minden szomjas gyomor viszhangozta kortyantására egy jó

Digitized by Google

izűt lélekzekzett az öreg, a midőn a sárga első szomja csilapulása kezdetével csurgó szájjal fejét először felemelte csak akkor forditotta szemeit felém ő kegyelme, — kucsmámat előtte megemelve mondám adjon Isten jó estvét gazduram, ha hiszi hogy holnapig itt tiszta a levegő, fáradt ember vagyok, kegyelmed jó voltából pihenni akarnék, — a gazda tetőtül talpig végig néz, gondolkodik, s mintegy miatyánknyi idő után jobbját nyujtva meleg résztvevő hangon azt mondja hozta Isten kegyelmedet, a szivélyes kézszoritás perczeiben kezem magát a munka kérgesitette izmos bötykös kézszoritásnál elszégyenlette, mert a kézszoritással megtudá gazdám is hogy vendége nem munka embere, — a levegő most tiszta felelé ő s most talán nem haborgat senki bennünket, de mindenesetre még is teszek rúla mindjárt és segitek a dolgon, annyok hozd ki csak a nagy baltát kiálta a pitvarból reám néző asszonyra, s neje egy száraz sugár külsejű alak egy hozta Isten nálunkat mondva átnyujtja férjének a kivánt baltát, és a gazda a sajt szárító putrik előtt gyökerében álló lefűrészelt húsvágó tuskón az ugy nevezett ebek konyháján egy nagyot üt a balta fokával, s az ütés hangja beszárnyalta az egész vidéket, egy kis szünet után ismét hármat, — meg kettőtt, — s ismét négyet üt a tuskón, — minek megtörténte után a földre feküdve halgatódzott, és innen is onnan is mint ha viszhangot adtak volna a délibábok, hason ily ütések feleletei jövének, s ekkor felemelkedvén felém jő gazdám mondván no uram már mos jót álhatok érte hogy ez éjjel senki se alkalmatlankodik tanyámon, midőn kérdém tőle hogy mi czélból cselekedte mindezeket? Ő egész biztos öntudat érzetével s komoly kedélyességgel azt felelé hogy csak a kaput csuktam be, mert sok mindenféle embere van az Istennek, s egy idő óta sok a beköszöntő, a ki ezek közül most a vidéken tévelyeg ebből megértette hogy ma

Digitized by Google

csukva az ajtó, mert ezen jellel szoktuk az Isten adtákkal tudatni ha nem tiszta a levegő vagy is hogy baj lehetne a háznál, — és én a természetes telegraph kezellése s hord ereje felett elgondolkodtam, s rám ez soha se felejthető hatást gyakorolt.

De mindezen elővigyázattal se elégedett még meg szivesen látó gazdám, hanem a bojtárok egyikét, szamárra ültette mondván nékie Bandi te a látó halom tetején fogsz megviradni, tudod már no — ha valami volna — akkor osztán csak bocsázsd meg a czifrit, szemfüleskedj ficzkó érted-e? — értem gazduram, felsimult a szamárra és rendeltetése helye felé billegett.

No most gyerünk uram be, mert már a szunyogoknak kezd viradni az idő, a pitvarba lépve a gazdasszony már a tüzet kaparta ki a hamuból, kihez igy szóllott Erzsókom osztán érted-e, no de mondanom sem kell a többit, mostani vendégünk nem olyan beköszöntő fajta emberféle ám, — egy kicsit neheztelő hangon azt felelé az asszony hegy „tán bizony azt hiszi kend apjok, hogy ha nem mondaná nem is látnám tán, az asszonyok is kitudják azt nézni hogy ki és mi fán termett az ember, ez az ur legalább is valami honvédtiszt ur lehetett, bár a Kalapka táborábul volna akkor talán tudna valamit öcsénkrül ki Rézkomáromba a Lehelet huszárok közt szolgált?

Ne csevegj megint sokat Erzsókám közbe szól kedélyesen a gazda, de láss dolgod után, kurjancsd elő Ferkónét, hogy koppasszon kappanokat, hogy szereti kérem tessék parancsolni kérdé Erzsók asszony, hogy azt feleltem savanyún becsinálva esne legjobban, azonnal közbe vág az annyok és elkezd szitkozódni, hogy a tüzes ménkütne annak a veres Icziknek az oldalbordájába — itt van ne — háromszor is mondtam már néki hogy dögbőrökért se jöjjön ha babérlevelet nem hoz, mert a komissárus úr is ugy szereti, iholni most

Digitized by Google

nincs, hej csak babérlevelem volna, — jól lesz az annélkül is csilapitám a szives látás miatt ehhez is ahhoz is kapkodó néniket, és beléptem gazdám előtt a valódi vendégszerető hajlékba, kucsmám levenni akarván megfogá kezemet mondván tessék csak fentartani, mert nagyon alacsony és a közepén hajlott is a mester gerenda, magam is gyakran bele koppingattam már ha elgondolkodtam fejemet, már most ugy nézze a szegény czellámat mintha otthon lenne, ekkor belép Ferkó bojtár mondván itt vagyok gazduram szokás szerint, — no jó van Ferkó most hát szaporán csak ugy szőrin bocsázsd meg a sárgát, vedd a kulacsot a nyakadba és a czifráig meg se álj, és abbul a tizenhat garajczárosbúl hozd tele, de itt légy a fiastyúk feljőttekor, mond meg Jakabnak, hogyha még valami jója volna azt is küldjön, ügyelj egyre is másra is, érted a többit a sárgát bizd magára had járja ki magát kedvére ugy is eleget pihent, de meg ne izzaztazsd, — no uram most — mécset gyujtok mert setétbe nekem se a beszélgetés, de még a pipa se esett sohase jól.

Bohozván a mécsest becses nevét kérdém, hogy annál szólithassam — Mihálynak hinnak uram, — no kedves Mihály bátyám első kérésem is az hogy ne uraljon, de tiszteljen meg avval hogy János öcsének nevezzen, nehezen fog menni felelé Mihály mert — közbe vágtam — semmi mert, elszomorodok ha ugy nem nevez — nohát Istenneki gyújtson rá kedves János uram-öcsém ebbűl a tekercsbűl biz az csak olyan tavalyi kapa aljadékkul maradt még — erősnek elég erős de jól sistereg, én már ilyenhez szoktam mert ha nekem négy-öt csutka dércze égve kinem frecsen a pipámbúl dohánynak se tartom amit szivok.

Ily módon beszédbe keveredvén azt kérdem tűle, ugyan hol tett kedves Mihály bátyám szert, arra a szép sárga lóra mely mint szemhegygyel láttam túl van ugyan már a tiz esz-

Digitized by Google

tendőn de nemes faju lévén most is helyt álló ló az — Hej uram öcsém annak a sárgának nagy a históriája, olyanok történtek avval a sárgával, hogyha én azt ugy igazán elejétűl végig elbeszélném, mit soha még senkinek se tettem azt mondaná rá, hogy az még könyvbe való nyomtatásra is érdemes, mert mióta a világ ál, és még álni fog, soha lóval még oly históriák nem történtek mint a sárgával, no de majd egy pár nap mulva ha kipihente magát majd hozzá fogok, mert szép a mi szép, de a szebbnél is szebb az mit majd elbeszélek.

Nem mulathatok holnapnál tovább, nincs nyugtom egy helben mert miólta oly nagyon nyomozzák a honvédeket, s erős rájok a hajtó-vadászat, az őzek nyomába szarvasokra is szoktak bukkani, azért még a vetések álnak, s a tengeri kórót be nem hordják legbiztosabb oly embernek a szabad ég, ki jobbnak véli a szabadbani bujdosó rabságot, mint a szűk rabságnál is gyászosabban kieshető szomoru következéseket, azért jó lenne, ha a sárga históriájához fognánk, melynek bevégezte után én is elmondanám azt, hogy tulajdonképen mi vezetett engemet szivesen látó csendes lakába.

Itt e tanyán az egész hadjárat alatt se német, se muszka katona soha meg nem fordult édes János öcsém, már arra a gondolatra is vetemedtem, hogy ezen vidéket talán az Ingzsellérek is kifelejtették a mappából, itt akar esztendeig is meghúzhatja magát, hej Istenem Istenem, de sok jóravaló ember kerekedett most bajba, a minap is husvét másod napján a Bánfi veres tanyáján, a mindenki által igen szeretett Simon Pál kasznár urnál fogtak el egyet, erre ment a sok katona, — Noszlopinak hitták a szerencsétlent! — a másik pajtása ki vele találtatott Isten csudájával szerencsésen megmenekedett.

A hogy tudatám gazdámmal, hogy a másik én voltam,

Digitized by Google

könnyekbe lábadt szemekkel egy lehetetlent sohajtott, de meleg, részvét-telyes kebele valónak hitte elérzékenyülten átölelt s vállaimat csókolá, s kért, hogy mondanám el a csodás menekülést, mit teljesiték is, de azt ez alkalommal mert előadásom czéljától messze vezetne, elhalgatni kénytelenitetek.

A meglepetés és öröm érzemeitől egy kicsit kipihenve mondá, minekelőtte a sárga eseteihez fognánk, körül nézem kis szegénységemet, addig anyók is készen lészen, ha megunná magát és nem restellené nézzen ki egy kicsit a konyhába, mert jó szokott esni az embernek, oly igazi kecske csecsü, menyecske szemű tüzzel rágyujthatni, anyókomnak néha, kivált örömébe nagyon is elszokott járni a szája, azért arra kérem, ha hogy aszszonyi ostobaságból netalán elfelejtkezne magárúl, és csacskaságába még azt is kérdezné, hogy ugyan ki légyen? ne haragudjék meg rá, innentova negyven esztendeje, hogy párom, jó asszony ő, de a kiváncsiságba biz ő is csak a többi közé való·

A fáradt test s meghatott lélek biztos hajlékot találva, álomra hajlandó, a búbos párkányzatán az ott heverő anyók ködmönét fejem alá csavargatva elaludtam, soká alhattam, mert midőn felébredtem halván mozgásomat a kül csend felett őrködő gazda beléptével ezeket mondá, Isten egészségére a jó alvást, már magam is szundikáltam egyet, petyi az anyók kedves kakasa épen most kukorikolta el az éjfélt, az étel is a tűz mellett még, osztán meg a sárga is megjött már, most hát annyok hozd be a mid van, jó izö evés, s ivás között a sárgára forditottam beszédünket, és Mihály az asztalra könyökölve, eredetiség dús beszédét ekképen kezdé:

A kunhegyesi kettős torony fedéskor, bizony már lehet tizenkét esztendeje egy urifajta kancza tévedt ide, lehet hogy épen e vidéken viradt rá a ki tovább vinni akarta, gondoltam

Digitized by Google

magamba, hogy itt lehet még gazdája akad, de biz azt nem kereste senki, virgoncz volt a ló Vidámnak neveztük, napról napra mindaddig vastagodott Vidám, mig egy reggel csikó nem lett alatta, minthogy már az isten igy adta, hát mihent kapogatni kezdett nem is kiméltem én tűle semmit, még az anyabirkánál is jobban viseltem rá gondot, de bezzeg csikó is vált belőle és pedig olyan, hogy nem mehetett el mellette ember, de még egy se a nélkül, hogy a szemét rajta ne felejtette volna, már harmadfél füves korába kétszáz forint volt ezen asztalra leolvasva érte, pedig ezüstbe, de bizony megint felszedte Gólya Zelig a pénzét, mert ha csak rá gondoltam is hogy meg kell válni tűle, hát magamra is káromkodhatnám volt, s minthogy sárga volt a szine, sárga maradt a neve is, soha be nem fogtam, Ferkó járogatta, de hire is futott ám az én sárgácskámnak szolnoktul Szt.-Iványig, még Félegyházán is halotta dicsérni egy suhancz betyár kit e vidéken gyeprugó Marczinak hinak, pedig egy harangodi csillag csárdai ember itt felesmerte, és serke gyurkának szóllitotta, mert a harangodon az a neve, még csak gyerek ember már is kétszer jött ki a sora, pedig tavaly jó fehéren hozta ki derekát, de ha harmadszor be kerül.

Ekkor egész szerénységgel szavába vágtam mondván, üsse össze a szél a gyeprugó Marczinak egyik bokáját a serke gyuri másik bokájával ne bibelődjék vele, térjünk a sárgára.

Nagyon haragszom a semmire kellőre, mert uztatáskor nagyon csúfúl helyben hagyott egy derék fiumat, még se birja magát szegény, de azóta kerüli e vidéket, — igaz hol is hagytam a sárga dolgát, ekkor az anyok is bejött s férje mellé ülve hallgatott, s Mihály igy folytatá negyed füves korába egy szép őszi estve annyok a rekettyóba éppen magvas kendert áztatott, én meg a méh kasok alól söpörgettem a kuka-

Digitized by Google

czokat, hol veszi hol nem veszi magát egyszer csak beköszönt egy karcsu szép fiatal gyerek csinos göndör szőrű csattos gubába, becsületes kézbelije fényes baltája, uj csizsmája melynek szárába egy ólom nyelű kés is volt, és betyáros szokás szerént szálást kért.

Megengedjen bátyám hogy ismét megfogom szavába mert engem igen érdekelnek az ily dolgok, és igy nagyon szeretném tudni, hogy miből ál az a betyáros szokásos szálás-kérés.

Hát biz az ugy van, hogy tulajdonképen kétféle betyár van, van derék, becsületire sokat tartó sok oly szegény legény kiknek ha roszul megy dolgok s a lóvásárok roszul ütnek ki, vagy marha kupeczet nem kaphatnak, hát be üzennek, ha nem jöhetnek, és becsületesen kéretnek szalonnát, bort s egyetmást, ha az ilyféle legény beköszönt és azt mondja: „gazduram ha jó gazdára találnék, jó szolgálatot igérnék, ha ugy gondolja kegyelmed, hogy befogadhat, hát tróbáljon meg“ akkor azt mondja az ember eredj be fiam, akaszd tarisznyádat az enyémhez, be megy — s mikor ki jő ahhoz a munkához fog a mivel az ember éppen bibelődik, és mintha évek óta cselédje volna az embernek úgy otthon van, — de vannak többnyire a felföldről ide került olyan kamara törő — kéményt mászó, füstölt hust lopó, apró marhát leső hitványok, kiket zab, vagy kapcza betyárnak neveznek, ha bevetődik mindjárt magától átnyujtja kézbeliét, legyen az balta vagy bunkós, hol egy fél bárányt, hol egy malaczot hoz magával, néha még ludat is, és rimánkodik, hogy sütnék meg, s előre is igérgeti hogy ha jólakott tovább ballag, soha se fütyölnek osztán csak a bojtárokhoz húzódnak, mikor ilyen a vendég, akkor ébren legyen a gazda, erre tanitott Istenben boldogult édes apám is, de igaza is volt.

De az a betyár a kirül a sárga dolgában kezdtem szólni

Digitized by Google

ugyancsak fiu volt a talpán, elég az hozzá a legény be jó velem, és éppen oda ni a hol most az a kandúr gubaszkodik a sut mellé leül és halgat, kihúzom az asztalfiát eleibe teszek egy fél sajtot meg egy czipót, kinálom vele de ő azt feleli hogy ő nem ehetne, hát ihatnál fiam van bor is, megint azt feleli hogy ő nem ihatna, hát alhatnál kérdem, hej dehogy alhatnám, és még egyszer úgy keserves nóta hangra csavaritva mondja, hej dehogy alhatnám — hát mi a menydergős ördög kell öcse, tudd meg azt hogy én igy nem szeretem az ember fiát, amint látom te roszba töröd a fejedet, szólj mi a bajod, ha beteg vagy van itt a tanyán ügyes kenegető aszszony is — most félre minden haszontalansággal tudni akarom hogy a nyakad viszked-é a kötél előtt, vagy mi ördög a bajod.

Egyszer csak megszólal, de inkább csak sohajtozás és nyöszörgés volt az mint szólás és azt mondja hej gazduram nagyon is nagy az én bajom, ekkor felkelt és fogait össze csikorgatva baltáját a mester gerendájába vágta — és mint a kos a kés alatt nyögő hörköléssel folytatja hogy nagyobb az ő baja, mert ő hónapnál tovább nem élhet, de már erre osztán bennem is felforott a méreg, s egy kicsit haragosan azt feleltem neki egy kis kutya veszett fogontattával, hogy hátha már veszni akarsz mi az ördögnek jöttél ide, mért nem szeged a nyakakadat ha azt a köteltűl félled ott kin valamelyik árokba, most ki vele mindjárt mit akarsz, mert majd más nótát fúvok, de ő a mint fenyegettem olyat tekintett rám, hogy tróbált ember létemre meggyőződtem arról hogy igazán halni akar, — fiatal koromba magam is megkérdeztem hogy ki a legény a csárdába, harminczkét évekkel ez előtt a legénységből eredt egy pár igazi kommintásért, ki is ültem a hat esztendőt, azért a hogy e legény rám nézett azonnal meg is értettem hogy nagy dolog fog történni a háznál, egy kicsit lecsilapúltam és szeli-

Digitized by Google

debben kérdem még egyszer hogy hát mi a kivánsága halála előtt, ekkor nagy vad orditással azt kiáltja „a sárga kell gazduram vagy öljön meg, mert a hogy a sárgát a delelő melletti dörgölődző fa mellett életemben először megláttam, azóta oda egésségem, se éjjelem, se nappalom, azt a sárgát az Isten is egyedül én alám teremtette, azért akár mi darága meg veszem mert enyimnek kell lenni", — hát igy vagyunk hi-hű! a sárga kell neki, van-e pénzed fiu kérdem tűle, és ő azt feleli most nincs de lesz, a tavaszi turi vásár után meghozom, mi az ára had haljam, s mindezt oly igazi becsületes büszke hangon mondotta, hogy készpénz gyanánt vehette az oly ember mint én a ki a veséjekbe megtanúlt látni az ilyféle embereknek, mert a mit az igazi derék betyár megigér, azt ha csak rajta nem veszt, vagy is ha életbe marad meg is tartja, — de mindezek után is csak azt érzettem én is hogy a sárgától lehetetlen megválnom, hiszen az egész tanyának elveszne minden öröme, oda lenne szemem fénye, az anyokkal tanácskoztam, keserves volt csak gondolni is arra az órára, melybe a sárga elhagyná tanyánkat, azért abba állapodtam meg, hogy úgy is halni akar, hát inkább elteszem láb alúl mint igy megszomoritson, de az anyoknak nagyon megesett a szive, szánta a fiatal vért, — meg magam se érzettem egész hajlandóságot vérbe keverni kezeimet, meg osztán házunknál is van, meg le is fekűdt, még a baltáját is a mester gerendájába vágta, nekem is meglágyult a szivem, Istenneki gondolám ha szivem bele szakad is inkább csak vigye, mintsem vér párologjon kezemen sirom előtt, bémegyek hozzá s azt mondom neki, négy száz ezüst frt angyalos bankóba a sárga ára, — felugrott megölelt, kiszaladt az anyokhoz össze vissza forgatta, csókolta ide most a sajtot a czipóval meghozom gazduram a mint mondta ugy-é 400 frt ezüstbe mennyi is az máskép — ezer váltó forint fiam —

Digitized by Google

de már most hogy hinnak fiu legalább had tudjam kit repitget az én sárgám a lelkem, Ferke a nevem — Mihály gazda nohát Ferke hordozzon szerencsésen de még egy abrakot hadd egyen itthon szegény.

Nem szólhatok most arrúl hogy ugrott a sárgára, idegen embert érezvén magán hogy nézett rám a lelkem, egész tanya összefutott, tánczoltatta szögdeltette Ferke, de mi mind könyes szemekkel néztük örömét, mert búba hagyott bennünket, keservesen néztünk utánna, soká hallottam dobogását még azt se halhattam többet keserves napokat éltünk, végtére megfogadtuk annyokkal hogy soha se emlegetjük a felejthetetlent, az istáló felé egy hétig sem mentem, de hogy nehezünkre ne essen se én se Erzsókám soha se emlegettük többé.

Ezeket eddig beszélvén Mihály néma csendbe halgatott, neje a szemeiből kicsordúlt könnyeket csinos tiszta fehér kötője szögletével törülgette mire én kezdettem hogy hiszen itthonn a sárga azért nem látom át okát a szomorúságnak mire az annyok azt felelé, hogy de iszen még ez csak kezdete az egésznek, most következik még csak az igazinak kezdete, hát még uram Isten a vége folytassa csak apjok, és Mihály gazda kivervén a bagót pipájából, s ujbóli pipatöltés közben ekképen folytatá.

Félesztendő múlva épen Turi vásár előtti napon azt mondja az annyok, hogy ma reggel a lószemü szilvafán ugyancsak csörgött ám a szarka, meglátja kend hogy vendéget hoz a Turi vásár, ő el jő ha él mondám neki, de a sárgát látom-e valaha vagy se azt a jó Isten tudja, minthogy pedig a Turi vásár nyiratás után szokott esni, meg a bojtárok csizmabeliét is ott szoktam venni, osztán a gyapju árát is csak halja az ember, hát magam is elmentem a vásárra, de az nap éjfél előtt haza is jöttem, más nap délután nagyon boszonkodott az

Digitized by Google

asszony mert az egész lúdsereg haza kerekedett, aligha a vadkácsázó urak nagyon meg nem zavarták őket, mert a hogy tavasz végén szárnyra kelnek csak Sz.-Mihály napja körül jönnek haza libástul, tehát éppen a ludakkal bajlódott, én pedig a vásárrul hazafelé ballagó két koldust üzőbe venni kezdett kutyákat csihitottam, mert azok voltak kik minden esztendőbe ezen vásár után be szoktak jönni zsendiczézni, most is mint mászor mihent közeledtek azonnal elkezdették szokott énekeket „az örülj és örvendezz Sionnak leányát“ énekelni, hát uram fia Bandi csak lesimúl a czifrirűl s azt mondja, hogy mintha a gulya delelő táján a sárgát látta volna erre tartani, de csak farkas ügetve bocsájtja, — a két Besenyei koldús mert oda Gödöllő mellé valók szálást kértek, s letelepedtek, hát látom hogy küzd a sárga magával mert csak csendes lépésbe bocsájtotta, szinte tajtékzott a szegény hogy haza nem vágtathatott, — le ugrik Ferke, adj Istent se mond, szabadon bocsátja az örömébe nyeriteni kezdő kedves sárgánkat ki is azonnal az istállóba szokott helyére vágtatott, — és bekullog a házba, — hej volt öröm a tanyán kicsinye nagya mind körülötte nyihorgott, a hogy Ferke bement az egyik koldus azt mondja hogy gazduram én ösmérem ezt a legényt, ez Csongrádi Pityke Ferke, már régen keresik pedig semmi roszat sem tudnak rá, ösmérem mert én is oda való születés vagyok és ott lakik egy hugom kihez minden két esztendőbe elviszem mit össze kódultam, majd gondomat viseli ha végképpen elvénülök, — magam is beméntem a házba és azt mondja Erzsókám hogy megint nagy baja lehet Ferkének, mert egy árva szót sem tudtam szájából kibeszélni, mert most is csak ugy sohajtozik mint az őszszel, — hát a konyha annyok nézz dolgod után, e szavakkal kiküldtem az asszonyt és azt mondom neki, hogy mi bajod Ferke? — nem

Digitized by Google

felelt de rám nézett, de még ugyabb nézett mint első izben és hosszas gondolkodás után azt mondja, hát ki mondta azt hogy engemet Ferkének hinnak, — hát magad mondtad a hogy már tied volt a sárga, vagy azt is elfelejtetted már, erre azt mondja haragos parancsoló hangon: ha mondtam se mondtam, mert nem én vagyok az a ki vótam, hagyon békit most nekem, — erre azt mondom néki hogy, ejnye öcse biz oly savanyú pofákat vágsz mintha hétszer is megbotlott volna alattad a sárga, jó helyütt vagy fiú ne szomorkodj, mire azt felelte „búnak adtam magamat„ — és a legszomorúbb hangon milyet csak valaha hallottam elkezdte danolni hogy „se apám se anyám, se kunyhóm se tanyám, se egy jó emberem se hazám se nevem“ — én magára hagytam hagy fújja ki magát s kimentem Erzsókámhoz, ki azt mondja úgy félig susogva nékem, talán nem tehetett pénzre szert, azért oly makranczos, — hát azt hiszed asszony hogy eljött volna ez a fiú pénz nélkül, de talán éppen az a baja, hogy nagy bajába került a pénz, megládd hogy inkább több a pénze mint akarta hogy legyen, — de ti asszonyok az ily dolgot nem értitek, de jó is hogy nem értitek, — a hogy igy beszélgetünk kikiált az ajtón bort-bort ide sokat ha nincs legyen de sok, nem fáradt a sárga bor legyen annyi mint a Tisza, de még annál is több kell nekem, mert annál is nagyobb az én bánatom“ már a végit megint szomoru nóta formába huzta, és megint rá kezdte a se apám se anyám nótáját siralmasan danolni.

Bor elég volt a háznál, mert a vásárrúl jöttembe tele öntöttem Jakabbal a nagy csobánkot melyben szinte fél akó fér be vittem az egészet, kivettem nem csak a dugóját de a szelelő lyuka kis peczkét is, hogy ha iszik ne igen kotyogjon fel fogta s a nélkül hogy rám köszöntötte volna, úgy meg-

Digitized by Google

húzta hogy csudálom hogy gégéje bele nem szakadt, a hogy oszt kilélegzette magát megköszönte, gondolkodni akarok hadjon egyedül, mert csak igy esik jól nekem lenni és megint rá fújta a se apám se anyámat, — megvallom egy kicsit már nagyon is restelleni kezdtem a dolgot, mert még nem találtam emberre ki saját házamnál meg nem férhetett volna velem, de vártam még hogy majd benne is csak megfordul a borjú, meggondoltam hogy ha roszba törné a fejét nem jött volna ide, osztán meg ha éppen kellenék még magam is csak vagyok a mi vagyok be sem mentem hozzá, még a gulyáshús készen nem volt, akkor osztán leültem asztalomhoz és őtet is megkináltam — de azt felelte hogy nem ehetne — mert nagyon is jól van lakva, és leheveredve maradt a búbosnál, és szó nélkül nézte mint ettünk, a hogy vége volt azt mondja „egy pár szavam volna de csak kegyelmeddel“ az annyok megértette s kiment.

Ferke fel kel, lekapja és a sutba dobja kalapját felém jő és rám néz, de nem ugy ám mint már kétszer, de ugy igazán Istenfélő keservesen, a nyakamba borúl s elkezd zokogva sirni szinte fuldoklott bele, a mint jól kizokogta magát fog csikorgatva fel emeli fejét és még mindég fuldokló hangon azt mondja — Jaj be nagyon darága volt az a csikó! — bár soha szemem elébe ne került volna, — a hogy ezt tűle ily módon hallottam akkor osztán már egészen értettem az ő baját, — kivesz a tarisznyájából, egy harcsa száju kis bőr tarisznyát és fejét elforditva hogy ne is lássa át adta nekem és mondá „benne kell lenni a csikó árának, nézzen bele kegyelmed oda kint a konyhába, ha még héja lenne az se baj, mert ugy se kell többé se testemnek se lelkemnek az a sárga, mert igen igen nagyon darága, — nézzük Erzsókkal a tarisznyát hat egy kopott veres bőr bugyilláris, meg egy kis két

Digitized by Google

gyűrűs zacskócska van benne, kinyitjuk a bugyillárist hát az egyik oldalába hosszukas bankó forma papirosok voltak, a másik oldalába pedig mellyet megint ki kellett nyitni egy nagy csomó bankó, kezdjük olvasni hát egek ura csak száz forintos tizennégy darab volt benne, apróbb is vagy nyolczvan darab a kis zacskóba pedig mintegy fél maroknyi arany pénzek voltak, egy másra néztünk anyókkal a hátamon keresztül nyilallott a borzadás, Erzsókon meg kicsapott a veriték, bétántorgok bámulatomba hozzá, a ki fekve kérdi elég volt-e benne érte mire feleltem neki: hej Ferke Ferke már most látom hogy nagyon drága volt a sárga, — nagyon sok a pénz, azt kérdi mennyi hát had tugyam legalább, — meg se tudom olvasni mert az aranyokhoz se értek— erre azt feleli — mindegy nekem ugy se kell, tegye el kend a csikó fejébe, — de öcse nem oda buda ha a sárga nem kell, nekem se kell egy átkozott filléred se, ha pedig gyalog nem akarsz odább álni ez a négy darab az enyim, vidd a többit a hová akarod, vén napjaimra már nem keverte-tem magamat bajba, és vissza adtam tarisznyáját, mintegy fél óráig egy szót se szólt de iszonyatosan pipázott s csak pipája szercsegését hallottam mert magát a füst miatt alig láthattam egyszer azt mondja: Mihály bácsi két koldúst láttam kint az egyik csongorádi, én hajnal előtt tovább állok fel nem költöm őket, vegye ki mind az apró bankókat ossza el közöttök, a csongorádinak adjon azon felül az aranyokból is vagy tizet, és mondja meg nékiek hogy imádkozzanak de sokat imádkozzanak egy emberért ki hamarébb meghalt mintsem hitte volna, — nyugtalan hányhódott gyakran kérdezgette elmult-e már éjfél, — hej bátyám gyalog tán már én járni se tudok többé, nincs-e, más jó lova — vidd el fiam a sárgát nem oka az úgy se semminek, meg éppen olyan kell neked mert a széllel is versenyt fut ő — nohát abrakot neki kiálltotta — s midőn

Digitized by Google

megtudta hogy azóta mindég abrakolják s meg is ittaták kétszer is felugrott, s mint a villám elvágtatott rajta.

Már javába hasadt a hajnal az annyok szundikálni kezdett, és álmosan kitántorgott azt mondám gazdámnak virad kedves bátyám talán már el is fáradt beszélgetésébe, de engem annyira érdekel az miképpen jött ismét vissza ide a sárga hogy ha röviden elmondaná osztan talán még elis aludhatnám — egy pár perczre kimentünk a szabad légbe hol megmutatá hol ült fel Ferke kiadá parancsit hogy fejjenek s hogy merre legeljenek s bémemve igy folytatá beszédét.

Negyedfél esztendő mult el, de se a sárgának se Ferkének, soha hirét se hallottam, a magyar háboru előtt mintegy másfél esztendővel egyszer a Turi vásár utánni napon csak rákezdik az örülj és örvendezz Sionnak leányát énekelni a Besenyei koldúsok kiket Ferke itt léte óta soha se láttam, soha még oly jól nem esett ezen szent éneket halgatni mint most, ének közbe észre se vettem hogy sapkámat levettem, és gondolkodva elérzékenyülten behivom a kódusokat, kiken legkisebb látszatja se volt a több száz forintoknak, meg az aranyoknak, s midőn azt kérdem tűlök hol jártak keltek hogy három esztendő óta nem láttam őket, azt feleli az egyik rajta vesztettünk az aranyok miatt a bankókon is, nem volt azon áldás gazduram, mert volt egy haragos társunk, egy a lábával csengetgető irigy kódús ki kerepesen valahogy észrevette nálunk az aranyokat, gyanuba jöttünk megmotoztak, meglelték a bankókat is és igy mindketten bejutottunk a hivesre de mi mint régi tróbált emberek jártas keltes emberek voltunk az igazságos törvényes dolgokba jól egyet értve mindég csak azt vallottuk hogy a pénzt a füredi hidnál együtt leltük, az igaz hogy jól kiültettek, de ha az igazat megvallottuk volna most is a megye kenyerén volnánk, — a csongrádi meg azt mondja

Digitized by Google

hogy én kiszabadulásunk után haza mentem a testvér húgom vigasztalására hogy még élek, de bár haza se mentem volna, legalább nem fájna igy lelkem, mint azóta fáj, képzelje csak kigyelmed — láttam Ferkét is! —

E szavaira mintha valami felemelt volna a lóczárúl felugrottam és kérdem hol láttad, hol van, hát a sárga nála van-e? hol tartózkodik szóljon — beszélje el minden szavát szóval a mit csak tud felüle, — de ő csak ennyit felelt nagy szomoruan, láttam biz én az Isten adtát, alig ösmértem fel szegényt, mert már nagyon megviselte az idő, mintha ő se lett volna már olyaná vált, — neki a törvény vetett véget, Isten nyugtassa meg a másvilágon, — kicsordúltak a könynyek a koldúsok szemeiből, de magam is úgy éreztem magamat mint még soha se, felsohajtottam én is a kóldusokkal hogy Isten nyugtassa meg őtet a másvilágon, hiszen ő ezen a világon kiszenyvedett bűneiért! —

Amint ezt beszélé Mihály össze fogta inge újját, s kitörülte szemeit, én is elérzékenyedtem — és sorsom előttem lebegve gondolám ő már boldog mert kiszenvedett, mindketten elnémúltunk, én soká néztem a felkelt nap sugárai által már elhalványitott szercsegve pislogó mécsre, mint egy haldoklóra, kèblem elágyult, erőmbe került össze szedni magamat, megviradt bátyám a mécsest eloltottam mit tenni jól esett, az ily helyzetbeni érzetek leirhatlanok — erőt véve magamon mondám gyerünk bátyám nézzük meg mit csinál most a sárga, kimennénk és az istállóba mind kettőnknek jól esett nézegetni a sárgát, gazdám figyelmeztetett hogy néznék csak az első bal lába lapoczkájára látja-e azt a nagy sebhelyet, befort biz az de szőr nehezen nő rajta többet, de talán most már lefekhetne kedves öcsém, majd osztán bevégzem a legis legszebb utólját — és úgy lőn én lenyugodtam.

Digitized by Google

Szinte dél felé de még is meleg zsendiczére felébredvén bé jő gazdám kinek már belépte első lépése alkalmával kilátam szemeiből hogy felette boszús, és azt mondja, képzelje csak ide üzentek hogy holnap estve nálam akarnak törvényt ülni, — miért éppen itt —! kérdésemre hogy kik s mifelett akarnak törvényt ülni, azt felelte hát a szegény legények bizonyosan valami zab betyár csufot tett e vidéken és e miatt közülök került kézre vagy egy, és osztán nyakon csipték a hitványt, vagy talán oly helyütt tett kárt, a hol mindég megemberelik őket, ha az ily boldogtalant megkaphatnók, annak osztán csak maga az Isten lehetne a megmentője, — igen restellem kedves öcsém a dolgot, no de majd teszek rólla.

Látja kedves bátyám ez is igen érdekelne engem hogy miképpen megy az az egész törvény ülés véghez, de előbb csak ugrassuk haza a sárgát, osztán majd erre is rá érünk, megmég más is igen fontos, sőtt itt léttem egyedüli czélját érdeklő kérésem is lesz azért kérem;

Soha se kérjen közbe vág és folytatá „két hét mulva lesz esztendeje egy nagyon setét essős szeles éjszaka szokásoknál jobban ugatnak a kutyák, lovak dobogása hallatszik kimegyek az eső felhőszakadásosan esik, egyszer egy nagyot villámlott, látom hogy egy lovas katona egy vezetéken vezetett sánta lóval előttem áll, leszálnék de nem birok mondá a vitéz, lesegitem lovárúl, és a vezetéken hozott egyenest az istálló felé sántikál, besegitjük a legényt hát látjuk hogy huszár, kérdem tűle honnét jő és hogy akadt ide, a lovakrúl ne gondolkozzék mert jó kezekben vannak már, és a bőrig ázott s jobb kezén sebes huszár azt felelte hogy Debreczenből jövök, a' jobb kezemmel nehezen fogok többé kardot, a szőlők mellett a délutáni csatánál kedves jó uramat le lőtték a muszkák s meghalt az én kedves egyetlen jó kapitányom, pedig igen szép fiatal

Digitized by Google

ember volt, a vezetéken hozott lovon ült szegény a' lova is sebes, spitályba és fogságba nem akartam esni, uram lovánál egyebet meg nem menthettem, pedig csak két éves házas egy kis fiacskája is van — oda minden bagázsia, neki indúltam hirt vinni szegény kapitánynénak ki most apjánál van, a setétségbe s illy rettenetes rosz időbe eltévedtem, se út se csapás — gondolám magamba már most mindegy és mentem a' merre a lovaknak tetszett, a kapitány ur lova mindég jobbra huzott, ha a nyergesem másfelé tartott is, ő mindég csak jobbra tartott — erővel se hagyta magát másfelé huzatni — tehát rá biztam magamat és ide hozott, adjon Isten jó estét majd el is felejtettem köszönni; — erre én is annyok is elkiálltottuk magunkat egek ura Istene az a sárga, s éppen a hogy kifutnánk lámpást keresnénk hát haljuk már kint a lármát — itt a sárga — az egész tanya összefutott, lábon volt minden ember — és valójában testestűl lelkestűl haza jött a sárga, ha látta volna kedves édes öcsém mit csinált a hogy szólitgattam és simogattam a szegény párát megesett volna rajta a szive, én rá esküszöm ma is százszor is hogy sirt örömébe, de meg is mondtam mindjárt a vitéznek hogy az én sárgám soha el nem hagya többé a tanyát úgy is sebes, én négyszáz forintokat adok érette pedig ezüst angyalos bankóba, jobban hasznát veszi annak a szegény özvegy mint a sánta lónak, — minthogy azon tulajdon négy darab bankó most is meg volt ugymint kaptam, mert azóta rá soha se tudtam nézni, azonnal kikerestem, behoztam és eleibe tettem a huszárnak, s azt mondtam nékie — no itt van ez ni — ezt vigye — de ne is álmodjon arrúl hogy lelkem kedves lovamat, melyrűl a hazámért harczoló vitéz embert lőtték le, innét elvihesse — a sárga a magyar szabadságért harczolt, — ő a haza sebesültje — no de majd elragadtatom most is, mert nehéz leszen halálom is hogy fiam nem

Digitized by Google

volt, oh bár az én fiam esett volna a hazáért le a sárgárúl, én már öreg voltam nem mehettem, — no de ott volt a sárga. —

Midőn a szegény sebzett huszárt szárazba öltöztetve mindennel elláttuk lefektettük, akkor kérdem tőle hogy hol és miképpen jutott kapitány ur a sárgához, hát azt mondotta hogy nékie a kapitány akként beszélte, hogy azt a lovat egy hires legénytűl vette el a törvény a kit osztán fel is — elég öcse szót se szólj többet — de érted-e egy szót se többet, mert elég volt nekem abbúl annyi is, — tized napra a huszár visszaadja a péuzt és kért hogy tartanám magamnál, mert tűle azt a száguldozó muszkák vagy rosz emberek elvehetnék, majd el küld érte a kapitányné — vagy édes atya — és ebbe bele is egyeztem, a huszár jó kipihent lován mindenképpen jó erőbe el lovaglott, — a sárga itt maradt.

Ezután öt hét múlva egy öreg urral eljött ismét a mi huszárunk, de mit beszéljem hosszasan az öreg a kapitányné atytya volt, ki azt mondá: barátom nem vagyok vagyonos ember onokám is maradt, azért eljöttem a ló áráért, Isten áldja meg érte. — Örömnap volt ez rám mert felette jól esett lelkemnek attúl a pénztűl igy megszabadulni — és csak akkor bántam meg hogy mind el nem fogadtam Ferkétől a pénzt, — ugy-e kedves öcsém hogy van elég okom szeretni a sárgát, de becsüljük is mert ő is vérzett kedves elszomorodott s elnyomatott hazánkért, — melyrűl Isten most elforditá képét. — No de ez igy nem maradhat, a minap erre járt a madarasi tiszteletes ur ily szomorú dolgokról beszélgetve e szavakkal vált el tűlem, mint egyesekkel úgy nemzetekkel is érezteti az Isten keze súlyát, de a letiportakat mindég fel is segiti, azért kedves öcsém bizzunk az Istenbe, és ne csüggedjünk! —

Köszönöm bátyám a szivből jött biztatást — edzett

Digitized by Google

keblemen a kis lelkűség át nem vergődhet miólta a múlt év kezdetén egy ólmos essős napon egy túzokot láttam küzdeni sorsával, melynek terebélyes keble tollain jéggé pánczélosodott a félig már fagyva lehulló szélhordta eső, hátrúlrú a szél tollait előre borzogatva, előrűl a jég pánczél súlya földhöz vonva bugdácsolt, néha melén csúszva, néha egészen felbillenve küzdött, csendesen bár de mindég egy czél felé haladt, — soká követtem ezen küzdőt, s alkonyat felé egy kazal szalmában levő lyukba menekült, — e nyár kezdetén ismét láttam egy csigát, mely házát hátán vive csúszva simúlt kitüzött eránya felé s midőn egy porondos gyalog úthoz ért, hogy a porondok hegyei gyenge testét ne karczolhassák egy nyálkát eresztett ki magából, melyen sértetlen csúszott keresztül, — e tapasztaltak felett gondolkozva az elcsüggedést többé nem ismeri keblem, mert az ki a csigának nyálkát, a tuzoknak erélyes kitartást engedett, adott az embernek lelket és akaratot, azért kedves bátyám fordicsuk másra beszélgetésünket, engem igen lekötelezne ha megengedné hogy jelen lehetnék azon törvénytételen, melyet a szegény legények holnap véghez vinni fognak, — mire Mihály igy felelt:

V. CZIKK.

Szegény-legények igazságtétele.

De már azt sehogy se engedhetem meg, Isten ments attúl a gondolattúl, soha meg nem tudnám bocsájtani magamnak, ha abba bele nyugodnék, mert könnyü velek megösmérkedni, de osztán menekülni nagyon nehéz ám, sőtt tán lehetetlen is, hanem majd addig még ezek itt végzik dolgokat, jó helyre küldöm Öcsémet, de hogy képzete legyen róla röviden

Digitized by Google

elmondom miképpen végzik az illyen dolgokat, — már holnap reggel küldenek sütni való mindenféle húst, bort is — estvefelé egy legény nyargal előrre, mihamar utánna kettő, midőn besetétedik meg legalább négy egy taliga mellett vagy gyalog vagy lovon jőnnek mert legalább heten kell lenniek ősi régi szokás szerint a törvényülésnél, a bűnös talyigán van vastagon megkötözve, — a bűnöst felereszstik, szabadon magok közt be viszik, vendégséget csapnak esznek isznak a szerencsétlennel mintha semmi se akarna történni, éjfél tájba a köztök legelső poharat koczint még vele, és a hogy a poharat, vagy kancsót falhoz vágja, azonnal hátra kötözik kezét s két legény két oldalt baltával őrzi őtet, s ekkor azt mondja vezérek, gazduram hozza bé az ősi szokás szerinti törvényes eszközöket, ekkor a gazda beviszen egy teli szakajtó kásátha ez nincs vagy buzát vagy kukuriczát szóval szemes életet és egy egészen üres szakajtót is — ez meglévén öten leülnek, és előadja az elől ülő a bűnös bünét, ez után fel kel, és azt mondja neki, — nézd ember igy folyik le életed ha magad ártatlannak nem tudod bizonyitani még ez le nem folyik, — s ekkor a tele szakajtóbúl csendesen jó magasrúl az üresbe önti át mi benne volt — minek végezte után azt mondja ismét néki — ha tudsz imádkozni imádkozz, mert halnod kell, egy kis ideig nagy csendesség van, egy hatalmas „végezzetek“ szó véget vet a csendnek, a két baltás legény ki késéri, egy harmadik az elnök baltáját átveszi utánnuk megy — néma borzalmas csend uralkodik, és ez mindaddig tart még a baltával agyon vágottat ismét talyigára nem teszik, akkor be jő a baltával kiment, és jelenti hogy túl van már ő minden bajon, hol levágták a véres helyen szalmát kell égetni a gazdának, melynek világánál tovább mennek.

Pedig ez igy fog nálam megint történni ha ilyenkor

Digitized by Google

idegen embert éreznének még a gazdának is meggyűlne a baja, — azért —

Èrtem kedves Mihály bátyám én távozni fogok mert igéretem szerint a hólyagban van valami átádandóm, mi méltó a megtekintésre és megmutatám nékie a Bandi által az életúntnak küldött, már emlitettem remek sótartó-szarut, — értésemre esett hogy az kit ezen ajándék illet egy felette szomorkodó magas szál legény kit a vidéken életúnt betyárnak neveznek a hólyagbani letelepedése előtt Mihály bátyám tanyáján is megfordult, legyen szives mindazt vélem közleni mit felüle tud, mit itt léttébe tapasztalt, szóval mit nézett ki belőle bátyám. —

Annyit tudok mondani felőle mondá Mihály hogy egy pár hét előtt itt komorkodott, itt tévelygett egy olyan fajta ember, ki egyszer be is jött házamba és annélkül hogy egy árva szót szollott volna hozzám baltáját az asztalra dobta rá könyökölt és szundikálni kezdett, vagy fél óra múlva felkelt szótlan tovább állott, én némának hittem, de mondják a kik szemmel tartották, hogy egész nap hol itt hol amott a mezsgyeköveken üldögélt és búslakodott, és szóllott is egy-két bojtárral, még is kinéztem belűle hogy igen régen gazdátlan ember biz ő, mint sok más szegény legény, csakhogy valami nagyon nyomja lelkét, és nem bánná ha a hóhér helyett más adná meg nékie azt a mit keres, — azért én bizony kedves öcsém helyébe felé se néznék neki, hanem oda küldeném a mit neki küldtek, mert meg nem fogják egymást érteni, s baj kerekedhetik belűle.

Hogy kitűzött czélomhoz közeledjék röviden szólva egy nehány aranyat Mihály észrevétele nélkül az asztal szögletén hagyva sebtibe elbucsúzva, elindultam ezen felejthetetlen helyről; egy halomrúl visszatekintve, mert jól esett a még

Digitized by Google

csak lehetett látnom a tiszta hazafiság — eredetiség s vendégszeretet azon helyét melyben oly részvéttel fogadtattam — látom hogy Bandi bojtár közeledik felém a czifrin bé várván őt átnyujtja az aranyokat mondván azt üzeni gazdám hogy ezt sehogy se érdemlette meg kigyelmedtül, erre kész nem valék, elpirúltam szégyenembe, és azonnal visszaindultam a lelkes derék embert megkövetni, meggondolatlan tettemért, utközben mondom Bandinak ki a czifrit alám adá hogy — tartsd meg hát te Bandi ezeket az aranyokat — hasznát veszed valaha — mire azt feleli, mire való volna az nekem a mi gazdámnak se kellett, hanem mást kérnék én ha ide adná, — egy közönséges cserép makra pipából dohányoztam de nemzeti szinü szép hosszú bojtok voltak rajta az még egyetlen kedvesen szomoritó kincseim s emlékim a gyászos múltból, de meg nem tagadhattam tőle, s mint a legszebb tollától megvált hajhászott kócsag madár e diszemtül is megváltam, s borúltam az előmbe sietö Mihály nyakába, és szótalan keblemhez szoritva kérék engedelmet, és mindketten könyezve szótalan váltunk el egymástúl — de nem örökre.

II. FEJEZET.

I. CZIKK.

A holyag csárda.

Két óra tájban érkeztem a hólyaghoz, egész elővigyázattal vagy is pisztolyaimat készen tartva közeledtem a csárda ajtaja felé, mert meglepetve megrohantatni senki se akar, senkit a konyhába nem találva, meghúzom az ivóka ajtaja madzagát, fel klattyan a klappantyú, s látom hogy egy vaskos szé-

Digitized by Google

les válú sipkás, s posztó jánklis gatyás ember az asztalnál nékem hátat forditva dohányt vág, — betyáros szokás szerint megköszöntöm, mint ha nem is hallaná vágja dohányát s csak minek utánna az apritottat tenyerei között jól szét morzsolta fordult felém a hólyag gazdája, tetőtül talpig végig néz, pisztolyaimon szemei megakadnak, még egyszer végig hosszig néz és magába egyet hmühent, és pipáját tőteni kezdve egész egykedvűleg azt kérdi, tévedt-e ide — vagy akarva jött-e ide atyafi? felelvén nékie hogy én a hólyag csárdába, tehát tudom hol vagyok, azt is tudom mert érzem hogy ehetném azért gazda enni akarok meg osztán inni is pedig a javából érti-e? mindezeket egész erélyességgel harsány parancsoló hangon mondám — mire ő a leghidegebb komolysággal párosult egykedvüséggel azt felelé ha enni akart, mért nem jött annak idejébe, már most nem lehet mert az asszony már békaparta a tüzet. —

Ha bekaparta — kaparja is ki a ki lelke van az ily csárdának, a ki fizet az az ur a csárdába, ha nem tudná miért csárda a csárda, majd meg magyarázom én atyafi — ekkor oda dobok nékie három huszast itt az elöpénz — lásson kötelessége után.

Erre a csárdás álmélkodásomig csudált egykedvűséggel azt feleli, ezen a csárdán most nincsen czégér mert ez most nem másé mint az övé, a ki ha itt tanálja kegyelmedet, a mi köztök fog történni annak osztán ne én legyek az oka, talán nem is tudja hogy állandó vendégem van.

Éppen azért jöttem hogy vele találkozzam, hogy együtt legyünk, együtt együnk, igyunk, barátkozzunk, szóval az ő hire-neve, az ő baja hozott engem ide, azért félre gazduram minden farkas szemet nézésekkel, de nézzen amúgy igazi magyar jószivűséggel szemembe, s kifogja belőle látni, — hogy

Digitized by Google

nem rosz dologba járó emberrel van dolga, és ha mindenbe kezemre járna a kölcségen felül egy szép magyar aranynyal kapartatnánk ki az asszonnyal a tüzet.

Én nem bánnám uram de nem jó lesz ennek a vége, — mert a mint látom kegyelmed is ember a gáton, meg fegyver dógába is rendbe van, és igy bizonyosan olyan dolog fog történni a háznál, melynél nem jó ha az asszony is jelen lenne, mert sok eseteket kapartak ki már az asszonyok nyelvével de minthogy állandó vendégem csak napszálta után jő meg — addig jó is lakhat meg tovább is mehet kegyelmed, — most a szomszéd tanyárúl mindjárt haza kurjantom az asszonyt és majd süt ő egyet-mást, addig van szalonna meg kenyér is, — nincs itt szűkibe semmi, mert számára az egész vidék legénysége küldözget egyet is mást is, s ezzel kiment a hólyagos.

Bizalmas beszélgetés támadt mihamar köztünk, melynél fogvást kitudtam a csárdástúl, hogy az ő komolykodó vendége nagyon szótalan — keveset azt is sohajtozva alszik, reggel elmegy és csak estve hazajöttekor szokott enni — a szabadba barangolva majd minden mezsgyekő mellett megszokott álni, ha ott fekszik fejét a mezsgyekőre támasztja, hazafele jöttébe az utolsó ilyen kő mellett soká áldogál és kalapját megemelve veszen búcsút, — a bús életében oly nagy szerepet jádzó mezsgyekőtül, — s minekutánna megigértettem a gazdával hogy ha hazafelé közelend jó eleve értesitend, s hogy ha megérkezett s egyedül leendünk nem háborgatand jelenléttével, leheveredtem az ajtó mellett balrúl eső búbos párkányzatán, úgy hogy lábbal az ajtó felé fejjel a falnak de szembe éppen az asztallal, melyre jó eleve a gazda szokás szerint két üveg bort pecsenyéket és kenyeret már elhelyezett számára, a hogy ez mind elkészült a karján behoz a gazda egy kis alig egy éves gyermeket, és az asztal felső részén túl

Digitized by Google

egy lépésnyire egy félig levágott fonott ócska méhkasba ülteti a kis szöszke-piros boglyoskát, mondván mindez mindég igy szokott lenni, ha közeledik hirül adom, de osztán én ne legyek oka semminek, s ezzel magamra hagyott.

Ily helyzetben mint e perczekben valék hasztalan nyitogatja a búslakodva gondolkodó a bölcselkedés kulcsaival a vallásosság frigyszekrényét is, mert se az elme nem elég éles, sem a lélek nem oly fogékony hogy boldogitó hitet teremthetne magának, azért a kebelbe a semmivel nem gondolás komoly egykedvűség vivja ki az uralmat s némű érdeket csakis az ily rendkivüli helyzetek ébresztenek, azért keresém is az alkalmat, mert a búslakodó léleknek figyelme felfrissitésére csak a lelki rázkódtatás egyedüli mód. —

Hogy s miképen fogadjam beléptekor épen azon hullámzott határozatlanságom, midőn gazdám bejő s jelenti, hogy most hatta el az utólsó mezsgyekövet, csendesen lépdelve közeledik tiz percz mulva betoppan.

Nyugvó helyemen fekve maradtam, kedves jól ösmert két hü barátim egyikét pisztolyomat felhúzva lehajtott kezembe tartám, élesen az ajtóra szegzém szemeimet, s mihamar hallom a fáradt léptek halk dobogását, — a pitvarba ért, — izmos újai keresik az ajtó madzagát, plattyan a klappantyú és mélyet hajolva beemelkedik egy magas felette csontos száraz hosszú fekete hajn — baltáját jobbján tartó — beesett szemü — alak, — kiegyenesedése közben azonnal észre vett, szemeit meredten rám szegezve mozdulatlan áll, végig néz, — még egyszer szemeimbe pillant, és hátat forditva baltáját csendesen az asztalra teszi, melyhez egy magosan kezdett, nyöszörgés féle hosszas mindég mélyebben eső sohajából itélve a meglepetéstül kipihent kebellel leült, fejét felkönyökölt kezeire hajtva némán s mozdulatlan maradt.

Digitized by Google

A helyezet, mind a mellett hogy készülve valék rá még is kellemetlen érzést ébresztett bennem, s minthogy tettleg meggyőződtem arrúl hogy feltalált emberembe nem leltem meg lelkemből keresett emberemet, azon gondolkoztam, mint adjam át nékie Bandi küldeményét, s hogy szabadúljak tűle, — de a mint épen felkelendő valék fekvő helyemből hogy megszólitsam, egy véletlen esetecske más erányt adott akaratomnak, ugyan is — a félig elvágott méhkasban üldögélő szőszke boglyos fiúcska a temérdek legyek után kapdosva ülőkéstül egygyütt fel billent, és sirni kezdett, mire a nékem hátat forditva mindég meredten ült ember csendesen fel kel, lehajlik a földön hömpörgő gyerekhez, és nem csak hogy gyengéden fel emeli, s helyre álitott kasába visszahelyezi, de össze fogott inge ujával szépen megtörülgeti a fiúcska képét — és szeretet telyesen le simogatja még boglyosabbá vált fejecskéjét, mit telyesitve vissza lépdelt előbbeni helyére, s' egeszen mint az előtt leült.

A mint látám mily gyéngéden bánt a kis ártatlannal megkönnyült keblem, s örőm-könnyekben lábadtak szemeim mert e látvány meggyőzött arrúl hogy ez az embertárs igen is lehet a legszerencsétlenebb, de gonosz, s rosz lelkü nem lehet, — e közbe jött véletlen által megnyerte ő egész rokonszenvemet, mely nem engedett tovább halgatnom. —

Felkelvén már ülő helyemből bátor léptekkel fel s alá jártam a szobában mit észre se látszott venni emberem, háta megett áltam meg s vállára tévén jobbomat, gyengéd bizalmas hangon mondám — „jó estvét öcsém“ — de ő néma maradt, — mire szeliden megrázván vállát folytatám, — nem alkalmatlankodok soká kedves öcsém, mert látom hogy nem lát szivesen pedig a jó Isten tudja csak, hogy közülünk ki a szerencsétlenebb, ime itt van egy kis ajándék mit az a hit-

Digitized by Google

ványkodó legény küldött, ki elég embertelen volt öcsémet a Veresék árkába háborgatni, de lelkibül megbánta a dolgot és megkövetés gyanánt ezt a szarut küldi, és csak azt kéri hogy ne haragudjon rá.

Minekutánna emberem még erre se felelt, tüdőmnek egész erejébül inkább kiáltám mint mondám nékie, — no ha igy vagyunk Öcse — Isten vele! de minekelőtte e szobát elhagyhatnám kivánom hogy igyon velem egyet, — mit magyar magyarnak meg nem tagadhat, azért (egy palaczkot felemelve, más kezemmel válát erősen megrázva, mire felemelé fejét s keservesen rám nézett) kedves Öcse az nem is kérdés kiért koczintson ily két szerencsétlen testvér, mert mindkettőnknek van egy közösen rég várt barátja és ez a halál azért éljen a halál. —

Midőn e szavakat egész elérzékenyülten de hatalmas hangon mondám fel kel helyébül, kalapját az asztalra teszi, fuldokolva reszkető hangon azt mondja „én nem bánom, — koczint — szájához emeli az üveget, s alig érintette ajkait vele — reszkedni kezd, kiesik kezébül s összetörik az üveg, szemeiben könny csillog ülő helyére rogy s fejét le mélyen melle felé hajtva ezeket nyöszörgi régen nem mondta azt nekem senki hogy Öcsém — nincs nekem testvérem — régen gondolkodó vagyok már én — nehezemre esik már beszélni is — hát mit akar velem? —

Azt akarom kedves öcsém hogy enyhitsünk egymás fájdalmain s jobbommal jobbját megfogván magamhoz gyengéden húzva, — keljen fel és boruljunk egymás keblére, mert szent az a hely a melyen ily két szerencsétlen egymás keblére simúl — ekkor megöleltem és keblemen ellágyulva sirt s zokogva enyhült, mert ezeket mondá „ne hagyon itt engemet maradjunk hát együtt.“

Digitized by Google

Itt maradok kedves Öcse — de úgy hogy én is itthon legyek, s ekkor kinyitám az ajtót — bekiáltám a gazdát — mécsest — bort — mindent ide mert ma sátoros ünnepet ül a hólyag.

A gazda égő gyertyával örömtűl sugárzó arczczal rohant be, s lőn minden elég, én lelke tehetségeihez alkalmazva elbeszéltem nékie sorsomat, melyet figyelemmel kisért, később még Bandiról is tevék nékie említést, s igy perczről-perczre bizalmasabb lőn hozzám, s midőn már ettünk s ittunk is, meleg részvevő kérelmeimre hogy ő is beszélné el életét hosszas gondolkodás után igy felelt:

Régen nem beszéltem már én, meg nem is tudnám én azt elbeszélni, mert — énnekem nagyon fáj az élet, — ezeket mondva mélyen gondolkodóvá vált — időt engedtem lelkének szomorú multjában buvárkodhatni, egy negyedórai idő múlva megszólalt mondván, — én nem bánom a hogy tudom elbeszélem, — és csendes egymásután sok keserves sohajok, s kinos fogcsikorgatások közt, s gyakran könnyekkel áztatott természetes egyszerü szavakban felette gyakran meg-meg pihengetve s kérdezősködéseimre felelgetve két napi együtt létünk alatt elbeszélte érdek és tanúság dús szerencsétlen életét, melynek ezenneli élethű leirása folyamában csak akkor idézendem sajátságos szavait, midőn azok eredeti egyszerűségökben sokkal többet mondok, mint azokat bár mely ügyes toll is tolmácsolhatná, de valahányszor szavaival élendek hogy az előadás folyamát egyszerűsitsem szavait mindég ( ) keretbe foglalandom.

Digitized by Google

II. CZIKK

Ferencz élete.

Attyát soha se ösmerte mert annya olyan katonákat kisérgető szerencsétlen nő volt minőket a közel mult kori katonai szervezet, ha nem engedett is de tűrt, a nagy kolera járvány-idő előtt egy hónappal Szeged felé marschirozván egy század, őtet mint egy tiz esztendős fiucskát annya magával a század után vitte, de csakis a század után — mert minden reggel a hátrúl ment katonák csúnya fenyegetésekkel űzték vissza — egyszer bottal is kergették, és borzasztón fenyegették ha tovább is követné a századot, ily helyzetbe egyszer keservesen elkezdett sirni, és átkozódni mondván: (jaj nekünk kedves Franczikám, mert igy hittak a kompániánál, fáradtan, betegen most űznek el az Istentelenek, midőn egészen erőtlen és nagyon beteg vagyok, mi lesz belőlünk, jaj nekem ki viseli gondodat neked kedves fiam, és a hogy ezeket mondta keservesen magához szoritott és fejem tetejét könnyeivel áztatta s megcsókolgatta sirtunk mind a ketten, — az út mellett volt egy nagy tengeri föld oda húzott szegény anyám, és mikor elfáradt sirni elaludt) s ezen helyzetben a fiu ösztönszerűleg hogy kedves annyát felébredése perczeibe örömmel lephesse meg jól megjegyezvén annya pihenő helyét a legközelebbi tanyákhoz futott s elbeszélte hogy annya betegen fekszik és enni valót kért, kapott is kenyeret sajtot, sőt szalonnát is, melyekkel örömtelyesen sietett annya felé, ki már jobbra-balra keresgette fiát, és nagy öröme volt Franczikának midőn látta hogy annya jó izűn eszik, — egynehány nap ezen tanyák tarták őket, de már ötöd napon a közel tanyákon nem adának semmit — s igy tovább ballagtak szegények, egész nap mentek csendesen még ismét tanya dús

Digitized by Google

tengeris vidékre értek, hol letelepedének, a fiú szokott módon kéregetve táplálta nyavalyája miatt naponta roskadozóbbá vált annyát, egyszer szomorúan érkezik vissza mondván (itt se adnak már semmit egy tanyán a gazda fia kutyákat is uszitott rám, gyerünk tovább édes anyám, jaj Istenem mit felelt szegény! azt mondta hogy mennék én kedves Franczikám de már nem birok járni, ülj le ide mellém, halgazsd jól meg át te szegény jó anyádat, látod lelkem én mindég nem élhetek, én meg is fogok halni, és te még imádkozni se tudsz, én tégedet most imádkozni foglak tanitani, kelj fel csak és térdepelj le ezen mezsgyekő előtt, és képzeld hogy ez oltár, és hogy rajta van a Jézus-Krisztuska, és most mond utánnam mert megtanitlak a miatyánk Istenkére, és keresztet tanitott vetni, meg addig mondogatta a miatyánk Istent, még meg nem tanultam, mikor már jól eltudtam mondani, akkor küldött a tanyákra hogy előbb fentszóval imádkozzak ugy kérjek — siettem — óh de szépen imádkoztam, — de már igy se adtak semmit, mert meguntak, vizet vittem egy törött fazékba melyet a múlt helyünkön kaptam — anyám feje a mezsgye kövön volt, alig tudott beszélni a viz felfrissitette, mindég imádkozott, és együtt imádkoztunk, egyszer azt mondja te már okos fiúcska vagy lelkem Franczikám, ha én többé szólni nem fogok tudni, és sok légy lészen rajtam akkor már én nem élek — igérd meg hogy soha egy nap se múlik el miatyánk Istenke nélkül, és én ezt néki megigértem — azt is igérd meg hogy hozzám se nyúlsz többé, igérd meg ezt az Istenkére, megigértem és most hadd nézzek szemedbe, könnyei potyogtak nagyon sohajtozott, most eredj a messzebb tanyákra kérj valamit, s ha meghaltam keress szolgálatot, már hasznodat vehetik — Isten kisérjen minden léptedbe — én elmentem, de midőn vissza jöttem) itt elérzékenyedett Feri

Digitized by Google

és keservesen zokogott, mert annyát halva — legyek s hangyák által lepve találta, feje az oltárt képviselt mezsgyekövön volt — letérdepelve egész éjszaka a miatyánkat imádkozta annya holt teste mellett, reggel bejárta a tanyákat, hogy annyát temetnék el, de sehol meg nem halgaták s midőn már nem közeledhetett annyához sok tengerit tövestűl kihúzott 's azzal befedve annya testét 's keservteljesen indult a merre épen fordult, és midaddig üzte keble keserve még fáradtan egy tanya szalma boglyájánál össze nem rogyott, és ott emelkedett keblében az első gyűlölet az emberek ellen kik annyá eltemetni nem akarták mert (mind roszak az emberek a kik anyámat el nem temették, haljanak ők is mind meg, és őket se temesse el senki.)

Egy pár hétig ezen első magára hagyatottságában azon tanyák között tévelygett hová élte legkeservesebb napjai vezérlék minden gondolata annya volt, és ellenálhatatlan vágy emelkedett keblébe megnézni vajjon békaparták-é azóta annyát, s neki indúlt a vidéknek felkeresendő a' tengeri földet, és abba a mindég lelke előtt lebegő — mezsgyekövet.

Éppen ezen napokban pusztitott leginkább a nagy kolera járvány, mely százanként ragadá mindenfelé magával az embereket és igy majd minden tanyán hová kéregetni lépett bé holt testeket talált, úton út félen eltemettetlen hullákra bukkant, és ez enyhité az ő fájdalmait (ugy kell nekik csak haljanak sorba mind! hát miért hagyták ugy meghalni, és miért nem temették el az én kedves jó anyámat, nem sajnáltam egyet se sok ideig hittem osztán még hogy anyám miatt haltak úgy rendibe).

A tanyák egyformasága, s tájékozási járatlansága miatt ide 's tova barangolva multak a napok, — a tengerit mindenfelé letörték, a krumplit kiásták mit eddig éhsége enyhitésére mintegy kinálgatott nékie a magány és igy gyakrabban kénytelenitetett a tanyákon alkalmatlankodni, s több

Digitized by Google

helyről kemény fenyegetésekkel üzetett el — a hideg rövid késő őszi napokat a dermesztőbb hosszabb téli éjek követték, és igy az idők viszontagságai elleni óvó helyről gondoskodva egy kazal szalmába jukat vájván, ott naponta midőn már setét volt észrevétetlenül meghúzta magát.

Egy éj közepette, egy ezen kazalhoz nem messze eső tanya meggyuladt a szél nagyon fút, 's még a szomszéd tanya lakói vas vilákkal, baltákkal oda seregelhetének minden takarmánynyal egyetembe hamuvá lőn, a lármára az úgy is éjjel mindég éber ebek is futkosának gazdáik után, s igy történt hogy a kár helyérül vissza térők ebei valahogy kiszaglálák rejtekébe Ferenczkét, a kazal körül összecsoportosodva iszonyatosan ugatának, mire a haza sietö gazdák azonnal a kazalhoz siettek, hátha a gyujtogató ide rejtődzött, rajta emberek, neki vasvillákkal hánnyuk szét a kazlat kiálta az egyik, és előre szegzett vasvillákkal, s villogtatott baltákkal neki rohantak a kazalnak, elkiáltván magát egyik, akár ki vagy add meg magad, másképpen halál fia vagy, — és Ferenczke felette meg ijedve reszkető hangon kiszólalt (ne báncsanak engem, én nem bántottam senkit, nagyon fáztam azért bujtam ide, de egy ember hajamba kapott, ki rántott, egy másik fojtogatni kezdett, a nagy lármára elő jött a leégett tanya gazdája fiastul rám ösmert hogy már régóta kerülgettem tanyáját, rám fogta hogy fenyegettem is mert nem adott semmit mind rám orditotta hogy én vagyok a gyujtogató megkötöztek de nagyon keményen hátra kötözték kezeimet mert igen soká fájt még, osztán meg sokan pofoztak is, orromon számon folyt a vérem — és felfogtak vagy hárman ugy vittek egy tanyára és azt mondták hogy meg nem ölnek, hanem a törvény kezébe adnak, és be is vittek N. N. városába, a hol a törvény lakik, és sok lánczos vasas ember közé be csuktak).

Digitized by Google

Igy került ő életében egyetlen egyszer alig tizenegy esztendős korába sok kitanúlt, gonosztevő közé félig fagyottan — összeverve, sebes arczal, fővel, össze kinzott kezekkel mint mondá a törvény kezébe.

Nincsen itt helye annak hogy ezen időkben az ily esetek nem ritkán történtek, és ennek okai felett okoskodjak, mert az igazság kiszolgáltatásával kar öltve járó bőrtön rendszer is a hon atyák legfőbb teendői közé van valahára sorolva, azért e sohaj után gyors de olcsó igazság kiszolgáltatása jőjjön el mi hamar a te országod! — folytatom. —

Három holnap mulva halgatták, vagy inkább vallatták legelőször iszonyu fenyegetések közt a szerencsétlent, (hanem vertek vesszővel mindég az igazat mondtam, ha vesszőztek mindég azt mondtam a mit a törvény kivánt, hogy én gyújtottam fel a tanyát, — egy nehány nap után megint felrendeltek, akkor azt kérdeztem fognák-é megint verni, azt mondták, hogy nem fognak, hát megint igazán beszéltem, erre tagadod ugyé gaz fagyu és verni kezdettek, a hogy egyet ütöttek rám megint ugy szóltam a mint a törvény akarta — igy bántak vagy ötször velem, osztán a fő fiskális kályha fütője lettem, és nyárba a kertibe öntözgettem meg gyomláltam, és igy egy egész esztendeig elfelejtkeztek rólam.)

Bébörtönöztetése harmadfél éve után több gonosztevő került a börtönbe, kik közül kettőre több rablásaik s gyujtogatásaik között bébizonyittatott az is hogy azon tanyát is ők gyujtották fel boszúból, melynek gyanujával Ferenczünk terheltetett, ekkor előhivaták őtet, s a törvény nevébe tudtára adák hogy ő ugyan nem gyujtotta fel a tanyát azért a gyujtogatás gyanujától felmentetik, s eddigi letartóztatása azért mert hol igy hogy amugy beszélt, és a törvényszéket ez által az igazság kiszolgáltatásába gátolta nékie büntetésül betudatik, és

Digitized by Google

ezennel szabadon bocsájtatik, de mint eredeti helyét bemondani nem tudó a' városbúl szokás szerint ki kisértetik, — melybe ha ismét visszatérne eleve büntetéssel fenyegettetik.

A város két hajdúja — kard az oldalán, mégis korbács kezében, másnap reggel több ily odább tolonczozandó egyéneket végig kisér az utczán, a' városon túl vagy félórai gyaloglás 's a' visszatérés esetébeni fenyegetések nyers ismételgetései után, elkiáltja magát no most pusztuljatok semmirekellők e vidékrűl, és a törvény nevében a törvény fegyveres emberei a szó szoros értelmébe békorbácsolák a hontalant a tágas nyomorba, hogy légyen hajlék nélküli tévelygő fia hazájának, kit ha a véletlen fel nem karol, s meg nem ment, később utóbb, de fájdalom gyakran mennyi okozott károk s vészek után ismét a törvénynek kell őtet kárt nem tehetővé tenni.

Az alig tizennegyedfél éves fiú a hajdú korbácsa elől, — igy tántorogván be az életnek nevezett tengődésbe, kifáradásig menve pihenni ült egy mezsgyekőre, és elgondolkozott (ki csinálja azt a törvényt mely igy bánik az emberekkel, — mit csináljak, merre menjek, a törvény se adott kezembe irott pecsétes igazságot, melyet minden gazda kérdez hogy van-e mert bitang fiú nem kell senkinek, igy vált belőlem gondolkodó ember, tévelyegtem mindenfelé néha egész hajnalig csak a csillagokat néztem, sokat igen sokat gondolkoztam a csillagokkal.)

Pár hónapot igy tévelyegve akadt egy kint a szabadba telelő sőre gulyásra, ki minden úti levélrűli kérdezgetés nélkül befogadá bojtár fiúnak, kinek kötelessége télen nyáron éjjel nappal szabad ég alatt a gulyánál lenni, az ebekre gondot viselni, és a megszilajodott s megugrott marhát visszaterelni, ezen foglalatosságában testi ereje naponta edződött, gazdája meg volt véle elégedve és három éven át hűségesen

Digitized by Google

szolgált, minden Conventió nélkül a gazda kenyerén, már tizenhat esztendős korába ereje annyira nevekedett hogy egy bojtár se merte félválrúl nézegetni, annál kevésbbé bántalmazni, szóval ő a sikság közepette a végtelen szabadba otthon és jól érezte magát.

Mostoha sorsa azonban egy közbe jött eset következtében véget vetett megelégedett helyzetének, hogy történt, hogy nem a gazdája tudja csak egyedül (egyszer káromkodva azt mondja a gazda: fiúk hiba van a gulyába, vagy husz darab eltévedt, két hét múlva itt lesz a tiszttartó számolni kell, azért legények helyre kell ütni a dolgot, a bojtárok megértették és a gulya idegen gulyával összekeveredett, a visszaverdesésnél vagy huszonöt darab az idegenbűl a mienk közé kanyarodott, miből verekedés támadt, és én két idegen bojtárt kik csúfá akartak tenni jobban helybe hagytam mint akartam volna, mert az egyiknek jó ideig elég lesz a' mit kapott, és igy a' bojtárok de gazdám is azt tanácsolták hogy jobb lesz odább állni, — és én a törvény elől úgy mint voltam menekültem, és ismét búnak adtam magamat, de még gondolkodóbb ember lett belőlem, mert azt a' nagyon megütött bojtárt még a csillagok közt is láttam.)

Ezek története után négy évnél tovább gazdátlan tévelygett, s bús komolysága naponta öregbedett, és már fenyegetve béüzengetővé vált emberünk, áz illyetén tengődés felette keserves, életúnt kezdett lenni, s egy mezsgyekő mellett leheveredve két nap két éjjel étel ital nélkül búslakodott, — egy szép nyári nap reggelén egy gyengéden felé lebegő szellő mélaságából egy kellemes illattal ébreszté fel, széttekint és látja, hogy egy fürge mintegy tiz éves szép szőke kis lányka kezébe kantába feléje egy nagy fazekat hoz, melynek tányér födőjén fakanalak csörömpölének, s melyet terhe miatt hol

Digitized by Google

egy hol más kezébe tevegeti által, a fazékba birsalmás savanyú bablevest vitt a kis onoka nagy attyának az uraság számadó kondásának, — a' bableves illatja görcsös fájdalmas ellentálhatatlan éhvágyat ébresztett benne, és a mellette danolva elmenő kis leányt megálitva, a leglágyabb hangon igyen szépen kérte, hogy adna nékie egy kis tállal belőle, mert igen nagyon ehetne, de a leányka egész enyelgő szapora nyelvességgel szidni kezdé hogy hát nem szégyenli illy munkatehető ember léttére kéregetni, biz ő nem ád, ha nagyon ehetne, és dolgozni akar jöjjön vele nagy apóhoz, majd ott együtt ehetnek, de ő semmi ember fiának ki nem bontja a kantát, s ezeket csevegvén a' kis mentő angyalka megfogja Ferencz kezét és maga után húzva mondá csak jöjjön-jöjjön szépen úgy sincs már messze nagy apó (és én mintha nem is én lettem volna húzattam vele magamat, a' fazekat nékem adta, vigye jobban birja — vittem — kezemet el nem eresztette sok szépet beszélt — danolt is — ha rám nézett mintha két csillag nézett volna rám a kék égből, soha se láttam még ily szép leány gyermeket, — ott a tanya ni — oda hozza — előrre szaladt, és a hogy oda értem már nagy apjával jött előmbe — ez az ni ugyé derék ember — ugyé befogadja — de csak hamar ám kedves nagyapó mert nagyon ehetne, régen nem evett, mire megszólal az öreg, — telepedj le fiú — Juliska adj neki enni — osztán majd végzünk — Juliska enni adott — és a hogy látta minő éhesen ettem, s mohón nyeltem kötőcskéjével a szemét is törülgette, jaj de jól esett ez mind nekem egy darab szalonnát is adott, hogy kenekedjék ki, mert mint mondotta nagyon kóczos a fejem, és dolga után futott, utánna néztem — de ahogy már nem láttam elszomorodtam, — soha — de sohase felejtem el azon napot — de hogy is felejteném, hiszen azon napon nem bantam először hogy élek).

Digitized by Google

II. CZIKK.

Márton gazda családja.

Márton nagy apó befogadá őtet kis kanásznak s jó viselete esetében meg igéré nékie hogy fél esztendő múlva be is szegődteti mondván „talpadon ugrálj — eszeden járj fiú, és még ember válhatik belőled, — most az anya koczák után arra ni — az öreg kolomp majd oda igazit.“ —

A mint rendeltetése felé indúlna Juliska utánna kiált „nézze meg az ember biz elmenne annélkül hogy az othon valókat köszöntetné, — e szavakat halván az ugy is szemeivel rég mindenféle Juliskát keresgető Ferencz visszafordul, s meg rázván Juliska kezét ellágyult hangon ezeket mondá, mond meg az othon valóknak kis Juliska hogy-hogy — ekkor szemei könnyekbe lábadtak, s egész elérzékenyülve — többet szólni képtelen még mindég rázta Juliska kis kezét, — mire Juliska látván hogy sir azt mondja hát mi baja lett hogy sir, ne sirjon hiszen nagy apó igen jó ember — jó dolga lesz itt, no mondja hát mit üzen haza? — azt üzenem hogy gyakran, hogy mindég — hogy örökké csak tégedet küldjenek a' tanyára, mert — ekkor Juliska már vissza szaladtába azt felelé hogy majd meg mondja s' felkapta az üres fazekat, nagy apónak szépen kezet csókolt s szapora lépésekkel hazafeé sietett, — Ferencz a nyáj felé mentébe mind addig meg-meg áldogált még az ellen erányban gyorsan haladó Juliska, szemei elől el nem tünt. —

Ezen még soha se érzett lelki meghatottság varázs ereje, egy mély sohajban enyhitvén kebelét, halja a kolompnak meszirül hozzá hatott hangját s erre mint az ajtatosságra hivó

Digitized by Google

harang szóra ellágyúlt lelke le emelteti kalapját és ő gondolatában a mi atyánk Istent — annyát — s e küldött angyalkát boldogsága egy háromságának érezve szótalan bár, de még is a legbuzgóbban imádkozott.

Ferencz teste, lelke egész odaadásával teljesité kötelességét, — Márton gazda naprúl-napra mindég jobban kezdette őtet kedvelni, s már negyed napra az éppen ekkor ismét kijött de ez alkalommal Ferencz által nem láthatott Juliska által azt üzentette az othon valóknak, hogy ugy látszik mintha maga egyedül többet érne, mint más kettő a javából.

Megtudván Juliska ott léttét, szótlan kedvetlen de mégis minden hiba nélkül 's pontosan járt el teendőibe, mi feltűnvén Márton gazdának, okát akarván tudni kedvtelenségének kérdi tűle („mi bajod fiú hogy oly nagypénteki pofákat vágsz, tán kölcsön vitték a' nyelvedet hogy szavadat se hallom, vagy tán éppen a nyájba történt valami hiba, gyepre vele mi a baj," — nincs baja a nyájnak gazduram, jó rendbe van minden, — nekem csak magamnak van magammal olyan bajom melyet más ember meg se értene, de ki se tudnám mondani hogy mi a bajom.)

A soha se érzett öröm kisérni szokta hála érzete melegitette át folytonos búlakta kebelét, — Juliska mint uj szellemi életének és igy léttének őrangyala lebegett mindég lelki szemei előtt, és igy mindég rá gondolva, zordon múltjával nem foglalkozva már zsibbadozni kezdett lelke, szellemi táplálékot nyervé naponta ébredezőbb, a jóra fogékonyabbá vált, és éltének örvendeni kezdvén minden munkáját siker, s gazdája megelégedése jutalmazta.

Minthogy Juliska a helység leány-oskolájának legjelesbje, s igy a nálánál kisebb leánykáknak már tanitónéja is volt, az évi vizsgák közeledte miatt az oskolát kettős szorgalommal

Digitized by Google

látogatta, több holnapokig nagy apját meg nem látogathatta, vizsga után pedig annya betegedett meg, és igy múlt el egy év hogy keble oltárán a legforróbb hála-érzet fénysugári közt tündöklő őrangyalkáját csak egyszer is láthatta volna, s boldognak érzé magát ha nyáját arra hajthatta, hol őtet legelőször látta, — mely helyen fogta meg kezét, meddig húzta maga után, honnan szaladt előrre, mindezen helyek iránt a legkegyelletesebb érzelmekkel viseltetett — ő — megelédés nélküli boldog volt, boldog mert rendes munkás életet élhetővé vált, boldog mert lelke gondolkozása szeretett telyes érzelemmel gazdagodott — de megelégedés nélkül volt, mert nem láthatta azt, (az Isten és édes annya küldötte kis teremtést) kivel lelke annyira el vala telve.

Márton gazda esztendei hű szolgálatáért, egy jófajta anyasertést adott minden malaczostúl Ferencznek, s megengedte azt tizenkét darabig felszaporithatni, s minthogy egy kenyéren éltek elfogyván eleségek, a legcsikorgóbb téli napok egyik reggelén midőn csontá fagyva volt minden s a nagy hófuvatagok fagy pánczélzatin keresztül hatolhatni nehéz volt azt mondja neki Márton (felkopik az álunk fiú, most legény legyen a gáton ki haza bugdácsol, azért vágj neki estig csak oda érsz, a hosszú nyelű baltát vidd mert ugyancsak vonitgattak a farkasok ez éjjel, — indulok gazduram — felugrottam és még meg se mutogatta jól merre tarcsak, és hol forduljak, már ropogott talpam alatt a porrá fagyott hó, — alkonyodni kezdett épen midőn a falu végéhez értem, az első ember megmutatta gazdám házát, a faluig fel se vettem az utat, de a hogy a házhoz közeledtem egyszerre oly fáradt lettem hogy nyelni is alig tudtam, nem mertem bémenni, a kis kapu előtt áltam mert egészen elgyávultam, — a kapu mellett közel állott a' hizlaló, röfögött is benne, bémentem és a hogy a

Digitized by Google

hizót nézegettem, — a pitvar ajtóbul megszólal valaki hogy mit keres bácsi — Juliska volt, éppen tengerit hozott a hizónak, megösmért, — pedig mind a' ketten nagyot nőttünk azóta — hozta Isten nálunk, anyám — édes anyám itt van Ferencz a tanyárúl — de nagyon hideg van idekint, jaj de megfázhatott maga, — nohát jöjjön már be és ismét megfogta kezemet és bévezetett özvegy betegeskedő annyához, — ki a búbosnál ült, de a búboshoz engemet nem bocsájtott, mert azt mondta hogy a nagyon megfázott embernek nem szabad oda közeledni, csak oda szépen a lóczára ni — és a lóczáig húzott, hogy van nagy apó — mit üzent — majd mind elbeszéli — és ki futott — meg befutott, veres szélű rojtos abroszt tett az asztalra — fát hozott be — serpenyűt, fazekat törülgetett, gyakran rám is nézett, de én egy szót se tudtam szólni, a hogy ismét kifutott mondtam el az annyának hogy eleségért küldött Márton gazda).

Márton egyetlen fiának özvegyén 's Juliskán kivül még csak egy öreg hajadon rokona Zsuzsi néni és egy még a nagy franczia háború alatt szolgált öreg obsitos huszár a mindég vig kedélyű András bácsi egy családot téve lakták Márton ősi házát, — volt két tehenek, baromfiak, kertecskéjek, kender és tengeri földjök is, sőtt mint az átaljános suttogásból kilehetett venni tőkésitett pénzei is valának Mártonnak, és igy volt is minden a háznál, Zsuzsi néni gyúrt Juliska koppasztott egy sertés torbúl éppen haza tért András bácsi pedig katonásan megrázván a még mindég a lóczán ültnek kezét, bajúszát pedergette, 's jól szemibe nézve Ferencznek fát hasogatni készült mondván „ideje hogy ferlábot kaptál, tudom hónap zak und pack megint kell rukkolnod, azért addig is tedd komót magad öcse még Zsuzsi aufmaschiroztatja a menázsit, — Juliska pedig einz-zwei a nagy kocsmábá alegna-

Digitized by Google

gyobb kancsóval, a mai gebühr csupán extra — mert a kit Márton szeret annak jó be exercirozott dressirt embernek kell lenni, azért rechts-links minden ember s munkája után látott. —

Juliska egy és másért bejött s látván Ferenczet még mindég ott ülni hová ülteté neheztelve mondja nézze csak édes anyám úgy bán velünk Ferencz mintha itthon se lenne, pedig ugyé édes — hogy ő is ithon van nálunk, — ithon leányom felelé az anya, mert mi is minyáján a jó nagy apó cselédjei vagyunk, — no látja maga folytatá Juliska gyüjjön gyújcson rá, van András bácsinak olyan hires jó drága dohánya hogy olyat mint bácsi mondja még Napoleon se pipázott soha, ott tartja a mester gerenda közepén, vegye le csak — Ferencz fel kelt, rátöltött, és rá gyujtott, most gyerünk ki a konyhába mert édes anyám köhécselni szokott ha nagy a füst, — ki mentek, Zsuzsi néni sürgött forgott, — Juliska a legnagyobb kancsóval elfutott s Ferencz pipázva az udvarra, s onnét a kapu eleibe lépdelt, s midőn meglátá Juliska visszafelé jöttét sebtibe eleibe futott, kivette a kancsót kezéből és együtt hazafelé csendesen lépdelve beszélgetésbe keverdtek.

J. Ügye nehezebb volt a nagy fazék melyet nagy apóhoz segitett vinni mint ez a kancsó, ugyan jutott-é azóta eszébe —

F. meghatva közbe vág, hogy ne jutottál volna kedves Juliska mindég, örökké, eszembe voltál, hiszen nálad nélkül már talán a világ se állana fel.

J. Nem azt kérdeztem én, hiszen nem rúlam szóltam én és azt akartam kérdezni, hogy jutott-e eszibe hogy igazat mondtam midőn nagy apót igen jó embernek mondtam.

F. Egy szavadat se felejtek el soha, mert — látod — Istenem — ha ugy tudnád — én nem tudom — de látod Juliska, hej nem tudok én veled beszélni, mert csak gondolkodni szoktam mindég rúlad — hát én jutottam-e valaha azóta eszedbe.

Digitized by Google

J. jutott bizony pedig gyakran, elbeszéltem én anyámnak, néninek, bácsinak hogy én szegődtettem be nagy apónál, és ha jót üzent rólla mindég örültem hogy jó embert kapott nagy apó, de osztán jó is viselje mngát ezentúl is, mert igen roszúl esne nekem ha nagy apó jót nem üzentetne, ugy-e hideg van — csakhogy már ithon vagyunk — és bementek.

András bácsi fogadta a bélépőket mondván „kész' a vacsora tüstént abfertigol Zsuzsi, be azokkal a zugmiszekkel, a kolbásznak érzem a büzit a' már plenk-parádéba és rittig tempóba van, azért azt bertaufolt az avantgardába, a' gyúroltat majd osztán ha már übungba leszünk, — meg látom hogy maneveriroz ez a fiú, — én ma már eleget ittam de azért még is kiparirozok minden koczintását, meglátjuk melyikünk reterál. —

Észre vevén Juliska hogy Eerencz mind ezekből alig értet valamit azt mondja András bácsinak — kedves szép bajúszú édes bácsikám látja maga oly huszárosan, és oly igen szépen beszél hogy a' ki hozzá nem szokott fel se tudja fogni azt hogy minő sokat látott meg próbált bácsika, azért ne beszéljen most katonás nyelven, csak ugy hogy Ferencz is beszélgethessen — ugyé nem haragszik ezért reám, s' ekkor megsimogatta ajkát és pedergetni kezdé bajúszát.

Dehogy haragszom, hogy haragudnék én rád te gavalleri markotányosnénak való kis bohó, majd aufpassolok hát hogy ez a' zugetheilt családi regruta is bele ranzsirozhassa magát, a mi gledankba, — no de most vége a bereitsaftnak, habták forvertz — együnk.

Juliska fentszóval és ájtatosan elmondván az asztali áldást mindent egyszerre, felhordatván Zsuzsi néni, mind az öten körül ülték az asztalt, — a csendet három darab kolbász izletes elköltése, s' egy a kancsónak jól meghuzása után a' kol-

Digitized by Google

básznak minden menyei és földi eledelek közötti elsősége magasztalásával természetes hogy András bácsi szakitá meg, — Ferenczünk szemeit, melyek Juliskára szegezvék még evés közbe is Juliskán legelteté mit észre vévén András bácsi azt mondja Juliskának kit rendesen fűrjecskémnek nevezett ugy richtungba kapott a' Zuwaksz hogy ha ollyan vadász előtt recognoscirozó hereindóféle fajtáju lenne a' prrt komandóra mákos utse bekapna, — hogy ezt Ferencz meg nem értette azt mondani se kell, de hogy nagyon is meg értette a bácsi szava járásait csecsemős korától hallogatni kéntelenitett Juliska, azt azzal bizonyitá hogy fel kelt, és sebtibe ki rohant, és mindaddig kint maradt még az érte kimenő Zsuszi néni őtet kisirt szemekkel ismét bé nem hitta, Ferencznek Juliska kint létte nagyon nehezére esett, gyanitotta hogy András nem értett szavai okozák távozását, de hallgatott. —

Megunván András a Ferencz némaságát imigy szóllott hozzája, a mint rittig az hogy én vagyok az Andreász Kovács Zweiti, mert huszonnégy esztendeig mindég igy ferlezoltam oly rittig az is öcse hogy te jobban passolnál a toronyra néma szélkakasnak mint kanásznak, hát nem tudsz beszélni, vagy tán hauz aresztbe küldte Márton nyelvedet, mert nagyon is kurz geschlossen, — szólj hát ha tudsz, mert mindjárt úgy itt hagylak, mint az imádkozó baka után hasztalan aufpasoló ördög a kaszárnyát.

Mire Ferencz igy felelt, tudok én beszélni, de csak magyarul értek, a kegyelmed nyelve katonás, — régen elfelejtettem én már a kaszárnya nyelvét, bár sohase hallottam volna, — ekkor egy keserveset sohajtott és elhalgatott Juliska a megható sohaj után Ferenczhez közelit megfogja kezét, és kéri hogy ne szomorkodjék, hiszen András bácsi is szereti — nagy apó is — néni is, és elhalgatott, mire egész elragadta-

Digitized by Google

tással hangosan kérdi Ferencz — hát te Juliska szeretsz-e mert magadat nem mondtad, — Juliska annyához szökik, megöleli annyát, mondván „szóljon édes maga Ferenczne k ugy-e sokat nagyon sokat emlegettem — mire annya mondja, szeret Juliska is — mindnyájan szeretünk mert becsületes jó munkás ember vagy.

Erre Ferencz válaira hátra simitja dús tömörségében hullámzó holló feketeségü hajfürtjeit, s kitörülvén ingujával szemeibül a meghatott öröm gyöngy cseppeit, ezeket mondá — áldja meg a jó Isten mindnyájukat jóságukért, köszönöm a szives látást, hogy jó emberek is vannak már most elhiszem, igen jól esik ez nekem, áldja meg Isten, és növelje nagyra Juliskát, mert Juliska — a kedves kis Juliska után lett belőlem csak ember, — ez utólsó szavakat egész ellágyultan inkább zokogván mint mondván, Juliska elérzékenyedve borúlt édes annya kebelére, Zsuzsi néni is törülgeté szemeit, — és az ünnepélyes csend mely ezeket követé annyira megható volt hogy András bácsi rövid pipaszára rágásával se palástolhatta tovább megindulását, s e szavakra fakadt, mákos utse magam is mindjárt marodinak meldolom magamat, ha abba nem hagygyátok az ily szomorú kirchenparádés forbereitungoskodásokat, és markát mint trombitát szájához illesztve eltrombitálá az tri-ta-tát mondván abgeblasen — ruhe — a ki lelke van.

András bácsi ily rögtönzése más erányt adott a társalgásnak, — Zsuzsi néni — kit természetévé vált kiváncsisága s minden titok kitudása s annak titokba szájrúl-szájra adása és igy mindennek kigágogása miatt a faluba Márton ludjának neveztek, azt mondja András bácsinak, de sok hasztalant össze csörgött már a kend szája egy huzomba, azért még se tudta ki még azt se hogy mi a neve Ferenczne k máskép, — a veze-

Digitized by Google

ték nevét értem, legalább had tudja az ember hogy ki micsoda fán termett.

Csak Ferenczuek hinnak komolyan sóhajtva, közbe szól emberünk, mire András bácsi azt feleli hogy rittig ő ugy Ferencz mint én András — de hát mi a' te kovács der zweitid — hogy eingetrógolnának ha freiviligi copulatióval huszárnak csapnál fel. —

Nincsen nekem, mert soha se is volt más nevem, — hej! Márton gazda az Isten áldja meg, soha se kérdezett ilylyet tűlem.

Zsuzsi néni se hogy se tudott ezen felelettel megelégedni, és elmondá hogy kosár Jancsit most husz esztendő előtt egy kosárba találták, és azért kosár nevet adtak neki — lám Ferenczet Juliska egy fazék birsalmás bablevessel vezette Márton bátyánkhoz, azért hogy neve legyen, hijjuk őket Fazékasnak, Juliskának van jussa a' keresztanyasághoz, azért András most czifrázza kend a' hogy birja és rukkoljon ki' a regements paterséggal, — eredj csak Ferenczhez Juliska és kérd meg szépen hogy válalja el azt a nevet — erre Juliska Ferenczhez csendes lábujhegyen enyelgő ártatlan pajzánsággal közeledik kis kacsóskáival hátrulrúl befogja a szemeit, és azt mondja addig szembehunyóskázva tartom, még Fazekas nem lesz. —

Ferencz erre megfogja Juliskának még szemein tartott két kis kezecskéjét, s' szemeihez oly erővel szoritja hogy a leányka elsikotá magát, ekkor felugrik helyébül és azt mondja ha Juliska akarja leszek angyal, leszek ördög, leszek Fazekas, leszek minden, mert-mert — én Juliskáért, — tovább nem szólhatott mert András bácsi oly Habtakot — s utánna prezentirt, — generál Scharzsét és Fajert komandirozott hogy a szomszéd asszonyok és leányok is csoportosodni kezdtek az ablak alatt, — Zsuzsi néni azt észrevevén közéjek kifutott és nagy

Digitized by Google

szaporán elbeszélte hogy Fazekas Ferencz kanász jött, be eleségért a tanyárul, ki a többi Fazekasokkal és még idővel az is ki fog sülni hogy a nemes Fazekasokkal is osztályos atyafiságban lehet, de ő ezt még tagadja mert oka lehet rá, meg nagyon szemérmes fiú is szóval elhihetik szomszéd asszonyomék hogy ő derék jó szüléktől való, Márton szeme fénye stb. és ily ünnepélyességgel Fazekas Ferencz lett az ő neve.

Minthogy tudta hogy gazdája eleség nélkül van délre a' tanyán kellett lennie, hajnal előtt indulandó elbucsúzott a hogy meghatott lelke engedte; Juliska Zsuzsi néninek pakolni segitett, András bácsi megigérte neki hogy recognoscirungra egy übungs-marschal mihamar kiugrat a tanyára, az anya vezérelje az Isten szerencsésennel bocsájtá el, a hogy már két zsákba mindent válaira rakott Zsuzsi néni hajnalba, Juliska is fel volt már, és a távozónak egy saját kezűleg bészegett fekete selyem nyakravalót nyujtott át mondván — édes vette — én szegtem be, hordja szerencsésen, — és Fazekas Ferencz terheltebb s gazdagabb kebellel mint válakkal, egy szomorút pillantva még a szemeit lesütött s némán állott Juliskára, sietett vissza rendeltetése helyére.

Holnapok multak el, és a gazdája határtalan szeretetét kiérdemlett mélázva is kitartó munkás Ferencz Juliskát nem láthatá, tavaszkor a naponta betegebb annyát, kit Márton gazda is megtekintett egypárszor, — ápolgatván nélkülözhetlenné vált a háznál, s igy múlt el egy egész esztendő — kijött ugyan Zsuzsi néni egynehányszor és beszélt is Juliskárűl neki, hogy igen gyakran emlegeti őtet, s üzengetett is általa Juliskának, hogy éjjel nappal csak rólla gondolkozik, de mindez keble érzelmei zajlására még zaklatóbban hatott, s gyakran merengéseibe csakhogy közelebb lehessen hozzá oly mesze ereszté a falu felé a nyájat hogy felette késő terelhette

Digitized by Google

azt vissza a' tanyára, és egyedül azért szólitá, s másod esetben szidta meg Márton gazda elősször, de a megfedés igen jól esett lelkének mert Juliskáért szenyvedte. —

Más fél év mulva tavasz vége felé hire jött hogy már nem sokára viszi Juliska annya — mert oly gyenge hogy naponta rettegik kimultját és egy pár napra rá viradóra a' tanyán termett András bácsi, s' megérkezése, első perczeibe szótalan szomorún csak kezével intett az ég felé, mit Márton gazda és Ferencz azonnal megértettek — a' szomoru csendet Ferencz azon kérdés szakitá meg, hát Juliska szegény nem betegedett-é meg, — még nem felelé András bácsi, Márton gazda levévén kalapját meghatott szivből eredt, s' fájdalmas kebelből emelkedett Isten nyugtassa még a' más világont mondott, mit András bácsi avval toldott meg hogy bizon berukkolt ő szegény, s' már ott van a' haupt reporton, — azért jöttem hogy haza hijjalak.

Márton gazda szemeiből, könnyek csordultak ki — lehajtott fővel soká gondolkozott s igy fakadt ki „élő utolsó gyermekem sincs hát már nekem, ugy álok már én a' világon mint az a' hid czölöp melynek oldalait, és minden pallóit elhordott az árviz, bár fej fája lehetnék utolsó gyermekemnek — én nem mehetek temetésére, mert érzem hogy ugy is nem sokárra követem őtet, és meglátom együtt minyájokat, de vidd be Ferenczet, hogy kezed ügyibe legyen, semmit se kiméljetek de adjátok meg rendibe az utolsó tiszteletet. —

András bácsi Ferenczel azonnal elindultak, szótlan lépdeltek egymás mellett, négyszer ötször mondá ugyan András hogy ne siess fiam ollyan nagyon, mert nyeregbe szokott embernek nehéz a gyalog masirozás, de beszélgetésbe Ferencz azon kérdésre hogy ki lesz már most Juliska gondviselője csak a' falu közelébe bocsájtkoztak felelvén András, Zsuzsi hugom,

Digitized by Google

meg hát én miért élnék még ezen a' kurucz, labancz, burkus, meg a' franczia összevissza masirozta világon, osztán meg már ma' hónap a' muszterungot is kiálja, majd akad az én ritkitom párját fürjecskémnek is kalitkája, ithon vagyunk fiam — a' mi a leczti parádéhoz kell arra ott leszek én, az ordnong az én dolgom, — te pedig mintha árnyéka volnál ugy kövesd schrit in schrit Juliskát, mert nehéz lesz vele boldogúlni, tudom most is ölelgeti anyát, kit mint mondta a' világon senkinek se engedi meg hogy elvigyék a' háztúl, pedig nagyon rezonirozó leány ő, s hirét se hallotta a' subordinátiónak azért gondod legyen rá.

A temetés szomoruságai eleven ecsetelésétűl megkiméive kegyes olvasóimat — a' temetés után ősi szokás szerint halotitor tartatott melyen a' halavány arczu kisirt szemű, lelki- s testileg fáradt Juliska vánczorogva bár de mégis segitett a' vendégek kellő ellátásába a konyhában fáradozó Zsuzsi néninek, a' sokat szenyvedett leánykának ereje perczről-perczre hanyatlott, de ő mégis küzdött, de egész elgyengülési rohama megmerevité kezeit, — szédülni kezdett, és a' mindég árnyékaként követő Ferenczkarjai közé tántorogva elájult.

Ferencz e perczben a' szánalom — részvét s több évi ábrándai tellyesülése után elaléltan bár de még is kebelén és karjai közt érezhetni őtet a' lelke lelkét, élete életét, minden földiességen túl emelkedett elbájoltatásába, a' legártatlanabb de legforróbb csókok özönével hozá eszméletre a karjaibúl magát kifejtő és Zsuzsi nénje karjai közé szaladva omló angyalkát.

A tor vendégei evés ivás bevégeztével szokás szerint lassanként elszéledének, s magokra maradának a házhoz tartozók. Juliska Zsuzsi nénivel lenyugodni mentek és pedig a. nélkül hogy Ferenczneк jó éjt kivánt volna, — jóllehet arra

Digitized by Google

Zsuzsi néni által kétszer is nógattatott, András bácsi észre vette az egész dolgot és azt mondja a mély gondolatban merült Ferenczcnek „első plenkirozásod roszúl ütött ki fiú, hát minek kellett egyszerre az egész munitió forrathot fellobbantani, hiszen te egész lauffajer czupogással sturmoltad szegényt akkor mikor nem is parirozhatott, a' mint az én fűrjecskémet ösmérem vége az audenciának örökre ledegradáltad előtte magadat.“

F. Jaj kedves András bácsi ha Istent ösmér hadjon békét, és csak most ne beszéljen azon az átkozott katona nyelven , mert ha azt mondta most el hogy haragszik rám Juliska úgy nem győzöm magamat bocsülettel, és sose lát engem se gazdám se világ. —

Csak ily aufritt kellene még a mai nap után, de azért tudd meg hogy átkozott biz a te eszed járása, nem pedig az én nyelvem szólása, a világot próbált dressirt emberbül soha se lehet megint paraszt, — én nem vagyok rosz embered majd fervendolom magamat Juliskánál, mert látom hogy tör érte a nyavalya, osztán az is meglehet, hogy csak olyan Fajer-Fieber ez Juliskánál mint a golyót először fütyülni halló regrutánál, azért az én szólásom járásának respekt, mert úgy megobriktollak hogy be se várod nálunk az uj kategoriát, — érted-e fiú. —

F. Értem a mit értek, de azt érzem hogy ha Juliskának báttya nem lenne, meg ha Juliska ugy nem szeretné kigyelmedet, nem tudom mi az a Kategoria, de hogy igy nem beszélne velem azt tudom, mert el nem tűrném senki más ember fiának az ily dolgot, — az én eszem járása csak Juliska, ezt pedig átkozni élve csak kegyelmednek lehetett, de azt is csak egyszer — érti-e kegyelmed, — s ezeket boszúsan mondván izmos öklével egy nagyot ütött az asztalra.

Digitized by Google

A. előbb meghökkenve, de mihamar mosolygó arczal s örömteljes hangon — vitézül pariroztad a vágást fiam — látom van kurázsid, birsz a hozzá való zugehörrel is — hej de derék huszár válna belűled, kivált ha eleinte jó zugeritten lovat kaphatnál, ilyen legényt szeretek én, a ki megálja a placzot, azért félre minden besverdungal hónapig tán Juliska is elfelejti a sturmot, — s mint kibékültek nyugvának le.

Hajnalba már fel volt Ferencz — járt kelt — de Juliskát nem láthatta, Zsuzsi néni mondá nékie hogy soká sirt osztán elaludt s hogy már fel van, de talán restell kijönni, mert nem akar szemibe nézni az estveli dologért, — pedig ha fel nem fogta volna mikor elájult nagyon is megüthette volna magá.t

Csak azt mondja meg Zsuzsi néni haragszik-e rám, mert ha haragszik ugy én egy napot se élhetek, ezen szavakat az eltökélés oly erős hangján mondta, hogy Juliska meghallotta sápadtan mint egy mennyei lény az ártatlanság fénysugárával körül övedzve ki lép, és szelid — érzékeny — csendesen mondja, én nem haragszom mert még soha se haragudtam senkire, meg nincs is miért haragudnom, hiszen maga engem nem bántott, köszönöm fáradozásait és szivességét, kedves nagy apónak kezeit csókoltatom mondja meg neki hogy élek még én az ő számára, Isten áldja meg őtet, meg magát is jó Ferencz — ekkor bement a más szobába mondván, most imádkozni fogok kedves anyámért, becsukta magát és Ferencz ez uttal nem látta többé. —

Visza indúlt gazdájához s utjában Juliska szomorúságában még bájolóbb szende képe, mint őrangyal lebegett képzetében előtte, s vég szavait Isten áldja meg magát is jó Ferencz, mintha minden léptibe az égből lehelnék füleibe Juliska testvérei az angyalkák, s ha látni vágyva a helyet hol élte

Digitized by Google

egyetlen reménye virágbimbócskája most a könyharmatban bár de még hervadozva is nyiladoz, és vissza nézett — látszólag szoborként mozdulatlan addig állott még lelke minden ereje megfeszitése következtébe ismét a tanya felé nem fordità őtet az érzelgésen ennyibe diadaloskodott kötelesség érzete.

Márton gazda a tanya felé közelgő Ferencz eleibe indúlt, lehajtott fővel csendesen lépdelt, — s midőn találkozának reszkető kezével halgatást intett mit megértett Ferencz és szótlan jövének a tanyára, Márton lelke ez utólsó sebe fájdalmai olyanok valának, melyeket az emlegetés, legyen az bár mely kegyelletes és résztvevő csak elviselhetetlenebbeké, s életerőt fogyasztóbbaká gerjesztenek, azért soha egy szóval se emlegeté a minden perczben érzett utólsó veszteségét.

Zsuzsi néni kijött ugyan két hét múlva vigasztalóra, de ösmervén a leggyengédebb szeretetű atyának sirig kisérő fájdalmait beszélt minden egyébrűl de az Istenben boldogúltrúl csak Márton távollettébe szollott. —

Ferencznek figyelme Zsuzsi néni ajkain csüggütt — de Zsuzsi néni ajkairól egy kivánt szócskát se halhatott, és igy midőn már sovárgó lelke epedezni kifáradt, azt mondja neki „hát Juliska üzent-e valamit a tanyára, sir-e még gyakran, hej Zsuzsi néni azt hittem hogy jobb akaróm, miért kinoz engem, szóljon már Juliskárúl is egyszer.“

Zs : alig hogy elmentél eszembe jutott hogy még azt se kérdeztük tűled hogy micsoda féle templomba járó ember vagy, azt mondom Juliskának mit gondolsz leányom a mi hitünkbéli-e vagy sem, mire ő azt felelte hogy az mindegy csak becsületes ember legyen, igy tanitotta a tiszteletes a kinek soha Juliskánál még okosabb oskolajárója nem volt, de szereti is ám, mert a hogy a confirmálás után először az Ur asztalához

Digitized by Google

most hat hete járult, oly szép zsoltáros könyvet kapott tűle hogy szinte kináltatja magát az imádkozásra — hát mond meg Ferenczkém micsoda hitet valsz.

F. Elkomolyodva gondolkozik — lehajtottt fővel s földre szegzett szemekkel csendes hangon — „én nem tudom — nekem tán hitem sincsen — de van Juliskának és az övé elég nekem is majd ha látom megkérem hogy fogadjon fel engemet is hitébe, ő keresztelt meg — ő adja meg nekem a hitet is, én a szent dolgokbúl csak a Miatyánkot tudom, előttem minden mezsgyekő oltár.“ —

Zs: oltárt emelgetsz, tán pápista vagy, mond el csak a Miatyánknak a végit onnét kezdve, hogy ne vigy el minket a kisértetbe.

F. De megszabadits a gonosztól ammen.

Zs. pápista vagy Ferencz, ha, mondom az vagy, mert nem vallod az országot a hatalmat és a dicsőséget, — a' vagy jó fiú — de azért ez nem tesz semmit, én is igen sok becsületes derék embereket ösmerek a pápisták közt.

F. Hadja abba az ily dolgokat, de szóljon üzent-e Juliska valamit, és emleget-e néha. —

Zs: Neked fiam semmit — de mit is üzent volna, ha szóba jösz ő is beszél csak úgy mint a többi.

F. Elég — elég Zsuzsi néni — nékem nagyon is elég ennyi, — és szorúlt kebellel, szive fájdalmas kinjai kisérten a nyáj után tántorgott.

Zsuzsi haza érve Andrásnak és Juliskának azonnal elbeszéllé hogy Ferencz pápista volna, ha volna, mert kurta a miatyánkja, mire András bácsi azt felelte hogy az mindegy van gavalleri, van infanteri, van artilleri, van többféle regement, de azért csak egy az ármádia, mert egy a commendirozó general — Juliska pedig sajnálkozva azt mondá „az

Digitized by Google

nem baj, de baj az hogy szegény se irni se olvasni nem tud, és hogy igen elhagyatott, és semmit nem tanúlt, és mégis oly jó ember, mondja csak Zsuzsi néni üzent-e valamit nekem.

Zsuzsi felelé — ő is éppen aztat kérdezte tőlem, de a hogy azt mondtam hogy nem üzentél neki semmit, azt mondta de igen szomorún mondta hogy elég nékem ennyi — nagyon is elég néki annyi, és oly szomorún ballagott el hogy majd meg szántam.

Juliska erre neheztelő hangon mondá, hát minek mondta azt néki, hiszen én nem mondtam néninek azt hogy olyat mondjon néki, a mi elszomorithatná, — mire Zsuzsi néni félig boszonkodva azt felelte, ha úgy bánt hát tedd jóvá ha látod. —

Ősz derekán az uraság felső vidékén lévő jószágának ispánja az összes jószágok igazgatójának azon parancsával érkezett a tanyára hogy minekutánna a makkoltatásra jó a kilátás, a sertés-nyájnak felét ha Márton számadó maga nem indulhatna, leghűségesebb és derekabb emberével s mellé rendelendő kanászokkal a felső jószág felé inditassa, megértvén Márton a rendeletet egy perczig se gondolkozva mondá — „Ferenczre bizzuk uram a nyájat, mert többet ér ő egy maga három jóravaló másnál, azért jót is állok érte uram, csak sokat ne parancsolgassanak vele, de majd ha előhijjuk engedje meg hogy akkor osztán én beszélhessek előbb ispány uram jelenléttébe, mert szólni kell hozzá annak tudni a' ki ura akar lenni“ Ferencz előhivaték, és Márton a dolgot előadá néki mondván:

M. Ferencz fiam látod ezt az urat,—

F. Látom gazduram,

M. ha látod úgy néz a' szeme közé mintha magát látnád a méltóságos uraságot a kié az egész nyáj, és igy én is az ő

Digitized by Google

cselédje vagyok, a mit ő parancsol azt az uraság parancsolja, annak engedelmeskedni nekem is, és igy neked is kell, érted-é fiam.

F. értem gazduram,—

M. tehát tudd meg hogy a' nyájnak felét a felföldre fogod hajtani oda hova ezen ispány ur vezet negyed magaddal makkolásra, — te felelsz mindenért, mert te leszel a' számadó — holnap szétválasztjuk a nyájat, holnapután indulsz.

F. Jó van gazduram, mennyi ideig marad kegyelmed magába — de nem jól kérdeztem, azt akartam tudni, hogy mikor kerülök haza, mert gazduram nélkül soká én ki nem álhatnám a' dolgot, nagyon e vidékhez szokott ember vagyok én.

M. Csak a' telet töltöd ott fiam — a' hizottakat ha eladták vissza jősz.

F. Jó van gazduram — köszöntöm az othon valókat — ez utolsó szavakat oly érzelgős' oly mély sohaj kisérten mondá — hogy a' világba jártas keltes ifju ispánynak mondani se kellett hogy ő az othon valók között csak egyedül egyhez repitette a' sohajt.

Az ispány fiatalnak találta ugyan oly felelőségre Ferenczet, de megvallá neki az igazgatótul hagyva, hogy a felelős egyén kinevezése Mártonra bizassék, — és igy bele nyugodott ő is mondván — nohát Ferencz holnapután hajnalba indulunk, — most mondja meg kint a' kocsisomnak hogy fogjon mert a faluba megyek dolgom van a' molnárral — Márton ezt halván megkérte hogy ha már bé megy engedné meg kocsissának visszajövet egy kis eleséget is kihozni, meg a' Ferencz uj fehérneműit is hozná el, melyeknek már régen készen kell lenni, — az Ispány megigérte hogy maga is meglátogatja hajlékát s' ha későn is még estére visszatér.

Juliska még egyszeri láthatása nélkül a' vidéket elhagyni

Digitized by Google

oly kimondhatatlan nehezére esett hogy mentűl gyengébben lőn halható a' már távozó Ispány szekere robogása, annál nagyobb lett Ferencz szive dobogása, melyet némüleg lecsillapitani nagy küzdelmek után csak a' viszontlátásbani epedelmes egyedüli remény képes — szegény Ferencz!—

Az ispány Mártonék házába lépve Juliskát az asztalnál a' Ferencz már kész fehér ruhái utolsó darabjára veres pamuttal a' két nagy F. betűt jegyezve találta, kinek oldala mellett Zsuzsi néni szakajtó ruhákat szegett — mindketten felálva fogadták ösméretlen vendégeket, kitűl megtudván ki léttét, 's miben járását Juliska egy illedelmes maga meghajtása után azonnal az eleségek egybeszedésére indult mondván Zsuzsi néni csak mulassa ispány urat, én majd szokás szerént tüstént rendbe szedek mindent, s' az ajtón illedelmes fordulással kiment.

Mint az életerő tellyes dús fakadásnak indúlt rózsabimbó, a' tizennégy évéhez képest a' bájok fejledezésében már nyiladozó Juliska szépsége oly rohamos hatással bűbájolta meg az alig huszonnégy éves Ispányt, hogy Zsuzsi néninek csak harmadik no de tessék már nálunk le ülni nógatására foglalt az ajtóval szemközt helyet, mert érzé hogy szerény s illedelmes viselete, szeliden csengő kedves hangja, csinos izletes egyszerű öltözetben is feltűnt karcsú de válas termete, és igéző menykék nagy szemei a' meglepetés sebes szárnyain szivében varázslák az örök nefelejcset!—

Erőt véve magán mondá Zsuzsi néninek — szép, nagyon szép angyali leányka ez a' néném asszony kedves hugocskája, mire azt a feleletet kapta „egésséges hála Istennek a lelkem adta szegény árvácskája, jó is, szófogadó is, munkás is, megáldott vele bennünket az Isten.

Ispány, — látom hogy anyai szeretettel viseltetik iránta,

Digitized by Google

és igy meg is vagyok győződve hogy szemmel is tartja minden léptit, mert az ily nyiladozó virágocskát dongják leginkább körül a' darázsok mai időbe pedig már a falusi és tanyai legények közt is akadnak vad méhek.

Zs. ha jól értettem azt tetszett mondani hogy nehéz megőrizni most egy leányt, igen ám ha már kell őrizni, — de nem kell ezt mert őrzi őtet mint szegény árvát az Isten is, — ki felébresztette benne az erkölcsöt, — hej derék annya volt neki — de felhitta az Isten, most ott imádkozik árva leánya boldogságáért majd felűrűl küldenek neki is, magához illő gyámolót.

Isp. Néném asszony mint hallom lelkes szavaibúl okos jólelkű teremtés, azért figyelmeztetem valamire, a' hogy Ferencznek tudtára adatott hogy e vidékrűl a' felföldre kell mennie oly szivreható sohajok kiséretébe mondá gazdájának „ha már igy van a' dolog hát köszöntse az othonvalókat, hogy én rá mernék esküdni arra hogy Ferencz igen nagyon szereti Juliskát.“

Zs. Fazekas Ferencz derék jó becsületes ifjú ember és igy háladatos is, rosz ember lenne, ha nem szeretné, mert általa jött Mártonhoz, és éppen a' midőn a' miképen történt dolgot beszélni kezdé belép Juliska.

J. Átadtam mindent a' kocsisnak, most csak a' Ferencz fehérneműit pakolom össze, hallom a' kocsistúl hogy a felföldre kell nékie menni, azért kérem legyen oly jó ispány ur és mondja meg neki, hogy az Isten vezérelje jártába keltébe szerencsésen és hozza megint ép és jó egésségbe őtet hozzánk vissza, s' mindezeket oly szende ártatlansággal mondá, hogy az ispány nem lehetett ugyan kegyelletlen nékie Ferenczre vonatkozólag azon kétséges és faggató kérdésekkel alkalmatlankodni, melyekre

Digitized by Google

belépte előtt készült, de még se álhatta meg hogy ne kegyetlenkedjék — mondván:

Isp. átadom én saját ujacskái jegyezte küldeményét magam nékie, és el is mondom szives üzenetét is, hát azt szép angyalka hozzá tóldhatom-é, hogy Juliska nagyon szomorú volt, mert Ferencznek távozni kell, ugyé kivánja kis hamis hogy oly félékkel tódjam is üzenetét.

Jul: meredten szemeibe néz az ispánynak, gondolkozik, keblébe nehéztelés érzete emelkedik, sértve érzett szive fájdaldalmai szemeibe könnyeket löveltek, s megvető tekintettel kisérve azt mondja, — mondja meg néki Ispány ur — de mondja meg, hogy meg rikátott engemet, pedig én nem bántottam magát és sebesen kifutott — az Ispány nem láthatá ez uttal többé de Zsuzsi nénivel üzenteté nékie, hogy a' jövő tavasszal el fog jönni hibáját jóvá tenni, mert nyugodt nem lehet még meg nem bocsájt neki, hogy is sérthetné ő akarattal Juliskát, kibe e föld mennyei angyalát lelte fel; és szomorú lélekkel, 's sebzett szivvel elhajtatott.

A nyáj inditása perczeiben levett kalappal mozdúlatlan állott Ferencz az ötet útra jó tanácsokkal röviden ellátó gazdája előtt s az ispány jelenléttébe kit Ferencz a faluból megérkezte óta nem látott e vég szavakkal bocsájtá el utjára „Ferencz fiam most már tied ez a nyáj — vigyázz becsületedre — mint szemed fényére, mert túl nem élném ha bajba keverednél Isten vezéreljen, — most indics".

Inditok gazduram — felelé Ferencz de egyre kérném adja velem a vezér nagy kolompot, mert nagyon hozzá szokott ahhoz az én lelkem, azon napon hallottam hangját legelőször melyiken Juliska ide hozott nehezen esne tűle megválnom.

Kérése tellyesedett a nyáj elindúlt elől 's jobbra balra

Digitized by Google

egy kanász — hátrúl bal karján baltája Ferencz csendesen lépdelve haladtak, — az ispány az esteli szálásoni rendelkezés végett előrre szekerezett, — András bácsi tudván a nyáj mikori indulása idejét el nem mulaszthatta hogy Ferencztűl el ne búcsuzzon azért alig egy órányi utokban meglepte a csendesen haladókat mondván:

And. mondhatom fiu szép transportot biztak rád, azért mint selbstendige kommendans, jó subordinácziót tarts, és a ferflegungba ne felejcsd hogy fő dolog a pinktlikajt, azt üzeni Zsuzsi hugom hogy néha irass levelet is reczepiczéset a postán.

F. Hát Juliska üzent-é valamit, neheztel-e még rám.

And. sose is neheztelt ő rád gyerek nyafogás, egér-czinczogás blindi patron, de azt mondta hogy kérdezze meg András bácsi Ferenczet hogy megmondotta-e az Ispány azt az üzenetet a mit általa neked küldött, de én azt hiszem hogy tarsolyba maradt az az üzenet és nem is pakolja azt ki az a studentbűl avanzsirozott barázda billegető ha csak frontba nem kapod.

F. Egy szót se szólt, — de jó hogy tudom — köszönöm kedves András bácsi a hirt, mondja meg Juliskának hogy legszentebb jószágomra a nyakravalómra fogadom, hogy még élek más leányhoz egy szót se szólok, azért ne felejcsen engemet.

And: beriktolom fiam, most pedig folytazsd marsodat, és einrukkolj ismét szerencsésen Mártonyunk haupt depójába Isten hordozzon.

Megkönnyűlt kebele ezek hallattára Ferencznek, mert Juliska üzent neki, de hát miért nem mondá meg az ispány az üzenetet — ugyan mit üzenhetett, hátha még szeret is — hátha azért nem szólt az ispány mert irigylette az üzenetet

Digitized by Google

hátha az ispány is jól megnézte, és igen szépnek találta, és hátha ő is szereti — ily gondolatokkal foglalkozva érkezett esti szálására hol az ispány tudatá vele rendelkezéseit, — kiadá parancsait — és most egy szót se szólt — igy történt három nap egymásután — Ferencz keble naponta nyugtalanabb lőn az ispány halgatása miatt — negyed nap délután egy erdős vidéken elérvén az ispány a delelést pihenő nyájat egy terebélyes makk-dús fa alatt leheveredve szóbeszédben keveredett az ott épen szalonnát csorditó Ferenczczel ki se megérkezését se leheveredését észre se látszott venni — mondván:

Isp. Meglehetős szerencsével értünk eddig Ferencz, két darabnál még sántitni se látok többet, holnap estére helyen leszünk, — majd lesz ott olyan áldomás a minőt az alföldi legények álmodni se képesek, lesz juh-turós galuska, borovicska pálinka lesz vigság, mert oly dudásunk van, hogy ha billegtetni kezdi, még a medve is aprózza ha halja, szeretsz-e tánczolni Ferencz —

F. halgatott — s szalonna sütését bevégezve lekukorodott helyzetéből felemelkedve az ágon csüggő gubájáért indúlt 's az ispány utólsó kérdése ismétlésére komolyan felelte — tánczolni nem szoktam, de megtánczoltatni mégis szeretnék valakit, — 's megvető félválas tekintetet vetett rá.

Isp. e tekintetet észre sem véve folytatá — fogadni mernék hogy eltalálom kivel szeretnél tánczolni.

F. haragosan — nem tánczolni — de tánczoltatni szeretnék — tán fogok is — azért hadjon békit nekem.

Isp. Ferencz ily hangon csak oly ember szokott beszélni ki roszba töri a fejét, ki bántotta, mi a baja ki vele, nem szeretném a dolgot ha még tovább is igy felelgetne érti-e kend.

F. az az ember töri roszba a' fejét a' ki eleget nem

Digitized by Google

tesz annak a' mit rábiztak, érti-e kegyelmed — köszönje Márton gazdámnak hogy mint a dudából a szuszt ki nem billegtetem belőle Juliska üzenetit, — ezen szavak végeztével baloldalra rázta válával gubáját, baltáját jobbjába, szemeivel mérgesen az ispánt méregetve a nyáj eleibe lépdelt, mely épen a hoszába eleibe szórt száraz kukoriczát ropogtatva habzó szájjal csámcsogva delelt.

Az ispány felfogta a' helyzet komolyságát, és lehetőségig minden találkozást került Ferenczel, mert azt bevallani hogy ő megrikatta Juliskát, nem tartá tanácsosnak, — nem valót pedig mondani tiltá jelleme és igy csak távulról csak is a' nyájat illetőkben érintkezett vele, és ily feszült helyzetben érkeztek rendeltetések helyére, hol a' tisztartónak átadta az Ispány a' nyájat, de eltávozása előtt Ferenczhez közeledett, és azt mondá nékie — ne nehezteljen, hiszen Juliska haragszik rám, nagyon köszöntette, és buzgón ajánlotta Isten oltalmába, és kivánta, hogy vezérelje vissza is szerencsésen — Isten áldja.

Ferencz némán nézett a' tőle örökre távozó ispány után.

Márton gazda mint jobb kezét vesztette ember — nehezen nélkülözte Ferenczet, — s' igy magára hagyatva a' minden eddig Ferenczel megosztott teher egyedül válaira sulyosodván érzeni kezdé — napontai öregedése gyengeségeit, — bizony nem sokat érek már én gondolá magába és mint a' kigyódzva a' felhőkön átczikkázó villám, egy perczbe Ferencz Juliskával lebbentek át gondolkozása borongásain, és nyugodtabban érzé kebelét.

Juliskát az egész helység hozzá illő leányai mint koszorújok legszebb virágát, leg müveltebb lelkű — s mindenki ál-

Digitized by Google

tal szeretett falu diszét büszkén vallák legjobban szeretett barátnéjoknak, — a falubéli legénység valahányszor Zsuzsi nénivel Juliska mulatságaiba jelen volt egy varázs illetés következtében mindég illedelmesebben viselte magát mint másszor, szóval tizenötödik évébe már a falu büszkeségére vált, nagy atyát már most gyakran látogatta, és vigasztalgatta, — történt hogy éppen a' tanyán volt midőn nagy attya lelkében Ferencz s' az ő jövője villant át, — gyere csak kis leányom mondá Marton s Juliska kezét megfogva s homlokát megcsókolva, a' leányka kézcsókja után igy szólott hozzá. —

M. Ha Isten életbe tart bennünket egy pár esztendő mulva már én magammal is tehetetlen gyámoltalan vén ember leszek, András bátyád jó ember — de ő is vénül, meg nem is munka embere, Zsuzsi nénéd is köhécselő már, a' mit Isten segitségével véres verétékkel szereztem, az mind rád néz édes kis leányom, de még élek ki viseli gondomat.

J. nagy apja keblére borúlva, s karjaival nyakát átölelve, én viselem gondját, mert soha el nem hagyom, óh ne beszéljen ily szomorún édes kedves nagy apócskám, mert nagyon keservesen esik, — s egy keziben lévő kendőjével könnyeit törülgetve, a másikkal nagy attya homlokát simogatva folytatá, hiszen haza jő Ferencz is — ő jó munkás, és jó szivű embere, és hű szógája nagy apónak.

M. igaz kedves kis leányom hogy ő el nem hagy engem— mert ugy szeret, mintha nagy apja volnék, de én is szeretem mint saját fiamat, de ő szegény, nagyon is szegény, de nem azért mert azonkivül mit itt szerzett semmije sincs, de azért mert sose forgott emberek közt és azért —

J. közbe szól — és azért ha haza jő megtanitjuk olvasni — irni — imádkozni — a' hitvallásra, meg még egyre másra is, — meglátja nagy apócskám hogy tudok én preceptoros-

Digitized by Google

kodni, a' minap is azt mondta tiszteletes úr, hogy ha fiú lennék rectóriát is merne már rám bizni, — de beszélgessünk másrúl édes nagy apócskám, úgy mint példának okáért — hát mirűl is no — hát arrúl hogy — úgy ám — mégis mit gondol édes — mikor jöhet haza Ferencz? — de nem is ezt akartam kérdezni — nohát szóljon édes maga is valami másrúl már, lett-é sok kis malaczocska, — ki futok megnézem — és elpirúltan kifutott zavarába.

Márton gazda rég nem mosolygott ajkán a vidorság sajátságos izom moczanásai enyelgő hullámzásba bozák az idő barázdálta ránczokat, felderülten pipára töltött és rágyujtva régen nem pöfökölt oly izletesen mint most, 's miután Juliska után kimenve az ajtót betevé az utánna simulva uszó vastag füst rétegek úgy körül felhőzték hogy észre se vette a konyhába gondolkozva állott Juliskát, — és csudálkozott midőn kint kiáltva nevét belőlrűl hangzott a felelet, — itt vagyok kedves nagy apó — ezt mondva nyakába ugrott össze csókolta mondván ugy-e nem szomorkodik többet édes kedves lelkem — egyetlen egy jó nagy apócskám.

Nem szomorkodunk édes kis lányom, de osztán majd meglátom hány zsákkal telik abbúl a tudományosságbúl — mond meg otthon Zsuzsi hugomnak hogy husvét másod napján magam is otthon leszek, de másod magammal ám, mert akkorra már bizonyosan itthon lesz ő is.

Elérkezett husvét, de meg nem jött Ferencz mert az őtet nagyon megszerette jószág igazgató ott marasztalására mindent elkövetett az egész felföldi nyáj számadóságával is kecsegtette, de mind hasztalan, és hogy húsvétra meg nem érkezhetett annak egyedül a' felcsigázott becsület érzése volt oka, mert az igazgató ezen szavai — Mártonnak se válna becsületére ha a kapu fél fától bucsúzna el, osztán nem is magyar

Digitized by Google

ember az ki egy esztendeig se képes egy helyben maradni — e szavak győztek — ő maradt — de nem nyughatott még ezek megüzenésének módját nem találta — egy drótossal kinek saját illetékéből egy süldőt adott, hogy utját arra vegye hol Juliska lakik, jól megmagyarázta a' falut — a' házat — és a' Márton tanyáját is, ezeket üzentette mondván:

„ha jól végzi — és vissza jöttibe üzenetet hoz még egy süldőt kap pedig választva — először a tanyára megy — és Márton gazdának megmondja hogy ha az egész nyájat nekem adná az uraság még akkor se maradok egy nap se tovább mint tavaj jöttem — érti-é bátyó. Osztán megy csak a faluba, ott a Márton gazda házánál mondja el hogy Ferencz küldte, és azt üzentetem. hogy nagyon köszönöm Juliskának azt a' mit az Ispánnyal üzent, othon leszek még az idén — akkor meg jobban megköszönöm neki, és hogy el ne felejcsen." —

Számtalanszor elmondatta a' Drótossal üzenetét, és halván hogy jó betanúlta — utnak bocsájtá mindent becsületesen végezni igérő küldöttjét és lelke néműleg nyugodtabb lőn.

Husvét másod napján Márton gazda éves szokása szerént az ur asztaláhozi járulás, és szét tekintés végett haza érkezett — nagy ünnep volt a' háznál, a' falu még életben lévő vénei délután meglátogatták Mártont, s' hogy éppen a' régi jó világrúl a' mostani rosz időkrúl beszélnek kopognak az ajtón — és a' jelen lévők őrvendetes meglepetésekre belép a' közszeretetű fehér galamb hajú tiszteletes s' még ihlettellyes béköszöntését végezte 's letelepedésre kegyelletesen nem kérte őket, tiszteletteljesen áltak előtte a' helység legidősbb lakossai.

Márton gazda egyedül még álva simitá sarlós fésűjével válaira lógó ezüst szinű haját, mit ha valakit nagyon megakart tisztelni tenni soha el nem mulasztott, — szegény Czéllájá-

Digitized by Google

bani szives leereszkedését, szokott illedelmességgel megköszönvén, Juliska a' kezét kisded korától táplált hálás tisztelettel megcsókolván, Zsuzsi néni a' fonott kalácsot, András bácsi pedig a' pintest az asztalra tévén, — a' tiszteletes elmondá,"

Miképpen az Úr ki az itt egybegyűltek felett, már igen sok husvéti ünnepeket virasztott, kinek kezei a' kegyelembe soha meg nem rövidűlnek, ki előtt megszámitva vannak minden teremtményei és igy annál inkább minden ötet imádói, és kinek tudta nélkül még egy veréb fiú se esik ki fészkéből miért áldott légyen most és mind örökké az ő szent neve — (amment mondának csendes ajtatossággal a' jelenlevők) engemet szegény szolgáját, mint helységünk lelki pásztorát szemelt ki határtalan kegyelmével, hogy e ház érdemtellyes gazdájával s minden hozzá tartozandóival tudatnék egy üdvözletet, egy szivből eredt becsületes nemes szándékot, egy óhajtást, és oly kérelmet mely ezen háznak, — egész helységünknek, csak becsülete emelésére válik. — Minthogy pedig a tisztelt jelenlévők helységünknek legidősebb oszlopai és e háznak félszázados barátai semmi vissza nem tartóztathat, hogy fel ne olvassak egy tegnap előtt hozzám érkezett levelet, melynek tartalmát e' ház boldogsága előmozditására — hitfelekezetünk és igy szent Ecclezsiánk gyarapodására, Istenben vetett bizalom, és szerető sziv sugalmazott: — mit a' feszült figyelemet jellemző ünnepélyes csend követett.

Ekkor egész csendesen felteszi — előbb rá lehelgetve megtörülgetett pápa szemét, előveszi a' levelet és ünnepélyes hangon olvassa:

Nagy tekintetű érdemdús tiszteletes úr,
nékem kegyes jó akaró Uram!

Isten jó voltából lelki kertészkedésének örömei között lehetetlen hogy a' hivők kertjében — az úr plántáit egy sze-

Digitized by Google

retettel ápoló kertésznek figyelmét egy bimbójából kifejlett virágszál magára ne vonta volna, mert csak is a' fáradhatatlan ápolás nemesitheti ennyire az egyébként parlagi virágot, melyet ha éltem boldogitására örökre keblemhez tűzhetnék, sirig háladatossa maradnék nagytekintetű tiszteletes Uramnak.

Ezek után talán mondanom se kell hogy azon angyal melynek szive hajlama megnyerése éltem egyetlen fő feladatává vált senki se lehet más mint Juliska a Márton gazda unokája, — azért határtalan bizalommal — atyai bölcs belátására bizom szivem ezen némán tovább nem viselhetett titkát — légyen boldogságom utja nyesegetője, s Juliska angyali lelke vonzalma megnyerhetésének kegyes elősegitője, hivatalomon kivül idővel — mit Isten sokáig halasszon atyám után — ki egy szépen jövedelmező malmon kivül más vagyonkával is bir — reám mint egyetlen fiára szép örökség is néz, — kegyes feleletét sóvárogva váró

alázatos szolgájára N. N. Ispányra.

A levél elolvasása után a család tagjai csendes elnémulása a jelen voltakra is hatva, mély csend uralkodott, — Márton gazda szólni akart, de nem tudott, — s midőn a csend hossza már kelemetlen kezdett lenni, Márton gazda ezeket mondá — ha a czifra levélből nem is de szavából értettem nagyon fontos dologrúl szólt tiszteletes uram, — köszönjük a megtiszteltetést, — gyerek még Juliska én nem is tudom mint szúrhatta már meg szemét Ispány urnak, — osztán azt hallottam én egész életembe hogy guba-gubával, suba-subával azért bizzuk azt az Istenre.

Mire a tiszteletes mint az emberek lelkében látó tapasztalt jó lelkű ember ezeket mondván „ki benne bizik soha se csalatkozik, azért bizzuk az Istenre kinek csudálatosak az ő utai — Isten oltalmába ajánlva mindnyájokat, egyetembe és

Digitized by Google

fejenként, — minyájok által kikésérve eltávozott, de eltávoztak a tiszteletessel egyetembe a látogatók is, s igy maga maradt Márton gazda családja — Juliska majd elsápadtan majd elpirúlva szólalt fel első kérvén nagy atyát meg Zsuzsi nénit hogy engednék meg nékie igérete szerént kereszt anyáékat meglátogathatni, és be sem várva a megtagadni soha se szokott engedelmet sebtibe kifutott; — hárman maradván Márton gazda fejét csóválgatva mondá ejnye no — ez elmaradhatott volna és ismételé hogy suba-subával guba-gubával illik össze legjobban — András bácsi csak annyit mondott hogy, — de meg kell adni neki hogy jó parlamentért verbovált, Zsuzsi néni meg avval toldotta a rövid bizalmas észrevételeket hogy még alig dagaszt fél éve, meg szőnni is csak most tanúl és máris járják a bolondját érte — és igy a dolog velejébe egy se bocsájtkozott, de halgatva azt gondolta mind a három — és igy első meglepetésébe még most Zsuzsi néni is hogy semmi lesz belőle.

Az együtt volt falu vénei hazatértekben örömteljes részvéttel beszélék el a hallottakat, mihamar egy és más tőczikén és ablakok alatt az egész faluba másrúl nem is beszélgettek, és igy a Juliska keresztannya házához is eljutott a hir, e hirt meghozni elsőnek vágyó egyik asszony a másiknak adá a kilincset, Juliska előtt suttogtak, mit megértvén Juliska sirásra fakadva kezeire hajtva fejét keservesen zokogott, Zsuzs néninek ki érette jött s haza hivta azt mondá az utczára lépte előtt — én nem maradhatok itt hol engem hirbe hoztak, ez igen fáj nekem, szégyenlek emberek eleibe menni — én megyek nagy apóval a tanyára, és soká ott leszek nála, kérjék magok is hogy vigyen most magával.

És ugy is lőn — Zsuzsi néni azt mondá bucsúzóba hogy csak eredj és mentűl előbb térj eszedre, és jöjj haza, mert az

Digitized by Google

egész dologba nincsen semmi restelni való, sőtt becsületedre válik ha fel tudnád fogni, — kis csacsi, nó de ha kinyilik a szemed majd te is máskép látod az ily féléket — és nagy apóval a tanyára ment.

III. CZIKK.

A küldött.

Egy pár hetet töltött már Juliska a tanyán midőn egy kanász felesége azt mondja a még csipős idő miatt a búbos párkánya kandallójába Juliskával együtt tüzelgető Márton gazdának — gazduram egy drótos erőnek erejével kegyelmeddel akar beszélni pedig váltig mondtam neki hogy nincs semmi drótozni való a tanyán, — de ő nem tágit, a mint hallom ni már az ajtó előtt tipeg-tapog — hadd jöjjön be felelé Márton — és beköszönt a már kapott, és még kapandó süldő és meg jó akarat is vezérlette küldöttje Ferencznek — ki egész tótos gyakran mosolyt gerjesztő kiejtésű de nyelvünket mégis meglehetősen beszélő felföldi honfi, — ki megpillantván Juliskát akaratlanul egy pár csak gondolni hitt eredeti szó reppent ki ajkain magában mondván ah kraszota — Bozse — ta je ona! azaz mely szép — biz Isten ez ő! — ekkor kérdé Márton gazda mi jót hozott atyafi, mire a küldött hűségesen sőtt szórul-szóra elmondá Ferencznek jól betanúlt izenetét, de a' hogy a' Juliskának valót is elmondá egy húzomba hozzá tette, hogy van Ferencznek nagy becsület, mert kétszáz vármegyébe se van neki másik párja, hej de derék legény, nem bánt az övé nyájat senki, ő se bánt a másiknak jószága, — igy szeret őt minden ember, ha neki megviszem jó üzenet, mig az erdő fáknak is vigsága meg lesz a' mienk országba; — hogy Ferencz küldöttje a legszivesebben láttatott azt mondani se kell.

Digitized by Google

Juliska lelke előtt Ferencz üzenete lebegett — gondolatában magyarázgatá magának e szavakat, ha egész nyáját neki adná is az uraság még se maradna — hogy el ne felejcsem, — és ezekkel foglalkozván felizgatott lelke egy mélyet sohajtott, és első titkos ezen gondolatát e sohajba hitte rejthetni óh dehogy felejtlek szegény jó Ferencz.

Juliska ajkain az élet ily felejthetetlen első meleg részvét hajnal pirja mosolygott, szemei a kandalló éledező tüzére meredten szegezvék — szive a szokottnál gyorsabban dobogva azon elandalodásba merült, melyből az igy meghatott a' mindennapiságon felüli magasztosság érzetével eszmél fel, — ő a szánalom meleg részvétében észrevétlenül fogamzott meleg vonzalommal viseltetett Ferencz eránt.

A tűlök búcsuzó 's Ferencz felé vissza indulandó Drótossal annak jeléül, hogy az üzenetet pontosan elvégezte azon nyakkendőcskéjét küldé Ferencznek, mely az anya temetése napja estvéjén nyakán volt, és azt üzentette, hogy elfelejteni nem fogja soha! —

A faluba elhangzott a szóbeszéd, és Juliska ismét haza térve több hónapokon át szokottan telyesité kötelességét egyedűl a véle gyakran találkozott tiszteletes urnak nem tudott többé a régi gyermeki bizalommal úgy szemeibe nézni mint azelőtt; — beköszöntött az ősz — a kukoriczát is javába törték már de Ferencz még se érkezett meg — Zsuzsi néni és a' czifra mesélésről hires András bácsi Juliskával egy estvére kukoricza fosztásra valának a' kurátor uramékhoz meghiva, hova mind a hárman oda is igérkeztek.

Kurátoréknál nagy kukoricza fosztás készült, mert hire futott a' faluba hogy egy toklyót is meczettek s' fél véka kását mostak, alig setétedett már sereglettek is a' pajzánkodva

Digitized by Google

egyik a' másik után kiáltozó legények, s' egybe csoportosodott leányok, — áldástellyes lévén a' termés a' kurátorék tágas olajütőjök a padlásig vala halmozva, melynek egy oldalt eső vak ablakba derczegve pislogott is már, a' faluba öntött felül hegyes alól göbös vastag egy szál gyertya, a' legények jobbra a' leányok balra ki hol fért egyik a' másik mellett és felett el is helyezék már magukat, és egymás fülébe mint titkot el is suttogák hogy hajnal felé czigányok is rendeltettek, és ha jó ment a' munka rá is huzatja ki világos ki virrattig a' gazda.

Midőn Zsuzsi néni Juliskával megérkezének, Juliska a' korához való leányok közé simult, András bácsi meg felkapaszkodott a' halomnak legmagosabb tetejére s midőn magának fészket kotrott oly hatalmasat és hosszút kukorikúlt hogy minyájan hahotás kazajra fakadtak, s' ez által ünnepélyesen meglőn nyitva a' valódi fosztás kezdete, — még csak csörtetve zuhogott a' fonott nagy kas fenekére az oda dobált fosztott kukoricza, már is minden oldalrúl hallatszik — mesélyen egy szépet András bácsi — a' leányok közül hozzá tették de ne katonás czifrát ám, — kezdje hát már rá — hogy volt hogy András bácsi — huzza már rá — a' ki lelke van — halyuk-halyuk hangzott minden felül, de András bácsi azt felelte hogy ő addig meg nem teszi a' hatvágást, de a lova se konyitja fülét se, — még egy pár szép nótával meg nem abrakolják, azon hetedhét országig sőtt még az o'perepennczián túl is Galupirozott sárkány tejet szopott paripáját, melyen ő már oly tempókat produkált, hogy Napoleonnak is úgy kikönyökölt csudálkozásába mind a két szeme, mint mikor Zsuzsi hugom kikönyökölve az ablakon szemeivel halgatja hogy mit suttog titokba a' szomszéd asszony a falu kenőnéjének, — és lőn ismét kaczagás — Nagy Pistára kiált András bácsi, légy te a bandafirer, kommendirozta hogy aktung — osztán Zu — és ha akkor se kezdik rá, egy nagy

Digitized by Google

csővel üzsd a taktust jobbra balra — és csendesen szünedezni kezdett a' nyihorgás, be állott a csend, elkezdődött az ének: — és egész érzékenységgel párosult lelkesedéssel el éneklék — a' Hazádnak rendületlen légy hive három első versezetét — melynek végeztével, Nagy Pista kommendójára, hogy vigat utánna különösen a' legények egész tele torokkal s vigan el danolták a' recepice krinolinba nótát, — melyet azomba a' leányok által közbe kezdett csebogár csebogár Kopó nem agár, — nóta egészen elnyomott.

Ki és bejártak a' legények — a' rakáson állott kukoricza héja halmazán keresztül kasul bugdácsolva senki se ügyelt arra hogy ki megy ki és ki jő be — igy sompolyodott be az egy gyertyának pipa füst ködébe fuldoklott homályánál észrevétlenül — egy legény — ki elvonultan fosztani kezdett, s szapora munkája által mély fészket vájva maga alatt félig a' kukuricza által elnyeletve senkinek fel nem tünt. —

Mint mindenütt ily alkalommal ugy itt is a' mint múlik az idő nevekszik a' vigság, úgy itt is nöttön nőtt a' vigalom, melyben előbb enyelgő pajzánság, majd csipős észrevételek s' — gyakran egy kis tusakodás is szokott vegyülni, — a' kiválogatott csövű és szemüeket koszorúba fonni a legderékebb legények válalkoznak, s ezeknek gyakran különös kivánatai vannak, igy Nagy Pista csak azon feltétel alatt font ha Szűcs borcsa adogatja kezébe a' befonandó csövet, mi meg is történt, — a biró fia ki negédességből néha apja mind a' hat ökrét is egy eke elibe fogva pattogva járja előbb körül a' falut s csak ugy indúl szántani, kit első legénynek tartottak a' faluba, — követelte hogy nékie Juliska nyujtogassa kezébe a' csöveket,— de ezt Juliska tenni vonakodott, mire — mért ne tennéd meg mit sértenéd ezért meg őtet tedd meg Juliska, már hogy ne tenné hangzott minden felül — de ő maradt határozatánál

Digitized by Google

hozzá téve hogy ha tudta volna hogy erőltetik, akkor el se jött volna, — egy pár konty alá nem juthatott hanyatló leány magok közt de ugy hogy mások is halják azt az észrevételt tevék hogy kár bántani mert megtanálná tudni az ispány, mire a' közel eső leányok egy némellyike nevetett, a másika meg roszszalá az ily beszédeket, és ezen észrevétel terjedezve Juliska legközelebbi köréig jutva figyelmes lőn, s a' zsibajbul kivevé hogy őtet szapulják, ekkor felkelt és az éppen Zsuzsi nénivel a' kurátoréknál bend időzött András bácsit hivá hogy mennének haza — erre több legény felugrált, hogy abbul semmi se lesz — hogy a' világért se eresztik és erővel leültetik, mire elkeseredve mondá csak András bácsi jönne már be, — és ismét felkelt alig elfoglalt helyérűl, mire egy nehány legény megint erőlteté a' leülésre.

Ekkor felemelkedik egy magas válas izomtelyes fiatal alak, — mindent megrémitő hatalmas hangon kiáltja — békét Juliskának a' ki lelke van a' világnak, — Juliska megesmeri hozzá fut kezét megfogja, melyet rázogatva folytatá, a' ki Juliskának utját álja ugy levágom hogy egyet se nyikkan, s Juliskát baljába, villogó baltáját jobbjába tartva az ijedve álmélkodók közül kivezeté az éppen eleikbe jövő Zsuzsi- és Andráshoz — s Juliska azonnal nénjéhez futott — Ferencz igen Ferencz hangzott minden felé, igen Fazekas Ferencz megjött mondá Juliska kezét tartó Zsuzsi néni — s' kurátor uraméknak köszönve hazafelé ballagtak — a' ház előtt megállott Ferencz, és azt mondá, Isten áldja meg kegyelmeteket, tégeded pedig Juliska Isten oltalmazzon, én be nem mehetek kedves Márton gazdám házába, mert én őtet még nem láttam, ki nem álnám — nem lehet — erre csak átmenőbe voltam, majd ha othon voltam, majd ha lehet — majd beköszöntök, ekkor kebléből elővéve a' Drótos által küldött kendőjét Juliskának és

Digitized by Google

és kitörlé vele meghatott lelke sajtolta könnyeit, mit Juliska látván, kezét nyujtá néki s beszaladt — Ferencz pedig szeretett Márton gazdája felé sietett.

A fürge malacz csűrhét hajnal hasadtakor étető Mártont figyelmeztetvén egy kanász hogy az ki erre tart nem lehet más mint Ferencz Márton tőle telhető sebes léptekkel eleibe siet a' közeledőnek, némán ismételve megölelik egymást „becsületlettel váltál-e meg a' felföldtül fiam, — Márton gazda ezen kérdésére azt felelte, de régen váltunk el egymástúl gazduram hogy ilyet kérdez tőlem, mire Márton — nohát hozott Isten fiam, pihend ki magadat, — osztán utánna a' szokottnak mert hál Istennek nagy azóta a' szaporodás, ideje hogy megjöttél. —

És a' mindennapos megszokott munkásságban folytak a' hetek — a' hónapok anélkül hogy Juliska és Ferencz láthatták volna egymást, mert Zsuzsi néni kivel a tiszteletes úr néha egész órán át is áldogált a' mint csak tehette gátolta az összejöhetési alkalmat, igy folyt el a télnek nagyrésze, és Zsuzsi néni ügyes volt mindég jól kilesni az alkalmat midőn Juliska lelke fogékony vala az okos 's jót kivánó tanácsok meghalgatására — ilyenkor gyengéd ügyes tapintatossággal, mély sajnálkozó sohajok kiséretében elevenen festegette Ferencz szegény lelki állapotát, zordon durvaságát — mely oly rideg — oly visszataszitó hogy az emberek vele össze szokni sohase tudnának, ő is kerüli az embereket, — Ferenczet minden árnyék oldalaival igy ábrázolgatván kitartó következetességgel illyetén beszélgetését mindég e szavakkal végzé— sohase lehetnél vele boldog lelkecském.

Legtöbbnyire Zsuzsi néni járván ki a tanyára Ferencz erányába megelőző szives volt, de mi volt-é szivesség Ferencz előtt?! Juliskának soha meg se említése nélkül más mint ke-

Digitized by Google

gyetlenség, mit tovább nem tűrhetvén Ferencz azt kérdi egyszer az éppen már haza távozóba a szekérre ülni akarótól — néném asszony hát Juliska él-e még hogy soha hirét se hallom, vagy tán kegyelmed tett lakatot szájára hogy még nem is köszöntet sohase — mondja meg neki hogy azt üzentetem = ekkor közbe vág Zsuzsi néni hogy ő senkinek se postája, se szája befogója, se lakatra tevője — és elhajtatott.

Ferencz elálmélkodva, — fogcsikorgatva mondá, hát igy vagyunk! — jó hogy tudom — és befellegzett kebellel dolga után tántorgott.

Márton gazda naponta mindég jobban érzé hogy nem soká birja már a munkát, de még magát se, az éppen kint levő András bácsinak mondá öcsém érzem hogy hamarébb kidűlök mint gondolnátok, azért gondolkozzatok gazdárúl, én Juliskát Ferencznek szántam mit szólsz hozzá — mire András bácsi bajuszát soká némán pedergetve olyan szólni akarom is nem is hangon ezt felelte „a hogy én recognoscirozgattam ezelőtt a placzot magam is azt hittem még egy hónap előtt is hogy csak zamriktolni kell őket, de a' mint most látom a tiszteletes retiradét fuvatgat Zsuzsival, ki ugyancsak exercirozza is szegényt, osztán még ha meg kell vallani az igazat Juliska nóblabb schlagu dressirozottabb emberhez volna passzoló. —

Márton elkedvetlenedve kérdé, de Juliska mit mond — mit akar — szereti-é, akarná-é? Andráshoz tett ezen kérdései után melyekre András nem felelt 's csak bajúszát pedergetve vált vonitgatott — Márton úgy csendesen eszmélkedve magának mondogatja — nem jött őtet tanitani — nem jött preceptorkodni — a' tiszteletes — Zsuzsi — az Ispány — és fejét vakarva — szegény Ferencz! sohajtá és dolga után látott.

Digitized by Google

III. FEJEZET.

I. CZIKK.

Szegény Ferencz.

Az 1848-ik év nagy hét előtti napjaiba beküldé Márton Ferenczet a faluba egynehány sertéssel, mellyeket egy ottan lakónak eladott, ez alkalommal üzenetet is vivén beköszöntött Juliskáéknál is, Zsuzsi néni a legszivesebben fogadta ugyan, és marasztalta is, de minthogy Juliskát szemei sehol fel nem fedezhették keserves hangon csak annyit mondott, kerül ő engem — de hogy is ne kerülne, hiszen én vagyok a legárvább ember e világon, és kiindult a' pitvarba, 's azon a helyen, hol Juliska a' halotti tor estvéjén karjai közé rogyott megálva kitörülé könnyeit a Drótos által küldött, s a felejthetetlen estve Juliska kebelét fedte kendővel, minekutánna a kendőt a' konyha szegletére tette lelki fájdalmai súlja alatt ki tántorgott az udvarból — és oly keservekkel melyeket csak az igy szerető kebel illyen helyezetben érezhet utat tévesztve botorkázott a tanya felé vissza.

Márton gazda már a' közelgőnek lépteiből ki látott mindent, és a' leverten megérkezettnek ezeket mondá — ne szólj fiam — de tudd meg hogy lehet miattam hétfűn husvét másod napja — engem se templom — se falu nem lát többé, — és a tanya eddigi ős patriarchális éltető jellemén, ez időtől a' mindennapossá vált, szomorún emésztő komolyság uralgott. — Márton gazda testi ereje szemlátomást fogyott, s annyira elgyengűlt pár nap alatt hogy akarva se mehetett volna be a' soha eddig el nem hagyott úr vacsorájára.

Husvét harmad napján kijövének a tanyára minyájan és igy Juliska is, istápjok aggodalmas helyzete hirére, kiket fél

Digitized by Google

óra múlva lelki buzgalombúl a szentséges emlék jelképeivel a' tiszteletes is követett, hogy részesitse őt a kegyelembe melyhez gyengesége miatt ez alkalommal nem járulhatott — de Ferencz nem vala látható — szomorú volt az ott lét. — Zokogva borúlt Juliska kedves nagy atya keblére, ki megsimogatta ugyan szeretett onokája homlokát, meg is csókolta fejét, de Juliska mégis érzé, hogy hiányzanak azon kedves szavak, az a' még kedvesebb lágy szeretet hangja melyben másszor boldogságára részesült. Ott akart maradni nagy attya ápolására mit két kanászné felváltva szives készséggel telyesitgetett, — de ezt közösen ellenezték, — mert maga Márton se engedte, és igy még szomorúbb volt az elválás.

Márton két hét mulva megszünt élni, Ferencz lőn helyébe számadó kondás gazda, kinek Zuzsi néni szives üzeneteket kezdett küldögetni és igy érte őket az 1848-ik év tavasza.

A szabadság — egyenlőség — testvériség hangja bészárnyalta a déli bábos puszták tanyájait is — a talpra magyar hi a haza, most vagy soha, hangzott minden ajkon — nép képviselet választás — nemzetőrség — honvéd zászlóaljak — forrongó mozgásba hozák az egész hazát — de Ferencz semmit se hallott — a mit hallott is, — nem érdekelte az ő lelke elzsibbadt Juliska erentai elhidegedésével, és elhidegedett gazdája kimultával, — a nyáj őre is csak azért maradt mert Márton gazdája szemei előtt nőttek fel a sertések — érezte hogy Márton' a más világon is csak aztkivánja hogy el ne hagyja szeretett nyáját.

Mintegy két hónap múlva a' faluból kijött kanászné beszélte hogy minő élet — minő vigság van a helységben — három szinű zászlók lobognak a házakon, egy igen nagy a

Digitized by Google

torony ablakába, a czigányok végig huzzák az utszákon, honvédeket verboválnak, hogy András bácsi is felkötötte régi kardját, hogy mindég a verbonkos tiszttel jár, kinek egész jobb kezévé szegődött, hogy egészen felfordúlt a világ, még tiszteletes ur is bajuszt kezd növeszteni és oly hazafias papolásokat viszen véghez, hogy a' leányok is kezdenek szomorkodni mert nem lettek fiúk hogy honvédnek álhatnának, fel is csapott már ez is — az is — amaz is és a t. de mindezeket egykedvűleg halgatta Ferencz.

Pár nap múlva parancsot kap az igazgatótúl hogy az eladható süldőket, meg egy harmadát a véneknek is azonnal maga előtt hajtassa N. N. Városba a vásárra, hol már várni fogja az ispány, — mit Ferencz pontosan tellyesitett is — találkozott ő két napi utjában sok czifra vig emberekkel, zászlós csapatokkal, vigadókkal, de mindezeket figyelemre se méltatva ért el rendeltetése helyére a' vásár-helyre, a város előtt eleibe jött egy ur, és kérdezte hogy nem Fazekas Ferencz számádó-e? 's midőn megtudá hogy ő a' várt kondás, mondá — én vagyok a méltóságos uraság felföldi ispánja, — Ferencz szemibe nézve mondá, ösmerem én a mi ispányunkat, de maga nem az, ha pedig az hát hol van a' másik, mire felelé az ispány a másik honvéd lett, itt verbovál valahol ezen az alsó vidéken.

Honvédtiszt — és e vidéken verbovál — e szavak nyil gyanánt reppentek szegény Ferencz sebzett keblén át szivébe, lehajtott gondolkodó fővel többször mondogatá, honvéd tiszt és e vidéken verbovál, — az ispány minden rendeleteinek gépszerűleg engedelmeskedett, de kérdéseire nem felelt — némán de rendibe tett mindent, — midőn már megsokallá az ispány némaságát, parancsoló hangon kérdezett tűle a' nyájat érdeklő egyet-mást, de ő még se felelt, mire elkáromkodá magát az

Digitized by Google

ispány és kemény szavakkal parancsolá hogy feleljen, — ő megszólalt de borzasztón hangzának az ispány füleibe a Ferencz ajkait elhagyta — honvéd tiszt — e vidéken verbovál ismételt szavak, az ispány felfogta Ferencz lelki álapotját békét hagyott nékie, és csak a kanászokkal rendelkezett.

Lázas rohamok kezdék Ferencz izmait ostromlani forróságában zavarosokat beszélt — váltó lázba esett, az Ispány jó ápolás alá bizta a helybeli kóroda fő orvosának különösen ajánlván, és a kivántat nem csak lefizetvén de azonfelül is megajándékozva a felügyellőket — és igy a' különös figyelemre méltatott betegek közt ápolás alatt maradt, a' magát mint a' bárány szeliden viselt, 's mindenkinek mint egy szelid leányka engedelmeskedett Ferencz.

Még Ferenczünk hat hétig ápoltatik az alatt a' Juliskáék helységében Juliskáék házában és Juliska szivében nagy változások történtek, a' helység legderékabb fiai honvédek lettek a' fiokat távozni látó anyák könnyeit azon lelkesitő tudat, hogy hazánk szabadságáért fognak fegyvert száritá le mihamar, — Juliskáék háza első szobája már a verbováló honvéd tiszt irodája vala melynek kulcsát ha hivatalos óra nem volt András bácsi őrzé franczia vér rozsdásitotta kardjával, — Juliska szivét a' leggyengédebb legfigyelmesebb és ezért legveszedelmesebb ostrom alá vette a' toborzó honvéd hadnagy, ki nem vala más mint a tiszteletes által régen ügyesen kopogtatott Zsuzsi által pártoltatott, 's most már András bácsi által is felkaroltatott ispány.

Ezeket tudó kegyes olvasómnak hogy az eleinte visszavonuló, semmit a' hadnagyrúl hallani nem akaró, de mégis az ügyes finom bánás módot, megelőző lovagias figyelmes viseletet 's a' szerényen epedezés varázs hatását életében először a' hadnagy társalgásában élvező Juliska naprúl-napra bizal-

Digitized by Google

masabb lőn lovagja arányába, azt mondanom is felesleges; — a' bizalom enyelgésre, az enyelgés vonzalmi nyilatkozatokra szokván jogositani a szép külsejű ifju hadnagy ügyesen felhasználva minden kis körülményeket minekelőtte Juliska észre vette volna már belopodzott Juliska eddig sajnálkozni részt venni elérzékenyedni vonzódást érezni igen is tudó, de valódi szerelmet felfogni csak most képesitett szivébe, melynek hevesebb dobogásait bár mint igyekszék is titkolni, elárulák azokat szemei villám tüzének bájos áramlásai, — mellyek ellentálhatatlan hatalma a szerelemért sóvárgó fiatal férfiúi kebelbe oltárt emelve, imádásra térdepeltetik a meghatottat — illy perczben omlott a' hadnagy Juliska lábaihoz, és Juliska az ő remegve tárva tartott karjai közé, hevesen hullámzó kebleik egyben olvadása, forró ajkaik összeforrása perczeiben karjaik koszorúvá alakúltan kapcsolák egygyé a lelkileg igy egygyé lett mennyei üdvöt e földön teremtő boldogokat.

András, — Zsuzsi, — a' hadnagy, gyakran látogaták a' tiszteletest — egy vasárnapon melyet még a' hétbe egy üdnap követett, az egykázi szónoklat bevégeztével, elővesz a' tiszteletes egy czédulát és a' legünnepélyesebb hangon kezdi — az anyaszentegyház menyegzőt hirdet — mindenki felnéz — és kiváncsian halgat, a' néma csendbe a' templom boltozataiban ütődve viszhangzott szavak hirdetik hogy — a' haza szabadságáért fegyvert fogott N. N. vitéz honvéd hadnagy veszi magának házas társul N. Juliskát és a t. zsibongva tódúlt ki az egyházbúl a nép — és Juliskát tiz nap múlva mint a' hadnagy nejét kiséré az egész helység a' Márton nem rég történt halála miatt zene nélküli lakadalmas a házhoz, és a' boldog pár két hétre rá elhagyá a' helységet, menvén apja házához, hogy ott hagyva nejét hazafiúi kötelessége teljesitésére siethessen a' szabadságért fegyvert fogott nemzet seregébe.

Digitized by Google

Ferencz egességét vissza nyerve a' házasok eltávozta után a történtekrűl semmit se tudva még csak két hét múlva érkezett tanyájára, — egy pár nap senki se merte tudtára adni — történt azonba hogy távolléte ideje alatt az egész nyáj apródonként eladatni rendeltetett, és igy két helybéli ember jött sertéseket venni kiktűl tudakozódott Ferencz hogy van-e még honvédtiszt a faluba? elment régen feleségestűl felelék nékie — mire kérdé tovább hát feleséges volt, hát nem tudja Ferencz, hiszen Istenben boldogúlt gazdája onokája Juliska lett a' felesége.

Annak megtörténte hallása, minek csak lehetsége is lázas rohamokkal vett erőt aczélzott izmain, megtette az ugy is már régen vérző Ferencz szivébe a halálos döfést — lelkire szállott az élettel semmit nem gondolás fellege.

Némán halgatott, merendten állott, intett kanászainak hogy közelednének, és dermesztő hideg komoly hangon ezeket mondá — minden sertéseim felén osztozzatok, néktek adom, felét pedig adjátok el és csináltassatok érte a legkeményebb kőbűl mezsgyekövet, és ássátok azt Márton apám fejéhez — de a' ki most utánnam jő, vagy egy szót szól az halál fia, — és ugy mint állott egyedül baltája kezén elindúlt és csendes lépésekkel sietett keresni a halált, melyet a hólyagbani véle való találkozásomig meg nem talált.

A hólyagbani két napi együtt létünk alatt annyira összefortak a kölcsönös részvét meleg érzete lágyitotta lelkeink hogy az elválásra gondolni is nehezen esett — estvefelé bejő a' hólyag gazdája mondván: egy lovas ember vezetve egy nyergeltet erre tart — én megösmértem a' közeledőt Marczi volt a rongyos csárda asszonyának fia, a' burkus is utánna

Digitized by Google

jött, szivesen fogadtuk a' belépőt, ki elmondá hogy nem nyughatott lelke, mert megkedvelt engemet és utánnam jött a' Mihály gazda tanyájára, hogy szemmel tartson, és éppen jókor ment oda mondá mert Mihály gazda már maga akart ide jönni a' sárgával, mert holnap hajnalba bizonyosan felkutatják a' katonák a hólyagot' — kik közt zsandárok és komiszárok is vannak, azért küldtè a sárgát hogy azon a' jó messze eső első ménesig nyargalnék, ott adnám át a ménes gazdának, ki majd más friss lovat ád alám hogy túl tehessem magamat a' vidéken, hol a levegő nagyon nyomasztó kezd lenni; — de azt is hozzá tette Mihály hogy egy óráig se tréfáljak az idővel, ő tudja miért siettet — és igy Marczi is egész erélyességgel követelte hogy fel uram arra a' sárgára majd útba igazit ő, 's elmondja mikor és merre találom a méneseket hol mindenütt készen vannak ily emberek számára mostani időbe a' stakéta lovak.

Egymásra néztünk Ferenczczel ki vélem jönni 's a' hólyagot elhagyni sehogy se akarta, mindketten szótlan soká nézénk egymásra, némán történt 's soká tartott ölelkezések után a sárgára ugrottam és bényargaltam a' menekültet tárt kebelén némán fogadó déli bábos sik világba, hol 1850-ik év september közepéig és igy Ferenczeli találkozásom után már csak két hónapig tengődtem, — mert már september 15-éna Pesti hires új-épület vagyis Neugebau őrzött lakosa valék.

III. CZIKK.

Mi történt Ferenczel?

1851. május havába, a' tisza vidékéről fegyver és fegyverrészek, magyar bankó, és forradalmi emlékek tartásáért sok honfit kisértek az uj-épületbe, megnépesedtek a folyósok

Digitized by Google

melyeken az ily letartóztattak egész nap szabadon mozoghatának, esős időbe nekünk régibbeknek is megengedtetett hogy a' folyósokon tölthessük napontai egy szabad óránkat, és igy nagyon természetes hogy kivánt lőn az esős idő, csakhogy kedves földieinkkel társaloghassunk vagy igazabban mondva szomorkodhassunk — okoskodhassunk, s egymást még bekövetkezhető szebb jövővel jobb időkkel biztatgathassuk. —

A hogy junius hava egy szép csendes áldásdús esős napján ily módon társalgék egypár ily nemű fogolytársal, 's éppen a' vidékeken lévő bujdosásomba erántam részvéttel viseltetett ösmerőseim felől tudakozódtam, egyik közülök szalonnázott, és elkiáltja magát — Estvány koma, mire a' harmadik ablakból megjövén a mi kell felelet — a' szalonnázó folytatá — adná ide koma egy kicsit azt a' hires sótartó szaruját, mert sajtalan a' szalonnám, — viszem felelé Estvány koma, közénk jő, és előttem átnyujtja szaruját az azt kérőnek mit tévén, hozzám ezeket mondá ugyé uram ez osztán csak helyt álló szaru — 's a' mint szemeim a szarun feszülve maradtak, azonnal kezeim is utánna kaptak, mert azonnal megösmértem hogy tulajdon az, az a' szaru melyet a rongyos csárdából Bandi általam küldött a hólyagba Ferencznek — kijé ez a' szaru, hol hogy kapta tudja-é kié volt — ösmeri-é Ferenczet? ily kérdésekkel alig kezdém mohon ostromlani Estványt, jöttek a becsukni szokó kulcsos káplárok, be urak, ihnain meine herren — és minden szó felelet nélkül becsukattam.

Soha se kinzott annyira a' kiváncsiság okozta nyugtalanság mint ezen estve — éjfél — hajnal — viradás — reggel — dél elmultak igaz, de hej mily nehezen, mily örök időnek tetszőleg múltak el — midőn a délutáni négy óra elérkezett, s börtönöm súlyos lakatjaiban a' kulcsokat csukla-

Digitized by Google

dozni hallám, tetőpontját érte kiváncsiságom — illy túl csigázott tudni-vágyást csak ily előzmények, — de azt is csak magány börtönben költhetnek.

Képzelhetni mely kimondhatatlan volt örömem midőn börtönöm ajtaján kilépve Estványt már reám várakozva találtam — ki kérdéseim ezen elsőjére hogy mi módon jutott e kincshez? ekképen felelt. Hej tisztelt jó nagy uram nagyon hires, de nagyon is szomorú ennek a' szarunak a története, — hasztalan kértem hogy csak úgy magyarosan röviden — sebtibe mondaná el, mert lehet hogy megint háborgattatunk mitűl engem Isten mentsen meg, de ő nem hagyta magát sodrából kiforgattatni, és mint azt egész éjszaka magába szépen rendibe egymásután kigondolta úgy is adta elő — mondván, most tiz hete uram éppen a' tiszai malmok bekötése utánni héten többen összeszóllalkoztunk és őrleni valót vittünk a' tiszai malmokba, hol tavasz kinyiltával nem mindég járathatja le mindjárt a' magáét az ember, mert csak a hamarébb jötteké a' garad, — és igy két nap pipázgattunk bizony mi a' parton, és ezalatt észrevettük hogy nem messze tőlünk egy búslakodó száraz magos ember óra számra nem tesz egyebet mint egy malom erányába melynek gazdája honvéd-tiszt volt egy mezsgye kövön üldögél — ha néha felkelt hát fel 's alá járkált, és megint mezsgyekövet ült, másodnap is csak azt tette, egy czimborám felé ment, meg is szólitotta de egy szót se felelt, osztán ha megint felé ment közülünk valaki felkelt de mezsgyekövezni megint visszatért — osztán fel se vettük, rá se ügyeltünk többet mert megszoktuk. —

Itt félbe szakasztám a beszélőt, 's az Istenre is kértem ne kinozna oly soká mondja röviden mi történt, de mind hasztalan mert ki nem vehettem sodrából, és folytatá iszen

Digitized by Google

már eddig is nagyon sokat elhagytam, rövidebben telyes lehetetlen, — mert csak most kezdődik az igazi. —

Estvány még egy fél óráig tartott szomorúan keserves előadásából most is ellágyúlt kebellel 's ezért röviden közlöm a' meghatottan hallottakat. — Midőn már senki se ügyelt a' fájdalom dúlta kebel harczában a mezsgyekőre roskadozóra, azon malombúl, melynek erányába napok óta vala látható a' szánalomra méltó szerencsétlen búnak embere, asszonyi borzalmas sikótások figyelemre ébreszték a' parton mélázókat kik a' segedelemre sebesen futtokban látták hogy a' malomkerékbe kapaszkodva a' megfullással küszködik egy ember, kit alig emelt a' kerék egy kevéssé fel, azonnal viszszaeresztett, mely pár perczig megállott, még ismét emelkedett a' kűzdővel, — a molnárné szivet repesztő sikoltások közt kiálta segitség! az Istenért — jaj — Ferencz! segitség! az elbukott embert még egyszer felemeli a kerék, 's minek előtte végkép elmerült egészen kivehető hangon e vég szavakat nyöszörgé — Juliska igy jobb nekem, és — elsodrá a hullám — kifogták, de ő már kiszennvedett! — a' kifogók megosztozának baltáján — gubáján 's Istványé igy lőn a' szaru, melytűl semmi áron se tudott megválni birtokossa.

Juliska igy jobb nekem, — e szavak hangzának még hat esztendeig tartott fogságom ideje alatt mindannyiszor sok százszor füieimbe, valahányszor a' magán börtön némaságába lelkem előtt bujdosásaim felejthetetlenségei lebegtek, — melyek tömkelegébűl ezen egy héti eseményeket — minthogy sok tekintetben tanúságosak is, — jól esett lelkemnek a kegyelletes olvasók számára nyilvánosságra hozhatni.

Pest 1872.

Besze János.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PEST, 1872.
NYOMATOTT HERZ JÁNOS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
Bástyány utcza 7. szám.

Digitized by Google

Digitized by Google

AIGNER LAJOS kiadványai.

Pest, váci-utca 18. sz. (Nemzeti szálloda.)

Az én ismerőseim. Beszélyek. Irta Tolnai Lajos. (Tartalom: A kis csipkekendő. — Két külön világ. — Könyves Tamás úr. — A mostoha anya.) 2 frt.

Az arany rabjai. Elbeszélések. Erdély aranyvidékéről s a bányásznép életéből. Irta Lukács Béla. (Tartalom: Az áldás. — A havasok virága — A ki az ellemekkel küzd. — Bánya-zsiványok. — A Nedea-táncza. — Földalatti csata. — A bányász gondrája.) . . . . . 1 frt. 40 kr.

Egy rút hölgy története. Regény. Irta Dincklage-Campe bárónő. Fordították gr. Teleki Géza és Szépfaludy Ö. Ferencz. 1 frt. 60 kr, kötve 2 frt 40 kr.

Előitélet és fölvilágosultság. Regény. Irta Beniczky-Bajza Lenke. — 4 kötet. . . . . 4 frt.

Nagy szellemek. Irta Szana Tamás. 1 frt 50 kr, vászonkötésben 2 frt. 20 kr. aranymetszéssel . . . . . 2 frt 60 kr.

Tankréd lovag meséi. Regényes elbeszélések. Irta Kvassay Ede. (Tartalom: A kolléga eszményképe. Egy napi házasság. A kik megtörték egymást. Egy uj királyi biztos. Fürdői történet.) 2 frt, vászonkötésben . . . . 2 frt. 60 kr.

Az elegiáról Koszoruzott pályamű. Irta Aigner Lajos. 1 frt., vászonkötésben 1 frt. 60 kr., aranymetszéssel . . . . . 2 frt

Világ folyása. Beszélyek. Irta Vértesi Arnold. (Tartalom: A korcsmáros fia. Az agglegény. A mit a falaknak nem szabad megtudni. A végzetes éj. Ilonka. Az orbánházy család. Tévedés. A vampyr. Árva Lidi. A szép Virginia története.) 2 kötet 2 frt, vászonkötésben . . . . . 2 frt. 80 kr.

Történeti beszélyek. Irta Egyházasbükki Dervarics Kálmán. (Tartalom: Török csapások 1664-ben. Bánffy kútja 1480. évből. A bravo boszuja. 1100. évből. Karicsa. Zágor a hunok korából.) 1 frt. 20 kr, vászonkötésben . 1 frt. 80 kr.

Párisból. Irta Asbóth János. Második kiadás. (Tartalom: Napoleon napja. A crinolin. Mlle Thérése Jardin Mabille. A Louvre gyüjteményei Rouge et Noir.) 80 kr, vászonkötésben . . . . . 1 frt. 40 kr.

Tollrajzok Beszélyek. Irta Hollós László (Tartalom: Vallomások. A madárszeliditő. A fényképek itélőszéke. Az én piros nyakkendőm története) 1 frt.

A szív életéből Irta Környei János. Második kiadás. 1 frt, vászonkötésben 1 frt. 60 kr., aranymetszéssel . . . . . 2 frt.

A pénzsóvár Elbeszélés Fritze Ernőtől . . . . . 1 frt.

A tizenkét apostol. Marlittól. Barbarossa Heyse Páltól. Két beszély 1 frt.

Saját erejéből Regény. Irta Hillern Vilma. Forditotta K. Beniczky Irma. 3 kötet, 3 frt, kötve . . . . . 4 frt.

Nevelési beszélyek. Irta Honthy László. 1 frt., kötve . . . 1 frt 60 kr.

Hangok a viharból Beszélygyüjtemény az 1848 49-iki korszakból. Irta Ábray Károly. (Tartalom: Lenkei és huszárjai A kedélyes ellenség A hős időszakból. A nemzeti küzdelem napjaiból. Egy sir története.) 1 frt 20 kr., kötve 1 frt 80 kr.

Fenn és alant. Regény. Irta Szegfi Mór 4 kötet, 4 frt, kötve . . . . 5 frt.

A parancsnok gyémántja. Regény Irta Ponson du Terrail. 2 kötet, 2 frt

Magyar regevilág. Irta P. Szathmáry Károly. . . . . 1 frt.

Az életből. Beszélyek. Irta Csiky Gergely. . . . . 1 frt. 20 kr.

Pártküzdelmek. Korrajz. Irta Komáromy Ferencz. . . . . 1 frt.

A magyar népdalról. Irta Aigner Lajos . . . . . 60 kr.

Keleti gyöngyök. Persa költemények. Ford. Erődi Béla. Gyémánt-kiadás. 1 frt, kötve 1 frt. 40 kr., diszkötésben . . . . . 2 frt.

Hulló levelek. Költemények. Irta Benedek Aladár. Gyémánt-kiadás cimképpel 1 frt, kötve 1 frt 40 kr. diszkötésben . . . . . 2 frt.

Egy nagy lélek története Ember György. . . . . 1 frt.

A lelkész. Regény. Irta B. Jósika Kálmán. 2 kötet . . . . 2 frt.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Gaylord
PAMPHLET BINDER
Syracuse, N. Y.
Stockton, Calif.

895.2B4631
Q

Digitized by Google

FEB 7 19